

A

„SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULAT”
ÉVKÖNYVE.

A VÁLASZTMÁNY MEGBÍZÁSÁBÓL SZERKESZTETTE

DR. DEMKÓ KÁLMÁN,
TITKÁR.

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

LÖCSE.

NYOMATOTT REISS J. T. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1886.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

A

„SZEPESMEGYEI TÖRTÉNELMI TÁRSULAT”

ÉVKÖNYVE.

A VÁLASZTMÁNY MEGBÍZÁSÁBÓL SZERKESZTETTE

DR. DEMKÓ KÁLMÁN,

TITKÁR.

MÁSODIK ÉVFOLYAM.

LÖCSE.

NYOMATOTT REISS J. T. KÖNYVNYOMDÁJÁBAN

1886.

M. ACADEMIA
KÖNYVTÁRA

TARTALOM.

I. Társulati ügyek:	Lap.
1. Jelentés a társulat 1885. évi működéséről.....	1
2. Jelentés a társulat gyűjteményeinek állapotáról	20
3. Jelentés a pénztár 1885. évi állásáról	28

II. Értekezések:

1. A löcsei Szent-Jakab templom szentély - falfestményeinek értelmezése. — <i>Dr. Vajdovszky Jánostól.</i>	29
2. A telvanai báró Giovanelli család felső Magyarországi ága. — <i>Br. Mednyánszky Dénestől.</i>	47
3. Vörös-kolostor (Clastrum montis Coronae). — <i>Tóth E.-től.</i>	56
4. Szepesmegye helységnevei. — <i>Hradszky Józseftől.</i>	79
5. A szepesi szászok igazság szolgáltatásáról. — <i>Wéber S.-től.</i>	123
6. Szepesmegye műemlékeinek érdekében.....	131
7. A «szepesmegyei történelmi társulat» tagjainak kimutatása	133
8. Kérelem tagtársainkhoz és a közönséghez	136

I. Társulati ügyek.

1. Jelentés a társulat 1885-ik évi működéséről.

Két éve múlt a «szepesmegyei történelmi társulat» keletkezésének. Az alakulás közben felmerült akadályokat részletesen ismertettem múlt évi évkönyvünkben. A közönség érdeklődése elősegítette az akadályok leküzdését s képessé tette a társulatot tervszerű működésének megkezdésére. 1885. évi június havában szétküldött első évkönyvünk méltánylásra talált a szakkörökben, életre valónak tekinték már is a még csak kezdetleges társulatot, mely csekély anyagi eszközei mellett fennállásának mindjárt első évében tudott némi eredményt felmutatni. Biztatásúl tekinthetjük ezt a jövőre.

Az 1885-iki évet több tekintetben kedvezőnek mondhatjuk a társulatra nézve. Működésünkről röviden a következőket jelezhetem: Első választmányi gyűlésünket gróf Csáky Albin úr elnöklete alatt 1885. január 17-én tartottuk, melyen az első évkönyv kiadása elhatároztatott. Az aug. hó 11-én tartott második választmányi gyűlésen szerencsés voltam jelentést tehetni az évkönyv kiállításáról és szétküldéséről. Az első évkönyv a társulat alapító és rendes tagjain kívül a pártoló tagoknak, az egyes városok hatóságainak, megyénkbeli pénz-

intézeteknek és egyes magánosoknak is megküldetett azon reményben, hogy a társulat működése szélesebb körben fog méltánylásra találni. Reményünk nem egészen teljesült; mert a városok, községek és pénzintézetek egyáltalában nem karolják fel a társulatot s tagjaink közt Szepesmegyének csak két városát — Lőcsét, mint alapító, Késmárkot, mint rendes tagot, — a pénzintézetek közül csak a lőcsei takarékpénztárt és a szepesigloi takaré- és hitelegyletet, mint rendes tagokat, említhetjük fel dicséretes kivételképen. Magánosok részéről nagyobb volt az érdeklődés, 1885. augusztus hó 17-én, 13 új tag ajánltatott felvételre a választmánynak. Legnevezetesebb mozzanatként kell kiemelnem az 1885. évi szeptember hó 17-én tartott első rendes közgyűlés napját. Megyénk értelmisége oly számban jelent meg a megye minden részéből Lőcsén a megyeháza nagytermében, mint az csak ritka kivételes alkalmakkor történik meg. A közgyűlést rövid választmányi ülés előzte meg, melyen elhatározott, hogy Császka György szepesi püspök úr ő nagyméltósága és Szilágyi Sándor akadémiai tag, a magyar történelmi társulat titkára társulatunk irányában tanusított élénk érdeklődésük és érdemeik elismeréséül első tiszteletbeli tagokul fognak ajánltatni. A magyar történelmi társulat képviselőjében jelen volt Szilágyi Sándor egy, társulatunk jövőjére nézve fontossá válható indítványt tett ekkor. A megye több részében megfordúlva városok, községek és magánosok levéltárainak rendezetlenségéről elszomorító tapasztalatokat szerzett; ajánlja a társulatnak egy *megyei történelmi levéltár* szervezését, melyben a rendes levéltárnokot nem tartó városok és községek régi levéltárai, magánosoknak levelesládái rendezés és megőrzés végett

elhelyeztetnének. Indítványát magáévá tette a választmány s a közgyűlés elé terjesztésére Sváby Frigyes választmányi tagot kérte fel.

A közgyűlést társulatunk elnöke gróf Csáky Albin úr, Szepesmegye főispánja vezette. Mindenekelőtt bemutatta a 92 tagból állott közönségnek Szilágyi Sándort, a magyar történelmi társulat képviselőjét, örömet fejezve ki a fölött, hogy az országos történelmi társulat képviseltetésével megtisztelte szerény vidéki társulatunkat és képviselőjeül hazánk egyik elsőrangú történetíróját lehet szerencsénk közöttünk üdvözölni. Emelkedett szellemű megnyitó beszédében kifejtván a társulat közművelődési s magyar nemzeti hivatását, kitartásra és a szépen megindúlt kezdet buzgó felkarolására hívta fel a megye értelmiségét.

Ezután Dr. Vajdovszky János c. kanonok, társulatunk második alelnöke olvasta fel «a lőcsei Szent-Jakab templom szentély-falfestményei»-ről szóló nagyérdekű dolgozatát, melyet jelen évkönyvünkben a czímben említett összes festmények részletes leírásával és rajzaival vesz közönségünk. Az élénk tetszéssel fogadott felolvasásnak társulatunkra nézve igen szép anyagi és erkölcsi eredménye volt. Császka György szepesi püspök ő nagyméltósága — ezen nemes áldozatra mindig kész főpapunk — meleg köszönetet mondva a nagyérdekű tanulmány szakavatott tudós szerzőjének, a megrongált falfestmények restaurációjának alapjául 500 frtot ajánlott fel. Az egész társulat lelkesedésének adott kifejezést elnökünk, mikor indítványozta, hogy a püspök úr ő nagyméltóságának nagylelkű ajánlataért és a felolvasónak fáradtságot nem ismerő buzgalmaért jegyzőkönyvileg fejeztessék ki a társulat köszönete.

A fent említett 500 frtnyi ajánlattal meg van vetve alapja azon lehetőségnek, hogy az évkönyvünkben ismertetett falfestmények régi fényükben helyreállíttassanak. A lőcsei Szent-Jakab templom építészeti szempontból is egyike hazánk legkiválóbb műemlékeinek, oltárai, különösen főoltára, páratlan szépségűek, falfestményeinek egy része helyre van állítva s a most ismertetett festmények helyreállítva egyik legfőbb díszét képezhetnék a monumentális épületnek. A kezdetet megtette a szepesi egyházmegye bőkezű főpapja, kövessük a nemes példát, járuljunk hozzá filléreinkkel a középkori műremek helyreállításához s ha az sikerül, kezdeményező társulatunk századokra fennálló emléket emel működésének.

Az egész terjedelmében közölt titkári jelentés következő volt:

Tisztelt közgyűlés!

A nemzetek életének egyes korszakait rendszeren bizonyos uralkodó eszmék jellemzik, ezek mindig hosszú időre nyomják rá bélyegüket és gyakran elhatározó befolyást gyakorolnak a nemzet egészséges továbbfejlődésére vagy hanyatlására. Hazánkban az 1867-ik évben beállott politikai fordulat nagy változásokat idézett elő összes viszonyainkban. De a jelen kornak egykori történetírója nem alkotmányunk helyreállítása miatt fogja korunkkal kezdeni a magyar nemzet történetének legújabb korát. Az elnyomott magyar alkotmányt nem egyszer állították vissza előbbi érvényébe őseink oly időkben, mikor még az csak egy kiváltságos osztálynak volt tulajdona, most osztálykülömbőség nélkül részesei vagyunk annak s így nem is féltethetjük többé; mert mindnyájan egyaránt tudjuk azt, hogy ennek védő szárnyai

alatt fejlődött ki a magyar nemzetet újra teremtő közszellem — a társulás szelleme.

Századunk első felében főuraink jobbjai megkísérették társadalmi úton segíteni a nemzet bajain, törekvésük sok jót eredményezett, de eszméik nem bírták áthatni a nemzet nagy tömegét, mert azok *egy kizárólagos* körből eredtek. Napjainknak lett fenntartva a szerencse: megérteni azt, hogy egy nemzet csak akkor lehet nagygyá ha minden tagja magáévá teszi az összességet érdeklő eszméket s válllvetve igyekszik azokat megvalósítani. Hol volt egy fél század előtt a magyar ipar és kereskedelem? — hol a magyar tudományos irodalom, a magyar közműveltség és társadalom? — Egyes emberek önfeláldozóan igyekeztek azt megteremteni, de reménytelenül hullottak el a küzdelemben; mert a nemzet nem értette meg őket.

Napjainkban kétségkívül a napi sajtó, mint a legáltalánosabban elterjedt s közkézen leginkább forgó közlöny tett legtöbbet arra nézve, hogy nemzetünkben is kifejlődjék a társulás szelleme, mely közéletünk minden ágában oly jótékonyan érvényesíti befolyását. — Alig tévedek azonban, mikor azt állítom, hogy jelesebb publicistáink egytől egyig a «magistra vitae» emlőin táplálkozva ismerkedtek meg az állami és társadalmi viszonyokkal s ezeknek szükségleteivel. Csakis a múltak alapos ismeretéből merítve adhatták a korunk intézményeit megteremtő tanácsokat s államférfiaink is csak onnan okúlva teremthetnek a nemzet lételet biztosító alkotásokat.

A mely nemzetnek nincsen története, az még nem létezik; a mely nemzet lemond történetéről, — az létezésének jogosultságáról mond le.

Európa egyetlen nemzetének sincs oly nagy szüksége történelmének és történelmileg szerzett jogainak oly alapos ismeretére mint éppen a magyarnak. Nálunk a történelmi jog feladása egyenlő értékű a létjog feladásával s éppen ezért van nagy szükségünk arra, hogy nemzetünk történelmét lehetőleg alaposan s minden részletében behatóan ismerjük meg.

Bocsásson meg a mélyen tisztelt közgyűlés, ha első összejövetelünk alkalmával általánosságokkal talán kissé hosszasabban veszem igénybe türelmét, de nem mulaszthatom el hangoztatni a magyar nemzetnek saját történelme iránt eddig tanúsított közönyösségét. Tizen-nyolcz év óta áll fenn a magyar történelmi társulat és Magyarországnak kerekszámmal véve tizenöt millió lakosa közül van a társulatnak 1800 tagja, ez a népességnek 0.12%-a, vagyis nálunk átlag véve csak 1200 ember közt akad egy, aki érdeklődik hazája történelme iránt. Elismerem, hogy súlyos a vád, melyet hangoztattam, de nagy örömemre szolgál az is, hogy azt némileg enyhíteni képes vagyok. Újabb időben hazánk számos megyéjében alakultak vidéki történelmi társulatok. Némelyek ezek közül dicséretre méltó buzgalommal láttak a munkához, — az által, hogy egyes vidékek történeteit megírják, összegyűjtik az általános hazai történelemnek lehetőleg teljes anyagát és ebben áll a vidéki társulatok fontossága és létezésüknek jogosultsága.

A «szepesmegyei történelmi társulat» alakítóinak is ezen cél lebegett szemük előtt. Isten és a magyar nemzet geniusza segélyével 1883. december hó 19-én Lőcse sz. kir. város tanácstermében hosszabb vajadás után megalakult szerény vidéki társulatunk. Nem régen megjelent évkönyvünkben elbeszéltem a társulat kelet-

kezésének történetét, részletesen számot adtam 1884. évi működésünkről s így méltóztassanak megengedni, hogy az ismétlések elkerülése végett azt mostan csak röviden jelezzem.

Az alakuló közgyűlés alkalmával a társulatba előlegesen jelentkezett tagok száma 104 volt. Nem nagy szám; de mindazok, kik előlegezték a kezdeményezők jó szándéka iránt a bizalmat, köszönetünket is megérdemlik. Az alapszabály-tervezet értelmében megválasztottak a társulat tisztviselői és igazgató-választmányának tagjai. Gróf Csáky Albin főispán úr ő méltósága a társulat elnökségét azon biztató ígérettel vállalta el, hogy ügyeink vezetésében és munkánkban tevékeny részt akar venni. Ezen ígéret és a követésre méltó nemes példa legbiztosabb záloga annak, hogy társulatunk Isten segítségével feladatának magaslatára fog emelkedni. Hogy egyetlen embernek ügybuzgósága mit tehet, fényesen megmutatta Lányi Mihály tagtársunk, ki egyetlen nap alatt 3 alapító és 38 rendes tagot szerzett a társulatnak. Deczember hó 19-én már 144-en voltunk.

Az első társulati év a szervezkedés munkájával telt el. Első választmányi gyűlésünket 1884. évi január hó 26-án tartottuk. Ezen ülésből megerősítés végett felterjesztettek alapszabályaink a nagyméltóságú belügy-ministeriumhoz. Lőcse sz. kir. város hatósága felkérte, hogy a társulat létesítendő gyűjteményeinek elhelyezésére helyiséget adva muzeumi tárgyait — a tulajdonjog fenntartása mellett — engedje át a muzeum alapjául és rendezett levéltárát nyissa meg a kutatók előtt. A nemes város készséggel adott helyet ezen kérelmünknek. Szepesmegye közönsége és gróf Csáky Albin főispán úr szintén készséggel megadták az engedélyt a megye,

illetőleg a gróf Csáky-nemzetség levéltárainak használatára. Több hasonló tárgyú kérelmünkre még nem kaptunk választ. — Ugyancsak első válaszmányi gyűlésünkől adtuk ki az évkönyv 12.—17. lapjain közölt, Szepesmegye közönségéhez intézett kérelmet és felhívást, melyet a helyi lapokban közöltünk és minden tagnak megküldtünk. A megye összes lelkészeihez elküldtük az évkönyv 17.—18. lapjain közölt kérelmet. Ezekben részletesen tájékoztatni akartuk a közönséget társulatunk céljairól. Minthogy eddig nem értünk el valami nagy eredményt, újólág bátorkodom azokra a mélyen tisztelt közgyűlés tagjainak nagybecsű figyelmét kikérni. Az 1884. évi január hó 26-án felvett új tagokkal 155-re emelkedett tagjainak száma.

Második válaszmányi gyűlésünk 1884. juniushó 20-án volt. Ennek legörvendetesebb mozzanatául jelezhetem azt, hogy Császka György szepesi püspök úr ő nagyméltósága ekkor 200 frtnyi alapítvánnyal lépett be társulatunk alapító tagjainak sorába. — Fontosabb folyó ügyek voltak: a nmélt belügyministeriumnak 1884. évi május 26-án ³⁰⁷²⁰_{VII. a} sz. a. kelt leirata, melylyel az alapszabály-tervezetnek kiegészítése rendeltetett el. Az ezen rendelet értelmében kiegészített alapszabályok újra felterjesztettek. — Megválasztatott a szerkesztő-bizottság és bemutatott a társulat tagsági oklevelének Forberger Vilmos tanár által készített rajza, minthogy azonban tagsági oklevelet eddig csak 3 tag kért, annak kiállítása egyelőre függőben maradt. Szepesmegye közönségétől pedig kikértük az engedélyt arra, hogy a megye czímerét társulatunk pecsétjén hivatalosan használhassuk.

A szerkesztő-bizottság 1884. juniushó 30-án Szepes-Olasziban megállapította a társulatnak az évkönyv 21.—22. lapjain közölt munkatervét.

Alapszabályaink 1884. évi november hó 19-én 63,700./VII. sz. a. elláttattak a nmélt. m. kir. belügy-ministerium által a bemutatási záradékkal s ezzel társulatunk teljesen szervezettnek tekintendő.

Időközben megindult a szellemi munka is. Több történelmi dolgozat érkezett be a titkárhoz és miután az 1885. évi január hó 17-én tartott választmányi gyűlésen a megerősített alapszabályok tudomásul vétettek, a cselekvés terére lépett a választmány. A szerkesztő-bizottság által megállapított munkaterv minden pontjában jóváhagyatott. Tekintettel arra, hogy a társulat erősödése csak úgy remélhető, ha működéséről életjelt adva felköltheti a nagyobb mérvű érdeklődést, a szerkesztő-bizottság megbízatott azzal, hogy a titkár által bemutatott és a választmány által módosított tervezet alapján állítsa össze és adja ki az első évkönyvet. A szerkesztő-bizottság ápril hó 13-án véglegesen elkészítvén a tervet a szerkesztés technikai részének keresztülvitelével megbízta a titkárt. Így jött létre első évi működésünk szerény terméke a társulat tagjainak f. évi junius hó végén megküldött első évkönyv. Szerény kis füzetke az, mely igények nélkül lépett a nyilvánosság elé, de az alakulás nehézségeivel küzdve társulatunk, még nem fejthetett ki nagyobb mérvű működést. Szepesmegye lelkes értelmiségének tömeges csatlakozásától függ, hogy a megye gazdag történelmi kincsei minél előbb és minél teljesebben kiaknáztassanak és társulatunk teljesíthesse kitűzött feladatát. Társulatunk gyűjteményeinek 1884. évi állapotáról a kimutatást lásd első évkönyvünkben.

Csekély a gyűjtemény, melyet kizárólagosan sajátjának nevezhet társulatunk. De Lőcse sz. kir. városának

nagylelkűsége már is biztosított arról, hogy a társulat gyűjteményei vonzóvá lehetnek. A hazafias eszmékért lelkesülni tudó nemes város képviselő-testülete 1884. évi ápril hó 9-én tartott közgyűlésében elhatározta, hogy szép fegyvergyűjteményét és egyéb muzeumi tárgyait kész átengedni a közművelődési cél előmozdítására s a társulat levéltára és muzeuma részére alkalmas helyiséget is fog adni. Ezen határozat ma már foganatosítva van és a városi levéltárral együtt e napokban fog véglegesen elhelyeztetni társulatunk muzeuma.

Mélyen tisztelt közgyűlés! Nem érzem magamat hivattnak arra, hogy Önök előtt egy nyilvános muzeumnak, mely egy kis jóakarat mellett ipar-muzeummá is fejlődhetnék, közművelődési fontosságát fejtegessem; csak nagybecsű figyelmüket bátorodom arra felhívni. Meltóztassanak megtekinteni a XIV., XV. és XVI. századnak iparczikkeit, mindenütt a stylszerűség remek példányaival találkozunk bennük. Megtestesülve látjuk ottan az eszményi szépséget. Az 1882-ben Budapesten rendezett országos könyvkiállításnak jelszava volt: «Tudomány és művészet éltetik az ipart». Ha ehez hozzá vesszük a régi közmondást: «Experientia est mater studiorum» könnyen belátjuk azt is, hogy még csak fejlődő tudományosságunk, művészetünk s ezek alapján iparunk alapjául csakis a közvetlen szemlélet útján szerzett ismeretek szolgálhatnak. — Hová lett a Szepesség egykori nagy iparának régi dicsősége? — Előlte azt a múlt században lábra kapott ízléstelenség. Ettől akarja Magyarországot megtisztítani jelenlegi közoktatásügyi ministerünk, mikor szóval és tettel küzd az ízléstelenség teljes elharapódzása ellen. De messzibb vidékekről hányan mehetnek az országos ipariskolába? — Hányan

tanúlmányozhatják az iparmuzeum remek példányait? Igen kevesen, ha ugyan nem adhatjuk válaszúl azt, hogy — *senki*. — — Szepesmegye négy középiskoláját évenként mintegy 1200—1300 ifjú látogatja, a muzeumi tárgyak szakértő bemutatása ezekre is kétségkívül sok ismeretnek forrásává válnék és megyénkben bő forrása van az őskori leleteknek éppen úgy mint a műtárgyaknak. Ezek szétszórva alig bírnak valami értékkel, míg egy helyen összegyűjtve és szakszerűen rendezve megbecsülhetlen értékűek.

Legyen szabad tehát a tisztelt közgyűlés jelenlevő tagjaihoz pár kérést intéznem: 1. Kegyeskedjenek oda hatni, hogy társulatok és magánosok — ha teljes gyűjteményeiket nem is, — de legalább gyűjteményeik kettős vagy többszörös példányait szíveskedjenek társulatunk gyűjteményének átengedni. 2. Minthogy társulatunk sikeres működése csakis úgy remélhető, ha a megye összes értelmisége csatlakozik hozzánk, méltóztassanak oda hatni, hogy társulatunk tagjainak száma lehetőleg emelkedjék. 3. Tekintsünk el attól a szokásos mondástól, hogy a társulati rendes tagsági oklevél megszerzése merő hiúság, — hogy muzeumunk legalább az első felszerelésre szükséges összeget beszeresse, vegyük meg mindnyájan a tagsági oklevelet.

Sokan azt mondják, hogy idejük nincsen történelmi dolgozatokat írni s ha munkás részt nem vehetnek, nem is lépnek be a társulatba, mások azt hozzák föl, hogy ők nem szakemberek. Uraim! A haza minden munkaszakban dolgozó fiainak egyaránt édes anyja s közös anyánknak történelme egyaránt mindnyájunké. Ennek nevében kéri társulatunk önöknek erkölcsi és anyagi támogatását.

Ha ezen jelentés közlése által némi ismétlést követtem itt el, az egy részt az újonnan belépett tagok tájékoztatása céljából, másrészt azért történt, mert 1884-ben kibocsátott kérelmeink, felhívásaink eddig csekély eredményt mutattak fel s így azokra ujólag kikérem a nagy közönség figyelmét.

A választmánynak ajánlatára a közgyűlés egyhangúlag, nagy lelkesedéssel megválasztotta társulatunk tiszteletbeli tagjaivá Császká György szepesi püspök úr úr ő nagyméltóságát és Szilágyi Sándor urat.

Az üresedésben volt választmányi tagságra Ziman János iglói főgymnasiumi igazgató választatott meg.

Sváby Frigyes megyei levéltárnok, tagtársunknak azon indítványa, hogy egy *«szepesmegyei történelmi levéltár»*-ban összesíttessenek a megye területén szét-szórva található rendezetlen levéltárak és levéltári maradványok, általános helyesléssel találkozott. Az indítvány keresztülvitelével megbízott az igazgató-választmány.

A társulat működése iránt nyilvánuló bizalmat legszebben jellemezte az, hogy ezen alkalommal 24 rendes és 1 pártoló tag jelentkezett felvételre s ezekkel a társulat tagjainak száma 191-re emelkedett.

A közgyűlés után az egész közönség a Szent-Jakab templomba vonúlt, hol Dr. Vajdovszky János érdekes magyarázatokkal kísérve bemutatta a felolvasása tárgyául szolgáló falfestményeket. Innen a városházára ment a közönség. Az augusztus 11-én tartott választmányi gyűlés megbízta e sorok íróját, hogy a nagy közönség érdeklődésének felébresztése és a közgyűlés ünnepélyességének emelése céljából rendezzen egy kisebb történelmi kiállítást. A kiállítás eszméje szélesebb körben keltett élénk érdeklődést. Szepesmegye levéltára, Lőcse, Késmárk, Szepes-Váralja városok, a szepesi püspök, a szepesi káptalan, Hradsky József szepes-váraljai lelkész,

Székely Farkas megyei t. főjegyző és Münnich Sándor urak készséggel ajánlották fel gyűjteményeik érdekesebb darabjait. 1285-től kezdve a XVIII. század végéig érdekes sorozatban állottak a következő oklevelek: 1285. Lomnicz és Farkasfalva birtokokra vonatkozó eredeti határlevél. (*Székely F.**) 1297. A szepesi káptalan által kiállított szerződés a káptalan függő pecsétjével. (*Szep. kápt.*) 1309. osztálylevél. (*Szep. kápt.*) 1319. A szepesi káptalan és István szepesi gróf között Répás birtok határaitra vonatkozó egyezség a szepesi szászok régi függő pecsétjével. (*Lőcse v.*) 1322. Róbert Károly megerősíti Antaleus plébánost és fivéreit a IV. Lászlótól nyert birtokokban. I. Károly király függő kettős pecsétjének töredékével. (*Szep. kápt.*) 1326. Ricolph és Polon comesek közt Lomnicz és Zapchfalva határkérdésében létrejött egyezmény. (*Székely F.*) 1371. Frisser Miklós szepesi grófnak Lethon birtokra vonatkozó oklevele, a szepesi szászok grótjának függő pecsétjével. (*Szep. kápt.*) 1399. Lőcse. Zsigmond király rendelete Bebek Detre nádorhoz a lőcseiek által használt fekete erdő felől. Zsigmond király gyűrű pecsétjével. (*Lőcse v.*) 1399. Zsigmond király megerősíti Késmárknak V. Istvántól nyert privilegiumait. Zsigmond király kettős függő pecsétjével. (*Késmárk v.*) 1417. Zsigmond király oltalomlevele Késmárk részére a halászati jog tárgyában. Zsigmond király kis pecsétjével. (*Késmárk v.*) 1435. Zsigmond király Stock János szepesi prépostot udvari orvosává nevezi ki. Zsigmondnak német császári függő pecsétjével. (*Szep. kápt.*) 1439. Albert király és Erzsébet királynénak oklevelei a Görgey-család és Lőcse közti határrendezés ügyében. Albert és Erzsébet pecsétjeivel. (*Lőcse v.*) 1439. Albert király Lőcsét felmenti a 30-ad fizetéstől. (*Lőcse v.*) 1464. Zápolya Imre, mint

*) A zárójelben az egyes kiállító tulajdonosok nevei állanak.

Késmárk örökös ura, megerősíti Késmárk összes kiváltságait. (*Késm. v.*) 1474. Lőcse. I. Mátyás király Lőcsét felfelmenti mindenféle census fizetése alól. (*Lőcse v.*) **XV. század** végéről a késmárki kereskedők szabályzata. (*Késmárk v.*) 1511. II. Ulászló megerősíti Szepes-Váralját némely bírtokaiban és vásártartási jogában. II. Ulászló király kettős függő pecsétjével. (*Szepes-Váralja v.*) 1524. II. Lajos kir. Szmerechen Kristóf szepesi kanonoknak bírtokai fölött szabad rendelkezési jogot ad. II. Lajos király függő titkos pecsétjével. (*Szep. kápt.*) A mohácsi vész után következő királyaink mindenikétől egy vagy több darab oklevél, privilegiumok és nemes levelek, számra nézve mintegy 50 darab volt kiállítva. Róbert Károly királytól kezdve Mária Teréziáig minden királyunknak különféle pecsétjei voltak képviselve. A pápai bullák közül XIII. János, V. Márton és VIII. Bonifác pápák oklevelei a pápai függő ólompecsétekkel. (*Szep. kápt.*) A kéziratok között egy naptár és zsoltárkönyv, pergamentkézirat a **XIII. század** végéről vagy a XIV. század elejéről. (*Hradszky J.*) 1370. A szepesi szászok törvénykönyve, pergament kézirat. 1582. A szepes-váraljai lövészegyesületnek szabályzata. (*Szepes-Váralja v.*) 1592–1779 Szepes-Váralja polgárainak névjegyzéke esküformák. (*Szepes-Váralja v.*) **XVI. század.** A «Sachsenspiegel»-ből kivonva a szepesi szászok által használt törvények és szabályzatok gyűjteménye. (*Szep. Váralja v.*) — A könyvészetet a szepesi püspök által átengedett: Gesta Romanorum (incunabulum). 1486. Missale Ecclesiae Belaensis. 1486. Aurea Legenda Sanctorum. 1496. Sermones S. Bonaventurae. (*Odorini plebánia.*) 1515. Officium B. Mariae Virginis. (*Szep. püsp.*) 1601. A Szepességen a protestánsok által használt legelső énekeskönyv (*Hradszky J.*) képviselték. — Továbbá Mün-

nich Sándor poprádi evang. tanító úr szép őskori gyűjteményéből 114 darabra menő kőkorszakbeli kő- és csonteszközöket és cseréptöredékeket küldött be. Bronz- és népvándorlás korabeli tárgyak voltak: a szepesi püspök úrtól kapott 10 db. kard, nyílhegy, sarkantyú és a lőcsei «Mária hegy»-en talált cserépedény bronz-ékszer töredékekkel, végre Dr. Demkó Kálmánnak mintegy 500, a magyar történelemben kiváló szerepet játszott egyének autographiáiból álló gyűjteménye volt látható. Lőcse sz. kir. város hatósága összes régi fegyverzet, zászlók és műtárgyakból álló gyűjteményét átengedte a kiállításra. A kiállítást mintegy 240 személy nézte meg. Nem nevezhető fényesnek a kis körben és igen rövid idő alatt rendezett kiállítás, de erkölcsi értékét talán senki sem fogja tagadni. A körülmények miatt csak öt napon át volt az nyitva és az idő rövidsége miatt csak kevesen vehettek róla tudomást, mégis többen eljöttek a vidékről is annak megtekintésére. Érdekléltek az egyes történelmi tárgyakat, a lőcsei kir. főgymnasium és állami főreáliskola tanulói Halász László főgymnasiumi igazgató és Dr. Demkó Kálmán tanár szakszerű magyarázatai mellett futólagos ugyan, de érdekes képet nyertek a különféle századok írásmódjáról, a királyi pecsétek különféle nemeiről s azok fontosságáról. — Reméljük, hogy a következő évek hasonló kiállításai a kiállítók nagyobb részvétele mellett és az elsőnél fényesebben fognak sikerülni.

Az augusztus hó 11-én tartott választmányi gyűlés határozatából kérelmet intéztünk a nm. közlekedésügyi m. kir. ministeriumhoz az iránt, hogy kiadványainkat újságbélyeggel bérmentesítve küldhessük szét. Az említett ministeriumtól azonban nem nyertük meg a kért

kedvezményt, minthogy társulatunk évkönyve nem rendszer időközökben, legalább minden évnegyedben megjelenő folyóírat.

Ugyancsak az augusztus hó 11-iki választmányi gyűlés bízta meg a titkárt azzal, hogy az országban létező, a mienkkel hasonló czéllal bíró társulatokkal a kiadványokra nézve csereviszonyba lépjen. Az ezen irányban tett lépések eredményéről a könyvtár állapotról szóló részben leszek szerencsés jelentést tenni.

A *«szepesmegyei történelmi levéltár»* ügyében a megye minden nem rendezett tanácsú városa és községe előljáróságának megküldtük a következő felhívást:

T. cz. községi (városi) Hatóság!

A hazánk történelme iránt nemzetünk minden rétegében ébredő érdeklődésnek természetes következménye az, hogy Szepesmegyének értelmisége örömmel tette sajátjává egy megyei történelmi társulat eszméjét. Az 1883. évi deczember hó 18-án Lőcsén megalakult *«szepesmegyei történelmi társulat»* feladatául tűzte ki a Szepesség történetére vonatkozó összes anyagnak lehetőleg teljes összegyűjtését és egy nagyobb szerű monographiában leendő feldolgozását. Kétségtávol minden városra és községre nézve érdeklél bír múltjának ismerete, de ezen ismeretet egyedül az egyes levéltáraknak írataiból meríthetjük. Számos elszomorító példa mutatja, hogy oly kisebb városok és községekben, melyek korlátoltabb anyagi viszonyaik mellett a legjobb akarattal sem tarthatnak szakértő levéltárnokot, a levéltárak vagy teljesen rendezetlenek, vagy éppen végső pusztulásnak indultak.

Minthogy hazánk és ennek körében kiválólag megyénk történetére nézve minden okmány fontos lehet, a rendezetlen levéltárak és a levéltári maradványok

bírtokosaihoz a «szepesmegyei történelmi társulat» 1885. évi szeptember hó 17-én Lőcsén tartott rendes közgyűlésének megbízásából következő kérelmet intéztük

A «szepesmegyei történelmi társulat» Lőcsén egy középponti «*szepesmegyei történelmi levéltár*» szándékozik szervezni. Ezen levéltárban helyet találnak városok, községek, egyházak és családok levéltárai. A tulajdonjogot minden levéltárra fenntarthatja a birtokos. A középponti levéltárban minden város, község, egyház vagy család levéltára a birtokosnak címerével és nevével ellátott külön osztályban lesz szakszerű berendezéssel elhelyezve. A tulajdonjognak és a beküldött levéltár épsége és sérthetlenségének biztosítása a társulat igazgató-választmánya és a birtokosok közt megállapítandó módozatok szerint fog történni.

Tisztelettel kérjük tehát a t. cz. községi (városi) hatóságot, hogy levéltárának meglevő, az 1849. évig bezárólag terjedő részét rendezés és megőrzés végett a «*szepesmegyei történelmi levéltár*»-ba beadni szíveskedjék. Ezen kérelmünket a községben lakó úri családokkal közölni kérjük.

Ha kérelmünket meghallgatni szíves lesz, ebeli hajlandóságát a «szepesmegyei történelmi társulat» elnökségénél Lőcsén kérjük bejelenteni, hogy az átadás és biztosítás módozatai megállapíthatók legyenek.

A tervezett középponti történelmi levéltár létesítésével történelmünknek sok becses emlékét menthetjük meg meg az enyészettől, miért is ismételten becses flygelmébe ajánljuk kérelmünket, melylyel vagyunk

Lőcsén, 1885. évi deczember havában.

A t. cz. községi (városi) hatóságnak kész szolgálí
Dr. Demkó Kálmán, Gr. Csáky Albin,
titkár. egyesületi elnök.

Ezen kérelmünk támogatására felkértük az összes szolgabíró és körjegyző urakat, de Merény hatóságát kivéve még eddig sehonnan sem érkezett válasz. Fog-e sikerülni társulatunk törekvése, vagy továbbra is engedik pusztulni az illetők a még megmenthető történelmi emlékeket? Ki tudná megmondani. Higgyük és remélljük a jobbat!

Tolnamegye közönsége 1885. évi január hó 20-án tartott közgyűléséből felhívta Szepesmegyét, hogy Magyarország fennállásának ezredik évfordulójára adja ki a megye monographiáját. Szepesmegye közönsége 1885. évi ápril hó 22-én tartott bizottmányi ülésében elhatározta felhívni mindazokat, kik a megye monographiájának megírására vállalkoznak, hogy «ezen mű szerkesztésére és díjazására vonatkozó ajánlataikat a megye alispánjához terjesszék be. A részletes ajánlatok alapján fognak a mű létrehozatala iránt szükséges további intézkedések megtételni». — Társulatunknak legelső feladata levén a megye részletes monographiájának elkészítése, természetesen nem térhetett ki a megye határozata elől, sőt örömmel üdvözölvén azt, 1885. évi augusztus hó 11-iki választmányi gyűléséből a tervezet elkészítésére Szőnyei Kálmán elnöklete alatt Dr. Vajdovszky János, Sváby Frigyes, Halász László, Mortenson Ede, Hradzsky József, Münnich Sándor, Weber Samu, Dianiska Andor, Dr. Roth Samu, Linkes Miksa és Dr. Demkó Kálmán választmányi tagokból álló bizottságot küldött ki. A teljes bizottság közbejött akadályok miatt még nem tanácskozhatott együtt, de a bizottságnak Lőcsén lakó tagjai 1886. évi márczius 2-án előleges értekezleten megállapítottak egy tervezetet, mely a márczius 17-én tartott választmányi gyűlés elé-

terjesztetvén tudomásul vétetett, de minthogy a választmánynak vidéki tagjai az időjárás által meggátoltattak a megjelenésben, végleges megállapodásnak tárgyát nem képezte.

Társulatunk irodalmi működésének eredményét jelenlegi évkönyvünkben veszik a tisztelt tagtársak. Sok a Szepességen a feldolgozandó történelmi anyag, de kevesen vállalkoznak arra, hogy azt rendszeresen feldolgozzák. Minthogy e részben többször megújított kérelmünk még aránylag csekély eredményt mutatott fel, újra és újra kérjük tisztelt tagtársainkat támogassák nagyobb mérvben irodalmi dolgozatokkal vállalatunkat, mely még mindég küzd a kezdet nehézségeivel. Minden, bárminő még nem közölt adat egy-egy kő gyanánt szolgál a Szepesség monographiájának épületéhez. Bátor vagyok ezúttal a lelkész urak becses figyelmét kikérni első évkönyvünk 17. lapján hozzájuk intézett — és külön is megküldött — kérelmünkre.

Eddigi munkatársaink a legjobb akarattal és buzgalommal támogatták társulatunkat. A választmány meg tett minden lehetőt arra, hogy a kitűzött célt minél hathatósabban el érje a társulat. Némi anyagi és erkölcsi sikert képesek is voltunk felmutatni, társulatunk tagjainak száma örvendetesen szaporodott, de a cél eléréséhez még mindig csekély anyagi eszközzel rendelkezünk. A megye pénzüntézetei, városai, nagy és kis községei s az értelmiség összes tagjainak tömeges részvételére lenne szükség, hogy társulatunk a megye területén levő gazdag történelmi anyaghoz mértén minden irányban teljesíthesse kitűzött feladatát.

II. Jelentés a társulat gyűjteményeinek állapotáról.

Nem akarom ismételtén fejtegetni a nyilvános könyvtárak és muzeumok kulturális fontosságát, egyszerűen kimutatom társulatunknak a gyűjtemények gyarapítását czélozó működését az 1885-ki egyesületi évben.

A. *Könyvtár*: Az 1885-ik évi augusztus 11-ki választmányi gyűlés megbízásából az elnökség útján kérelmet intéztünk a magyar tudományos akademiához, a magyar történelmi, az országos régészeti és embertani, az országos heraldikai társulatokhoz és a magyar királyi tudomány-egyetem könyvtárához kérve azokat, hogy társulatunk alakuló könyvtárát kiadványaik ajándékozásával támogassák. A mienkéhez hasonló czéllal bíró vidéki társulatokhoz a következő kérelmet intéztük:

Tekintetes társulati elnökség!

A magyar nemzetnek felébredt közszelleme a legújabbban lefolyt években eddig páratlan lendületet nyert. A művelt magyar társadalom a legnagyobb készséggel hoz áldozatot a különféle közművelődési célú egyesületek létesítésére; mert érezi, hogy évek hosszú sorának mulasztásait csak fokozott tevékenységgel pótolhatja s ha a magyar elemet megillető szellemi fensőségét fenn akarja tartani, — úgy pótolnunk is kell.

Számos történelmi, régészeti és más közművelődési egyesület keletkezett hazánk különböző vidékein. Mindenik igyekszik a maga körében hasznos szolgálatot tenni a közös nemzeti törekvéseknek, de eddig még a napilapok és egyes folyóiratok rövid tudósításait kivéve alig bírnak tudomással egymásnak működéséről.

A «szepesmegyei történelmi társulat» igazgatóválasztmánya érezve a közművelődési czéllal bíró vidéki társulatok között a közvetlen érintkezés létesítésének szükségét; azon tiszteletteljes kéréssel fordul a tekintetes társulati elnökséghez, hogy szerény társulatunkat nagybecsű figyelmére méltatva, azzal a vezetése alatt álló társulat kiadványaira nézve csereviszonyba lépni és társulatunknak alakuló könyvtára részére lehetőleg eddigi kiadványait is ajándékozni szíveskedjék.

Ezen sorainkkal egyidejűleg van szerencsénk megküldeni társulatunknak 1885-ik évben megjelent első évkönyvét.

A vidéki egyesületek csereviszonyának általánosítása míg egyrészt folytonosan fenntartandja a szellemi kapcsolatot, másrészt — a rendesen nem igen gazdag társulati pénztáraknak megterhelése nélkül — minden vidéki egyesületet pár év alatt tekintélyes és tartalmilag is becses könyvtárnak birtokába juttatja.

Hazafiúi üdvözetünk mellett vagyunk Lőcsén, 1886. január hó 15-ikén, a tekintetes elnökségnek alázatos szolgálói: Szőnyei Kálmán s. k., a szepesmegyei történelmi társulat első alelnöke. Dr. Demkó Kálmán s. k., a szepesmegyei történelmi társulat titkára.

Kérelmünk csaknem mindenütt szíves előzékenységgel fogadtatott, nem csak társulatok küldték meg kiadványaikat, hanem a velük összeköttetésben álló

írók is szíves készséggel járultak műveikkel könyvtárunk gyarapításához és valóban némely nagybecsű műveket nyertünk.

Az 1885. évi gyarapodás következő: Szepesmegyei történelmi társulat 1885. évi évkönyve. — *Nagy Imre ajándéka*: Hazai okmánytár, Codex dipl. patrius hung. VI. és VII. kötet. — *A magyar történelmi társulat ajándéka*: Hazai oklevéltár 1234—1536. — *Szilády A.*: Balassa Bálint költeményei. — *Bartal G.*: Commentariorum ad hist. status jurisque publ. Hung. aevi medii. — A gróf Zichy-család okmánytára 1—4 kötet. — *A magyar tudomány-egyetemi könyvtár ajándéka*: A budapesti magyar királyi tudomány-egyetemi könyvtár címjegyzékei 8 kötet. — *Mosonymegyei történelmi társulat ajándéka*: Dr. Sötér Ágost, Emlékirata a Mosonymegye és Alsó-Ausztria közötti országos határok helyreállítása tárgyában. — Mosonymegyei történelmi társulat 1885. évi jelentése. — *Wünschendorfer K. ajándéka*: Wünschendorfer K., Geschichte des Kirchenbaues in der evang. Gemeinde Poprad. — *Weber S. ajándéka*: Weber S., Monographie der evang. Gemeinde A. C. Béla. — *Szontagh Hugó ajándéka*: Szontagh D., A Szontagh-nemzetség származási története. — *Pavella V. III. reálosztályú tanuló ajándéka*: Nova Mappa Austriae sup. (XVIII. század). — *Döller A. ajándéka*: Schwartner R., Der Kesmarker Schützen-Verein von 1510—1882. — *Magyarországi Kárpát-egyesület* 1885. évi évkönyve. — *Vasmegyei rég. egyesület* évi jelentései 1873, 1877—1881, 1883—1885. évekből. — *Dr. Burány Gergely ajándéka*: Dr. Burány G., A római állandó törvényszékek és a büntető eljárás Ciceró korában. — A görögök és rómaiak vallása keresztény szempontból tekintve. — *Felsőmagyar-*

országi museum-egylet VI. évkönyve. — *Haan Lajos ajándéka*: Haan L., Jena Hungarica sive memoria Hungarorum a tribus proximis saec. acad. jen. adscript. — Dürer Albert családi nevééről és családjá származási helyéről. — *Békésmegyei művelődéstörténelmi társulat* évkönyvei 1.—8. és 10. kötet. — *Verein für steinbürgische Landeskunde*: Archiv neue Folge XX. B. — *Dr. Demkó Kálmán ajándéka*: Dr. Demkó Kálmán, A magyar-cseh conföderatio és a beszterczebányai országgyűlés 1620-ban. *A magyar tudományos akadémia ajándéka*: A. Monumenta Hungariae historica. Magyar történelmi emlékek: I. osztály, *Okmánytárak* I.—XXVI. kötet. — II. osztály, *Irók*: 1. *Szerémi György* II. Lajos és János királyok házi káplánja emlékirata Magyarország romlásáról 1484—1543. Mon. I. kötet. — 2. *Verancsics Antal* m. kir. helytartó esztergomi érsek összes munkái 12 kötet a Mon. II.—VI., IX.—X., XIX.—XX., XXV.—XXVI., XXXII. kötetek. — 3. *Gróf Illésházy István* nádor följegyzései 1592—1603 és *Hidvégi Mikó Ferencz* históriája 1594—1613. *Biró Sámuel* folytatásával. Mon. VII. kötet. — 4. *Rozsnyai Dávid* az utolsó török deák történeti maradványai a XVII. századból. Mon. VIII. kötet. — 5. *Altorjai báró Apor Péter* munkái *Cserey Mihály* megjegyzéseivel. Mon. XI. kötet. — 6. *Brutus János Mihály* magyar királyi történetíró magyar históriája 1490—1552. Mon. XII.—XIV. kötet. — 7. *Tökölyi Imre* naplója 1693.—1694. és 1676.—1673. évekből. Mon. XV. és XVIII. kötet. — 8. *Ghymeszi Forgách Ferencz* nagyváradai püspök magyar históriája 1540—1572. *Forgách Simon* és *Istvánffy Miklós* jegyzéseikkel. Mon. XVI. kötet. — *Baranyai Decsi János* magyar históriája 1592—1598. Mon. XVII. kötet. — 10. *Szamosközy*

István történeti maradványai 1566—1603. Mon. XXI., XXVIII., XXX. kötet és egy pótfüzet. — 11. *Kritobúlsz*: II. Mehemed élete. Mon. XXII. kötet — 12. *Tököly Imre* és némely főbb híveinek naplói és emlékezetes írásai 1686—1705. — Mon. XXIII., XXIV. kötet — 13. Történelmi naplók 1663—1719. Mon. XXVII. — 14. Magyar történelmi évkönyvek és naplók a XVI. és XVII. századból. Ebben: Gyulafy Lestár feljegyzései 1565—1605. Martonfalvi Imre deák emlékirata 1531—1540. A pálóczi Horváth-család naplója 1622—1790. Mon. XXXI. kötet.

c) IV. osztály. Diplomaticai emlékek: 1. Anjoukor I.—II. kötet. — 2. Hunyadi Mátyás király kora I.—IV. kötet.

B. Monumenta comitialia regni Hungariae. Magyar országgyűlési emlékek 1520—1601. I.—IX. kötet.

C. Monumenta comitialia regni Transsylvaniae. Erdélyi országgyűlési emlékek I.—X. kötet. — A magyar tudományos akademiától e szerint 83 kötet forrásmunkát kaptunk. Ezzel az 1885-ik évi szaporodás 135 kötet és füzet, hozzá véve az 1884-ik évi állományt, 79 darabot, — könyvtárunk 214 kötetet, illetőleg füzetet és térképet számlál. Hoepfner Gusztáv úr az általa szerkesztett «Szepesi hírnök» című hetilapot szíves volt könyvtárunknak felajánlani s azt már második éve ingyen kapjuk tőle.

Ezen eredmény két év alatt kielégítőnek mondható. Könyveink Lőcse város levéltárának helyiségében vannak elhelyezve. Ugyanottan van a városnak mintegy 200 kötetnyi, leginkább jogtudományi és történelmi művekből álló könyvgyűjteménye s így a már 400 darabból álló könyvtár tehet némi szolgálatot a társulat munkásainak.

B. *Okmánygyűjteményünk* az első évkönyvben ki mutatott állapotban maradt. A szepesmegyei történelmi levéltárra vonatkozólag kibocsátott kérelmünk (l. 16. lap) alapján reméljük, hogy legközelebbi évkönyvünkben kedvező jelentést tehetünk ezen rovat alatt.

C. *Éremgyűjteményünk* a főtisztelendő Babura László úr és a társulati titkár által gyűjtött következő 80 darabbal szaporodott:

a) Magyarország és Ausztria, *ezüst dendr*: 1615, 1685, 1698. *Poltura*: 1696, 1699, 1704, 1705, 1763, 1767, 1768. $\frac{1}{4}$ kr.: 1816, 1851. $\frac{1}{2}$ kr.: 1812, 1816, 1 kr.: 1671, 1697, 1704, 1760, 1761, 1762, 1763, 1790, 1808, 1812, 1816. 2 kr.: 1774, 1775, 1848. 6 kr.: 1800, 1849. 30 kr.: 1807. 6 garas: 1671. 7 garas: 1802. 10 garas: 1704, 1705, 1706. — b) Lengyelország, 1 garas: 1610. 6 garas: János Kázmér. 15 garas: 1663 — c) Szilézia, 4 garas: 1676. — d) Oels hercezség, 3 garas: 1674. — e) Belgium, 2 centimes. — f) Bajor, 3 kr.: 1699. 1704, 1723. — g) Németország, 1, 5, 10 fillér: 1875. — h) Lombardia-Velencze, 3 centesimi: 1852. — i) Olaszország, 1 centesimi: 1867. 10 centesimi: 1866. — j) Románia, 1 bani: 1880. 5, 10 bani: 1867. k) Egyesült Államok, 1 centimes: 1881. — 1 darab Constantinus rézérem. — Összes szaporodás 80 darab. A múlt évi 65 darab pénz- és éremmel együtt van 145 darab.

Szerencsés körülmény társulatunkra nézve az, hogy Lőcse szab. kir. város levéltára, fegyver- és más gyűjteményeinek elhelyezésére teljesen tűzbiztos alkalmas helyiségeket fogadott bérbe s azokat felszerelte. A levéltár és a gyűjtemények berendezésével e sorok írója bízott meg és a már berendezett tágas, csinos helyiségek vonzó hatást gyakorolhatnak.

Bátor vagyok itten t. tagtársainknak becsesfigyelmét felhívni 1884. január 26-iki vál. gyűlésünkől Szepesmegye közönségéhez intézett kérelmünk következő részletére:

«Kétségkívül sokan vannak megyénkben, kik hihetőleg sok érdekes anyagot tartalmazó levéltári maradványokkal bírnak, de azon töredékes maradványok rendezetlen állapotukban a történetírás czéljaira nézve használhatlanok. Nagyon sok régi írat elveszett már. Mentsük meg, a mi még megmenthető. — Azon tiszteletteltjes kérést intézzük tehát minden magánoshoz, hogy a mennyiben rendezetlen levéltárát, vagy levéltárának maradványait nem helyezhetné használható állapotba, rendezés és megőrzés végett — a tulajdonjognak fenntarthatása mellett — engedje azt át társulatunknak.

Ugyanarra kérjük mindazokat, kik a megyére, egyes városok-, községek- vagy családokra vonatkozó egyes történelmi emlékekkel, u. m.: okmányok-, nyomtatványok-, térképek-, tervrajzok-, nemesi címerek-, községek és czéhek pecsétjei, iparczikkek-, érmek-, régi pénzek-, e megyebeli kitűnő egyének arczképei stb.-vel bírnak. — Sokfelé szétszórtan ezeknek legnagyobb része teljesen ismeretlen marad, míg egy nyilvános muzeumban összegyűjtve, rendezve és ismertetve becses kiegészítőivé válhatnak egymásnak.

A mely tárgyakat eredetiben nem kaphatunk meg, azoknak legalább hű másolatát vagy pontos leírását és rajzát kérjük, hogy biztos tudomásunk lehessen az elszórtan létező történelmi emlékek- és műtárgyakról.

A társulat gyűjteményeibe beadott tárgyakra a tulajdonjognak fenntartása mindenkor kiköthető.

A közönségnek minden tagját tisztelettel kérjük arra is, szíveskedjék a netalán felmerülő régiségi lelethelyekre felhívni társulatunk figyelmét, hogy rendszeres ásatásokat eszközölve gyűjthessük össze a régi kor emlékeit.

A levéltár és museum mellett egy történelmi és különösen a Szepességre vonatkozó nyilvános könyvtárnak alapítása is feladataink körébe tartozván, tisztelettel kérjük a Szepességnek az irodalom bármely ágát művelő fiait, szíveskedjenek megjelent műveik egy-egy példányával megtisztelni alakuló könyvtárunkat. A kik szepességi származású elhúnyt írók műveivel bírnak, fontos szolgálatot tennének társulatunknak, ha azon művek adományozása által lehetővé tennék a szepességi származású írók könyvtárának teljes összeállítását

A történelmi könyvtár részére hálás köszönettel fogadunk a hazai és világtörténelem körébe tartozó bármely régibb vagy újabb művet.

A szepességi nyomdák régibb termékeinek összegyűjtése szintén igen óhajtottó levén, kérésünk ezen irányban is kiterjed társulatunk összes barátaihoz.»

Gyűjtsük össze gondosan a még megmenthető történelmi maradványokat. Mutasson jó példát az értelmiség; mert a nép nagy tömege csak a nyilvános muzeumokat látva tanulja megbecsülni az emlékeket.

Dr. Demkó Kálmán,

titkár.

III. Jelentés a pénztár 1885. évi állásáról.

Szám	Bevétel	frt	kr.	Szám	Kiadás	frt	kr.
1.	4 alapító tag.....	330	—	1.	Titkári iroda költségeire	80	—
2.	1 tagsági oklevélre.....	2	—	2.	Az első évkönyv kiállítási költsége.....	168	40
3.	1884. évi tagsági díj hátralék 37 tagtól.....	74	—	3.	Nyomtatványokra.....	26	82
4.	1885. évi rendes tagsági díj 22 tagtól.....	44	—	4.	Falfestmények rajzoltatása.....	8	—
5.	1885. évi pártoló tagsági díj 1 tagtól.....	1	—	5.	Készpénz.....	633	20
6.	1886. évi rendes tagsági díj 1 tagtól.....	2	—				
7.	Felülfizetés.....	1	—				
8.	Takarékpénztári kamatok 1885. évi június 30 án	13	27				
9.	Takarékpénztári kamatok 1885. évi decz. 31-én	11	95				
10.	1884. évi készpénz maradvány.....	437	20				
	Összesen...	916	42		Összesen...	916	42

Ezen számadást átvizsgáltuk és minden részletében pontosnak találtuk.

Lőcsén, 1886. évi márczius hó 5-én.

Sváby Frigyes s. k., Lányi Mihály s. k.,

Dr. Demkó Kálmán s. k.,

a számvizsgáló bizottság tagjai.

Jegyzet. Az 1885. tagsági évből fennmaradt 633 frt 20 kr. készpénzből alapítványi tőke 600 frt. — 3 tagsági oklevélért fizetve 6 frt. — 1886-ra tagsági díj 2 frt, felülfizetés 1 frt. Az 1886-iki tagsági év folyó kiadásaira tehát csak 24 frt 20 kr. maradt az 1885-iki bevételből. Az 1884. és 1885-iki hátralékos tagsági díjakból utólagosan (1886. május 10-éig) bejött 251 frt 50 kr. Hátralékban van még 1884-iki tagsági díjjal 13 tag, 1885-iki díjjal 50 tag, összesen 126 frttal. Az 1885-iki tagsági évre esedékes díjakból a hátralék hozzászámításával van folyó kiadásokra 401 frt 70 kr.

Binder Samu,
társulati pénztárnok.

II. Értekezések.

1. A lőcsei Szent-Jakab templom szentély-falfestményeinek értelmezése.

(Főolvasztott Dr. Vajdovszky János által a „szepesmegyei történelmi társulat”
első közgyűlésén 1885. szept. 15-én.)

Rómában a Santa Maria Maggiore-templomban egy mozaik-kép alatt olvashatni e szavakat: «Sixtus, a püspök, az Isten népének». Keltezve időszámításunk 433-ik évéből III. Sixtus pápától s bizonyosságot tesznek arról, hogy a nép oktatása s a hívők épülése volt minduntalan a főczél, mely a keresztény egyház szeme előtt lebegett, ha templomaiban üvegen, falazaton vagy egyebütt képes előállítások díszét alkalmazásba hozatta, miért damaskusi János a képrombolókhoz méltán intézhette szavait: «Templomainkban a képeknek meg van a maga nyelvük, nem némák és élettelenek ők, mint a pogányok bálványai». Tényleg minden festmény, melyet templomban látunk, a három isteni személy valamelyikére utal vagy beszél nekünk az Úr szeretetéről egyháza iránt, vagy szűzies anyjának előnyeit s erényeit festi, vagy Isten szentjeinek tusait és vitéztetteit magasztalja előttünk.

Ezen szempontból kiindulva mondhatni, hogy sokat köszön a vallás a művészetnek; azonban vajmi többel tartozik a művészet a vallásnak!

Egyedül a vallás szelleme az, mely, mi alatt az értelmet gazdagítja, a képzelmet is föléleszti egyszersmind, az akaratba erőt és bátorságot önt rendkívüli vállalkozáshoz, a lángésznek béketűrést ad megérleltetni és kivinni a nagyszerűen fogamzott tervezeteket.

A görög művészet, miután az isteneket természeti szépségben és felségben ábrázolni törekedett, fénypontját még csak akkor érte el, midőn legelső mesterei, Apelles, Phydias, Protogenes, Parrhasius ecseteit és vésőit olymosz istenségei, valamint fensőbb teljhatalmuk attributumjai ábrázolásának szentelték. Apelles nem volt becsben, míg nem Jupiterjét a mennykövel állította ki s Anadyomenei Venusát létrehozta; Phydias — míg Minerváját nem teremte — és a belvederei Apollo egyedül képes volt alkotójának halhatatlan hírnevet szerezni.

A hitrege tehát az, melynek az antik-művészet köszöni fényét; ép úgy a kereszténységben a hit az, mely létet adott a művészet legszebb remekeinek, és pedig nem esetlegesen, hanem, mert a dolog természete ezt magával hozza.

Az embert művészeti tevékenységre serkentő rúgók között legélénkebb épen természeténél fogva a hit, miért is a vallásos műemlékek minden népnél főhelyet foglalnak el, tartóosságuknál fogva ugyan első sorban az építészeti, közvetlenebb hatásuknál fogva pedig a képző művészetek ágai, melyek között fenntebb áll a festészet a szobrászatnál, mivel tárgyaúl már nem a tapintható testiesség szolgál, hanem az élet nyilvánulása, képző eleme már nem az anyag, hanem a világosság,

a fény, melyben az élet nyilvánul, a szín. Eme nagyobb képesség miatt, magát a szellemi életet előtűntethetni, minden nép inkább szerette művelni a festészetet, mint a szobrászatot s épen ezért a kereszténység kezdettől fogva kiválólag a festészetet használta templomainak ékesítésére.

Az újabbkori összehasonlító tudományok egyik ága a műrégészet szövetségével képesítettünk, ha nem is teljes, de legtöbb esetben meglepően kielégítő világot nyújtani képes történelmi kérdésekben.

Hol a történetbuvár fennmaradt írott történetlapok hiányában legfőlegb hozzávetőleg szólhat, ott a még létező műemlék sok irányban eloszlathatja a homályt. A népek művelődésének fokozatos kifejlését nem annyira a vívott csaták száma, mint inkább az alkotott műemlékek hirdetik legékesebben szóló nyelven. Azért működik karöltve a történelem a régészettel.

Követelményként áll a szepesmegyei történelmi társulat elé a szepesmegyei műemlékek leírása. Sajnálattal valljuk meg ugyan, hogy eddigi leleteink nem kecsegtetnek oly bővenfizető eredmények reményével, annál kevésbé kiváló műtárgyak fölfedezésével az őskori hantok százados vagy ezredes földrejtekeiből, mint azon tájakon, hová a római sasok a világuralommal új művelődés zászlaját tűzték ki. A mik pedig az egész felvidékkel közös őskelt, szarmata eredetűek vagy a népvándorlás hullámaiból valók, nem is mű, mint inkább egyes kiterjedtebb iparágak emlékei. De a római Pannonia térségein is kihal ezen kultúra elszórt magjának termő ereje, mihelyt a római uralom napja leszáll. A következő századoknak ismét új telepítéssel kellett kezdeniök, újból behozniok a művészet és a béke

üzleteit a csatazajtól visszhangzó völgyekbe és nem állapodhattak meg semmi oly alapon, melyet antik műveltség, államszerkezet vagy egyéb kultúra hagyott volna hátra. Csak a keresztény hit, melynek élet-erős törzse az első évezred végén át lőn ültetve ide, teremtvő erejével mint máshol, úgy itten is új talajt készített az emberi szellem törekvéseinek. Megyénk földjén is keletkeztek templomok és zárdák, melyeknek védfalai tűzhelyeivé lettek a műveltségnek és kulturának. Csírázó hajtásait leszorította ugyan az éjszokról dúló mongol fergeteg, azonban bölcs királyaink új telepítés és a polgári osztály műszorgalmának fejedelmi pártolása által új életre kelték azokat, mely körülménynek köszönjük azon történelmi műfejlődést, melyet a műipari tevékenységnek, ha talán nem is hatalmas, de szakadatlanul élő és haladó folyamaként látunk emlékeinkben megyénkben is, hol egy század a másiknak kezét nyujtva, feltárja szemünk előtt a művészetek fokozatosan fejlődő korszakait. Igen szerencsés forduló pontot értek el városainkban a polgári viszonyok különösen a szepesi századoknak királyainktól osztogatott szabadalomlevelek folytán. Lassanként a rajzoló, faragó és festő művész, valamint az értékesebb anyaggal dolgozó műiparos is foglalkozást talált. A polgár és kereskedő, kinek üzletei megtölték erszényét, nyereségét és megtakarított vagyonát nem helyezé tőkekamat s értékpapírokba, hanem egyrészt földet és házakat vásárolt, másrészt megteltek szekrényei nemes fémű edényekkel, megadván házának a fényt és nemes díszet. Hogy ki nem lett felejtve az Úr háza, magától értetődik. Műemlékeink mestereinek neveit helylyel közzel előforduló kivétellel, fájdalom' homály fedi ugyan, de az ismertek joggal

engednek következtetni egyáltalában megýnkben szýltekre. A késmárki plébánia-templom építésén mködt kmves- és csmesterek nevei a város 1464—1490-ig szóló számadási könyveiben egyes kiadásoknál említetnek, a lcsei főoltár mesterét «*Paulus sculptor*» néven ismerjük, az iglói rcznt mesterségét hirdeti a ménhardi bronz keresztelő-medencze krfelirata: «fons baptismalis Servati almi praesulis oppidi vocati Menhardi 1484. *Iohannes de nova villa* hoc opus fecit.» A késmárki Tkly-vár templomában fennmaradt sedile feliratában két jeles műasztalos és pedig atya és fiú nevét bírjuk; «Sedile hoc fecerunt ad ecclesiam sanctae crucis *Joannes Lang* cum filio *Antonio* in signum, quod vixerint A. D. 1544.» Ugyanott a tttemplom karzata alatti stallumokon, melyeknek háttmli a legmestersgesebb rajz fába faragott gt ablak-mrmvekkel kirakvk, olvashatni: «laudate dominum in sanctis eius, hoc opus fecit magister *Simon de Ksmark*.» 1472. A poprádi Máriakpen «Magister *Nicolaus de leutscha*» neveztetik meg. A lcsei Sperfogel-féle chronika említést tesz (ad annum 1516) szintén egy «Magister *Greyer Zimmermann*» nevű építésről, kit Zakmry pécsi püspök szkesegyhzn kiviend munkálatokhoz Lőcse várostl kikért.

Legyen szabad feltennnk azt, hogy gy a templomok m-, valamint később a nemes és gazdagabb polgárházak kincsladinak fnyzsi szükségletei tvsmvekkel helybeli rk által lnek fedezve; mert a középkor nem ismert kereskedést aranyműves munkákkal, és a legritkább esetekhez tartozik, hogy külföldről hozatott volna olyanokat, mint az az iglói csodaszpsg zomnczkpekkel kirakott pacificale-rl áll.

Bár az imitt értelmezendő falképek mestereit nem ismerjük s hacsak valami szerencsés véletlen régi okmányban azokat fel nem deríti előttünk, alig is van kilátás azok kitudására: jogos következtetéssel szepes-földieknek tartjuk azon sok műemlékeink most már ismert szepesi származású szerzőiről, kiket még a lefolyt két-három tized előtt külföldieknek hittünk volt. Mielőtt tárgyalnám a lőcsei főtemplom szentély-falképeit, szükségesnek tartom megnevezni azon ünnepelt szakírókat, kik a lőcsei Szent-Jakab templom történelmi s műemlékeinek kutatása s leírásával legujabb időben foglalkoztak. Ipolyi Arnold legjelesebb hazai műtörténészünk ismételt kutatásaira méltatta templomunkat, s műveiben elszórtan mind az épületről magáról, mind szobrászati s festészeti műemlékeiről mesteri műnyelvvel s hozzáértő lángelméjével értekezik. Magyar akadémiaánk régészeti szakosztályának előadója Henszlmann Imre díszműve, «Lőcsének régiségei», méltó közmagasztalásunkban részesül; Rómer Flóris «Régi falképek Magyarországon» című művében templomunk falfestményeit külön értekezésben szokott szakavatottságával tárgyalja. A két utóbbi fejtegetésében néhai Merklasz Venczel volt lőcsei főgymnáziumi tanár által a bécsi «Mittheilungen der k. k. C.-Commission für Baudenkmale» 1858—1864-iki évek évkönyveiben közzétett, gyakorlott műértelmet s beható tudományt tanúsító és magakészítette rajzokkal illusztrált leírásait követte. E férfi valóban fáklyavivő ciceroneja volt a templomnak s Henszlmann méltán használta őt vezérül művében. Mindkettő behatóan leírja a templom éjszaki mellék-hajója falképeinek két sorozatát, melyeknek elseje, vagyis a szekrestye fölötti a hét főbűnt és a könyörüle-

tesség hét testi cselekedeteit, másika pedig szent Dorottya szűz vértanúságát tünteti elő. Akadémiánk ajánlatára magyar kormányunk Storno Ferencz honi festész által helyreállíttatta e két, a XIV. és XV. századból eredő képcyklust, mi által nem csekély hálára kötelezve érzi magát közönségünk.

A szentélyképekkel, rongált állapotuk miatt, sem Rómer sem Henszlmann nem foglalkozhattak behatóbban.

Mielőtt azok értelmezéséhez fognék, álljanak itt előbb mind kettőnek szavai e tárgyban. Rómer fent idézett művének 122. lapján így szól: A «Mitheilung»-ok VIII. kötetében, 207. lapon ugyanazon Merklas úr leír egy falképet, melyet valószínűleg 1863-ban fődöztek fel, midőn a szentségház újítása alkalmával a falról a vakolatot lehámozták; ezután pedig az egész képet felszabadíták. — A képsor csak három jelenetből áll, az alakok fél természeti nagyságúak. Az első képen három beszélgető alak, talán apostol? jön elő, a háttért képező szőnyeget angyalkák tartják. — A másikon Krisztus születése tárgyaltatik. Mária ágyon nyugszik, a kisdéd font kosárból feléje lépdel az angyalok között, kik körülveszik; kettő könyvet tart elébe. A háttérben az ökör és szamár fejei tűnnek fel. — A harmadik képen, mely igen rongált, az üdvözítő keresztre feszítését látjuk; karjai egyenesen kinyujtottak, lábai egy szeggel megerősítvék. Mellette áll János evangelista és anyja. A szentfények aranyozása eltűnt, a körvonalak azonban mélyen vannak karczolva. A képek rajzra és színezésére nézve hasonlítanak az 1862-ben talált irgalmi művek sorozataiéhoz, és sok értelemről, valamint a húsrészletek kellő felfogásáról tanuskodnak. A mi ezen képek korát némileg meghatározni segíti, az a

szentségház modora, melyet a XV. század első felére kell tennünk, miért is a képeket, melyek a szentségház által eltakartattak, régiebbeknek tartanunk s így az irgalmi művekkel együtt a XIV. századba kell helyezniünk.»

Henszlmann ugyanezen képeket fenntebb nevezett munkája 112. lapján pedig ekkép írja le: «Midőn 1863-ban a szentségházat restaurálták, az e mögötti falon falképeket találtak négy, egymásfölötti sorban. Az alsó sorban egy-egy próféta szemközt ülve egy apostollal, mindkettő mondatszalaggal, az előbbi az új testamentum eseményeire vonatkozó jóslat, az utóbbi a szokásos idézet a «credó»-ból. A második sorban két ülő, koronás alak (Dávid és Salamon?). Továbbá Krisztus születése, alól a Szűz gyermekágyban fekvé, két angyallal, mögötte szent József, magasabban az újdonna született, ki meztelenül jászolyából kiemelkedve könyv után nyúl, melyet két angyal elébe tart. Ez igen feltűnő, annál inkább, mert folytatásként Krisztust már a keresztfán látjuk, oldalát lándzsával átszúrja Longinus, az utolsó alak Heródes trónján ülve. A harmadik sor csaknem egészen elrongált. A negyedikben két angyal és két szent a monstranciát imádja, az egyik szentre, kassa után, mint Dorottyára, ráismerhetni. Ezen negyedik sor a szentségház legmagasabb osztályáig ér. Nem tudni, van-e még a fölött más falkép? Az alsó sor prófétái és apostolai folytatva vannak a szentélyzárás mindhárom oldalain, Krisztus szenvedéséből vett jelek. A hengeralakú faltöveken is vannak egyes szent alakok; többek közt a Szűzé és maga Krisztusé».

Ezek előrebecsátása után következőleg magyarázom e képek tartalmát a szent bibliából és legendából, honnan ez merítve vagyon. (I. ábra.)

A chronologiai rend miatt kezdem tárgyalni a felső sorozatot, melyet Henszlmann mint negyediket sorol föl. E képsorozat még azon időben készült, midőn a régi szentségszekrény még a falban volt, hozzá felvezető lépcsőzetének nyomát még a ma létező magas alkotványú szentségház talapzata keleti oldalán kiszökő s a régi talapzataból fennhagyott ormozatszerű kőmaradványban bírjuk. Ezen régi fal-szentségszekrény fölött az oltári szentség imádása ábrázoltatik. Sötét kék alapon a szokásos korai gót szerkezetű szentségmutatóban véres színű foltokkal bíró három szent ostyát látunk háromközű (Dreipass) tartóba foglalva. A szentségmutatót két lengő, hangszereken zenélő angyal kíséri az égből, kettő pedig egy kezével oldalát, másikával nyolczkaréjú talapzatát tartva, azt földre bocsátja tetteleg mutatván szent János evangéliuma hatodik fejezetének szavaira: «Hic est panis, qui de coelo descendit.» ¹⁾ A szentséget egymásfölötti kettős sorban mindkét oldalról szent szűzek veszik körül, mintegy követvén az isteni bárányt «sequuntur agnum, quocunque iverit, cantantes canticum novum.» ²⁾ Összesen tíz szent vagyon e devotionális, fogadalomszerű képcycluson, melyek közül azonban csak hat ismerhető fel, a többi négy teljesen nincsenlehamozva; következnek ekkép, kezdve a szentségtartó felső jobb oldalán: első és második koronás Szűz alak, jelvényeit mészkéreg fűdi. A harmadik a legjobban kivehető alak, két kezében emelve tálczát tart, melyen parázst tartalmazó, kosárszerű szenelő van, benne szent Ágotára ismerünk vértanúságának jelvényével, mivel említi levágása után izzó parázson hur-

¹⁾ Íme az égből alászálló kenyér.

²⁾ Követik a bárányt, a merre megy, énekelve új éneket.

czoltatott, «candentibus carbonibus volutata». A negyediknek arcza még kéreg alatt lappang, de a kezében lévő templomminta szent Hedvigre mutat. Az alsó sorban baloldaltól ötödik szám Borbála jobb kezében kardot tartva, lábai alatt koronás fejű fejedelmi atyja. Hatodik szám Katalin a kerékkel. Hetedik és nyolczadik szám mészkéreg alatt. Kilenczedik szám Dorottya a kosárával. Tizedik szám Margit balkezeivel szalagon sárkányt vezet. Mellette mint utolsó térdel kicsided nőalak felfelé kanyargó olvashatlan mondatszaggal, mely tartásban a donatrix alázatossága s ajánlása kifejezéseül festette magát. Térjünk most vissza a szentségtartóhoz, melynél e két kérdés oldandó meg: miért tartalmaz három szent ostyát? s miért pirosnak ezek véres színű foltoktól?

A vérző ostyának egyik csodája meg van örökítve Ráfael második stanzájában a vatikánban, az úgynevezett «Stanza d'Eliodoro»-ban, melyben a mester egész képsorozaton az Isten csodálatos működését az egyház oltalmazása s tanainak megerősítésében remek ecsetével föltüntette. E képek egyike ismeretes «La messa di Bolsena» cím alatt, melyen a kenyérszínváltozás titkáról kétkedő pap az oltár előtt áll s elszégyenülve tekint a kezeiben tartott szent ostyára, melyből vércseppek ömlenek. Hasonló csodálatos eseményre vonatkozik a három vérző ostyás szentségtartó. Történt pedig 1370-ben Brabantban, a mostani Belgium fővárosában Brüsszelben, azon helyen, hol most a szép gót Szent-Gudula templomban a csodálatos szentség emlékére gyönyörű kápolna áll. Gonosztevő kezek által elraboltatott a templomból az áldozókehely tizenhat szent ostyával s nagypénteki napon a keresztény hitet gyűlölő gyüleke-

zeten asztalra dobatta elszóratott szent tartalma s késsel átszúratott három ostya, melyekből vércseppek omlottak ki. "A gonosz tettesek tűzhalállal bűnhődtek, a csodatény megörökítésére és a szentségtörés engesztelésére évenkénti ünnepélyes körmenet rendeltetett el, melynél e három átszúrt ostya egy arany- s drágakővel ékesített szentségtartó, több uralkodó fejedelemnek ajándéka, körülvitetik. E szentségtartó Szent-Gudulánál a Salazar-féle kápolnában a csodálatos szentség oltárán őriztetik. E kápolna később gróf Salazar birtokába jutott, kitől mai neve származik.¹⁾

Megörökíteni akarván ez eseményt a régi szentség-falszekrény fölötti helyet választották e falkép készítésére, mi végett a szentély éjszaki hosszablakát befalazni kellett, minek nyomai láthatók; de magát a falszekrényt is más helyre vagy mellékoltárra, vagy a szekrestyébe, hol ily fényesebb alkotványú falszekrény valóban létezik is, át kellett helyezni. Akkor ugyanis az egyházi törvények még megengedték őrizni a szentséget e helyen. Világot vet e körülmény a szentély építési korára, mely a XV. századba alig leszen tehető, hanem legvalószínűbb Henszlmann véleménye, hogy egy időben épült fel a hajóval. A képek festéséről 1370 előtt szó nem lehet; mert maga az esemény, melyre a fő kép vonatkozik, csak akkor történt, szentségtartók sem mutathatók föl 1370 előtt. Marad tehát csak a következő század. A mostani pompás szentségtoronyt tartó vaspántok már az alsó képekbe illesztvék, legvalószínűbb tehát, hogy e szentség-ház a mostani főoltárral együtt vagy közvetlenül annak előtte rakatott.

¹⁾ L. Fastes et legend. du saint Sacrement par de Ganiie.

A felső, most értelmezett képsorozat alatt későbbi két mester által elő van tüntetve két egymásfölötti cyclusban *megváltásunk műve a főtényekben*, melyeken alapítva van Krisztus egyháza. Úgy látszik, hogy közvetlenül a szentségtartó-kép alatt eleinte csak három kép volt festve, mert a conceptio maga függetlenül áll a következő «credo»-képsortól. Csak a három főtítok van előállítva megváltásunk történetéből, u. m. első kép: az isteni megkegyelmezés a mennyekben az ember bűnbeesésekor a paradicsomban, és a Fiúisten megtestesülésének elhatározása; — második kép: ezen elhatározásnak beteljesülése, a Fiúisten emberi születése által; — harmadik kép: a megváltásnak kivitele a keresztfán. E három kép egyedül volt tervezve és ki is vive a szentségközi falon. Előállításuk a következő (lásd II. ábra 1., 2., 3. szám): 1. Az Atya- és Fiúisten szemközt ülve s mintegy tanácskozva az emberi nem megváltása felett, mely tanácskozásról a 109. zsoltár ekkép szól: Első vers. «Mondá az úr az én uramnak: ülj az én jobbomra, míg ellenségeidet lábaid zsámolyává teszem». . . . Negyedik vers: «Megesküdött az úr, és nem bánja meg: te pap vagy mindörökké Melkizedek rendje szerint». . . . Ötödik vers: «Az úr jobbod felől megrontja haragja napján a királyokat» stb. E szavak értelmét akarta festeni a művész, azért a Fiúistent önfeláldozó, kezeit engedelmeskedő akaratban az Atya felé kiterjesztő tartásban tünteti föl. Az Atyaisten baljától lentebbi részen alázatos tartásban mutatkozó szent alak Mária, azon Szűz anya, ki a Fiúisten megtestesülésére minden asszonyok közül kiválasztatott a megváltás tervében, kire Mózes első könyve harmadik fejezetének tizenötödik versét: «inimicitias ponam inter te et mu-

lierem . . . ipsa conteret caput tuum»¹⁾ több szent atya magyarázza s kire az egyház átvitt értelemben alkalmazza a példabeszédek könyve nyolczadik fejezetének tizenkettedik s huszonkettedik versét: «Ego (sapientia) habito in consilio et eruditis intersum cogitationibus . . . Dominus possedit in initio viarum suarum»²⁾ stb., nem különben Szent-János «titkos jelenései» könyve tizenkettedik fejezetének első s következő verseit. — 2. Krisztus születése, vagyis a fentebbi elhatározás foganatosítása a megtestesült ige világra jövele által a negyvenedik zsoltár értelme szerint, melyre hivatkozva szent Pál apostol a zsidókhoz írt levele tizedik fejezetének 5—8. verseiben mondja a Fiúistenről: «Azért a világra bejövén így szól: áldozatot és ajándékot nem akartál, testet pedig alkottál nekem. Az égő- és bűnáldozatokat nem kedvelted. Akkor mondtam: Íme jövök! A könyvben főleg felőlem van írva, hogy cselekedjem, Isten, a te akaratomat». Azért az ujdonna született Jézusgyermek a font kosárban angyalok között állva nyitott könyvet tart két kezében. — 3. Az áldozat teljesítése a keresztfán. A megváltó oldalát lándzsával megnyitó Longinus, szűz Mária s szent Jánoson kívül még Pilátus személye is van, ülve ítélő székén, hogy az ítélet és a bíró is előtüntettessék a «credo» szavai szerint: «passus sub Pontio Pilato.»³⁾

E három főképhez folytatólag sorakozik az oltár mögötti szentélyzárás öt falosztályán futó «apostoli hitvallás» képcyclusa, melyen egy-egy kerített kép egy

¹⁾ Ellenségeddé teszem az asszonyt . . . ez fogja összezúzni fejedet.

²⁾ Én (a bölcsesség) lakom a tanácsban s benne vagyok az okos gondolatokban stb.

³⁾ Szenvedett Pontius Pilátus alatt.

hitágazatot tartalmaz tipikus előállításban akkép, hogy az ó-testamentom az újjal együtt ezen hitágazatot vallja. Az ó-szövetségi próféta az illető apostollal szemközt van helyezve, a próféta a hitágazat jóslatát, az apostol pedig magát a cikket mondatszalonon kezében tartja; de még egy harmadik előállítás vonatkozik az egyes hitágazatra és ez maga a hitágazat történeti ténye, mely külön felső sorban a hitágazat vallása felett helyt foglal kisebb képen. A tizenkét hitágazat sorrendjében a negyedik, «passus sub Pontio Pilato» képsorozatunkban elő nem fordul, mivel a három nagyobb mysterium-képen a szenvedés és keresztre feszítés már foglaltalik. Kezdődik e képsor az apostoli hitvallás első ágazatával (l. III. ábra) melyet Jeremiás látnok képvisel a kézben tartott mondat-szalonon már igen rongált felíratral, mely, ha még néhány kivehető betűjét kiegészítjük, így volna olvasandó: «patrem vocabis me»¹⁾ (Jeremiás 3, 19); vele szemközt szent Péter apostol tartja a neki hagyomány-szerűleg tulajdonított első hitágazati legendát szintén elporladozott állapotban, de néhány fennmaradt betűben felismerhető: «credo in deum patrem omnipotentem creatorem celi et terre».²⁾ Utána ül Dávid király szavaival: «dixit dominus ad me, filius meus est tu, ego hodie genui te»³⁾ (zsolt. 2, 7), ellenében szent János apostol cikkelyével: «et in ihesum cristum filium eius unicum, dominum nostrum».⁴⁾ A harmadik képen Jezaiás proféta szavaival «Ecce virgo concipiet et pariet filium».⁵⁾

¹⁾ Atyádnak fogsz engem nevezni.

²⁾ Hiszek Istenben, a mindenható atyában, mennynek és földnek teremőjében.

³⁾ Mondá az úr nekem: az én fiam vagy te, ma szültelek téged.

⁴⁾ És a Jézus Krisztusban, az ő egyszülött fiában, a mi urunkban.

⁵⁾ Íme a Szűz fogantatik és fiat szül.

(Isai, 7, 14), a következő ellenképet félbe szakítja szögpillér a szentélyzárási falon, melyen a kínszenvedő üdvözítő van festve (IV. ábra, *a*) csak ezután ül szent Jakab (Zebedaei) symbolicus mondatával «Qui conceptus est de spiritu sancto, natus ex maria virgine». ¹⁾ A negyedik hitágazat nincsen ábrázolva fentebb elmondott okból. Következik próféta nélkül, hihetőleg helyszűke miatt, szent Fülöp apostol az ötödik ágazati szavakkal «descendit ad inferna, tertia die resurrexit a mortuis», ²⁾ mely után az ismét félbeszakító szögtőven a fájdalmas szent Szűz képe látható (IV. ábra, *b*). A hatodik hitcikkely hirdetője Ámosz látnok e szavakkal: «Qui edificat ascensionem suam in celo» ³⁾ (Amos 9, 6), kinek ellenképe szent Bertalan apostol e szavakat mondja: «ascendit ad celos, sedet ad dexteram dei patris omnipotentis». ⁴⁾ A hetedik ágazat hírnöke Malakiás jós (V. ábra)szavaival: «descendam («accedam» helyett) contra vos in iudicio» (Mal. 3, 5), szemközt azzal ejti ki mondatát szent Máté: «inde venturus est iudicare vivos et mortuos.» ⁵⁾ A nyolczadik és kilenczedik hitcikket Joël vezeti be jóslatával: «Effundam de spiritu meo super omnem carnem» ⁶⁾ (Joël 2, 28). Az ellenképet ismét szögtő szakítja félbe a falon (V. ábra, *c*), melynek festményében szent István első királyunk képét ismerjük fel, mely után az előbbi jóslatnak megfelelő két hitcikket hirdeti szent Jakab (Alphaei) apostol: «Credo in

1) Ki fogantaték szent lélektől, született szűz Máriától.

2) Szállt alá poklokra, harmadnapon halottaiból feltámadt.

3) Ki felépíti felmenetelét az égben.

4) Fölmegy a menyekbe, ül a mindenható atya jobbán.

5) Leszálllok ellenetek ítéletre.

6) Onnan jövend el ítélni eleveneket és holtakat.

7) Kiárasztom lelkemből minden testek fölé.

spiritum sanctum, sanctam ecclesiam catholicam». ¹⁾ A következő cikket Sophonias látnok kezdi be mondat-szalagán foglalt jövendölésével «invocabunt omnes nomen domini et serviant ei humero uno» (Soph. 3, 9). A megfelelő apostolkép, valamint a tizenegyedik s tizenkettedik hitágazat már hiányzik, mert elpusztult.

Mint fent mondva volt, e tipikus képcycclus felett kisebb méretben magok az apostoli hitvallás történeti tényei vannak előállítva. A szögpilléreken, mint az az alsó sorozatban, úgy e felsőben is szentek képei vannak festve, így mindjárt az elsőn (a szenvedő Krisztus felett) szent Katalin van ábrázolva (VI. ábra, *d*); a másodikon fent ki nem vehető többé, alant, mint a maga helyén érintetett, a keserves anya; a harmadikon fent bár majdnem felismerhetlen rongáltsága miatt, mégis a kevés vonásban is szent Lászlót gyanítjuk, lent pedig szent István király jobban kivehető. Szent Katalin után (VI. ábra) következnek a hitágazati tények u. m. a pokolba szállás és feltámadás egymás fölé helyezve. (VI. ábra, 1. sz.), a' mennybemenetel (2. sz.), az ítélet (3. sz.) és a Szentlélek jövetele (4. sz.) ³⁾

¹⁾ Hiszek a Szentlélekben, a szent-katholikus egyházban.

²⁾ Mindenek hívni fogják az úr nevét s egy vállal fognak neki szolgálni.

³⁾ Rómer Flóris „Régi falképek Magyarországon” című művében e képek magyarázatára vonatkozólag tanácsolja, hogy e képek és felíratok felderítéséhez jó szolgálatot teend Mandelgren a régi svéd templomokról írt műve „Monuments Scandinaves du moyen age, Paris, 1862.” Szilágyi Sándor úr kegyes közvetítése által használhattam utólagosan e művet, és szolgált is némi útmutatásul a kifejtésben, de a felíratok a svéd templomokban nem egyeznek a mieinkkel, mivel a középkori epigrafusok majd egy, majd más próféta szavait alkalmazták az egyes „credó”-ágazatokra, a mint mily egyházi szent atyát követtek. Ép úgy áll a dolog az apostoloknak hagyományilag tulajdonított egyes hitcikkkekkel. A svéd templomok kifestett boltsüvegein az első hitágazat szent Péter apostolnak tulajdonítatik, mint rendesen, a második már eltérőleg a hagyománytól nem szent Jánosnak, hanem szent Andrásnak. Magamnak megfelelőbbnek látszott azon rendet követni, melyet Scotus, a középkori

Az V. ábra végén előforduló felírat értelmét minden ügyekezett daczára nem sikerült feloldanunk.

A festészet jellemét tekintve három mester kezét ismerni fel e képsorozatokon. A felsőbb és legrégibb tökélyre nézve is előbb való. A «Hiszek egy Isten» képeken a főhangulat zöldes inkább, a három első főtitok-kép ó-német modorban van festve, de nem túlságos rideg alakításban, a kisebb történeti «credó»-képek kezdve a föltámadástól más kézre vallanak. Összehasonlítva a hajóban létező falképekkel egészen elütőknek kell őket mondanunk a Dorottyaképektől, de még annál inkább a főbűnök képsorától. A rajzolást és színelést illetőleg a jobbakhoz sorozzuk a középkorban.

Összehasonlítván hármass képsorunkat az éjszaki mellékhajó falképeivel, feltűnő különbséget veszünk észre közöttük. A merev alakítás, az elkülönítő contourozás, a rikító színezés, a szenvedélyes, görcsös testmozgás helyett összefolyóbb színhangulat, szabadabb s mégis nyugalmasabb taglejtés, szendébb, kellemesb, magasabb homlokú arczalakítás, a ruházat színezése s redőzésében természetesb elbánás, a színvegyület fokozatosb átmenete, egyáltalán eszményibb felfogás tűnik elő a régibb felső sorozatban; ámbár a végtagok rajzolata még mindég gyámoltalan, a húsrészek szürkés

theologusok egyik főmestere megtart s melyről Lucius Ferraris Prompta Bibl. „Apostolus“ czím alatt ezeket mondja: „13. Et hic Scoti ordo fundatur in sacra Scriptura; nam Actorum I, v. 13, hoc eodem ordine referuntur apostoli post Christi in coelos ascensionem: Et cum introissent in coenaculum, ascenderunt ubi manebat Petrus, et Joannes, Jacobus et Andreas, Philippus et Thomas, Bartholomaeus et Matthaeus, Jacobus Alphaei, et Simon Zelotes, et Judas Jacobi; et (exinde) cecidit sors super Mathiam, et annumeratus est cum undecim apostolis; ibid v. 26. Unde verosimilius est, quod singuli apostoli posuerint suos articulos in Symbolo ab ipsis confecto, iuxta ordinem post Christi ascensionem inter se observatum, et a S. Luca hic Actorum cap. I, vers. 13, relatum.

hidegebb színezése, a fehéres arcszín is mutatkozik rajtuk, ámbár a szem tekintetén vonzó természetfölötti báj áradoz el. Az alsó régibb sorban az ó-német modor előhaladott festészetét látjuk, a rajzok távlati valósághoz közelednek, élénkebb, sőt nyugtalan tagalakítást s realiztikusabb irányú eljárást szemlélünk, az árnyalás tökéletesb, a színhasználat elteltebb, de a gót építészet szülte idomítás és a miniatoroktól öröklött kezelés még mindég mérv- és hangadó. A harmadik újabb keltű az újabb modort mutatja is.

De végre fölolvásom befejezéséhez sietni kellvén, kérdem magamtól: mi célból vettem légyen magamnak bátorságot, annyira visszaélni magas hallgatóim türelmével és műtörténetünk e halvány, sőt enyésző töredékeit hosszadalmasan leírni? Tettem azt nemcsak azért, mert véleményem szerint, a szülőföldet minden szempontból becsülni, a legörvendezettőbb fáradság, hanem gyakorlati szempontból is. Ha röpké értelmezésemmel is közreműködhettem a bizonyítékhoz, hogy a szép Szepesség a régi múltban csakugyan nem utolsó szerepet játszott légyen hazánk műtörténetében, ha serkentésül szolgáland fölolvásom műemlékeink további kutatására, méltatására, és illő fenntartására, mint ezt általános örömmel szemléljük: ha a magyarázott falképek, mint eddig is a megújított mellékhajóéinak megdicsőült alakjai visszanyerve hajdani díszüket áldólag le fognak tekinteni meggyénk szellemi mozgalmainak gyarapítására: célomat elértem. Régi dicsőségünk szent tiszteletében csirája rejlik jövőnknek.

Dr. Vajdovszky János.

2.sz. 0'59 m

1.sz. 1'32 m.

3.sz. 0'68 m.

4.sz. 1'18 m.

5.sz. 0'78 m

d.

1.sz.

2.sz.

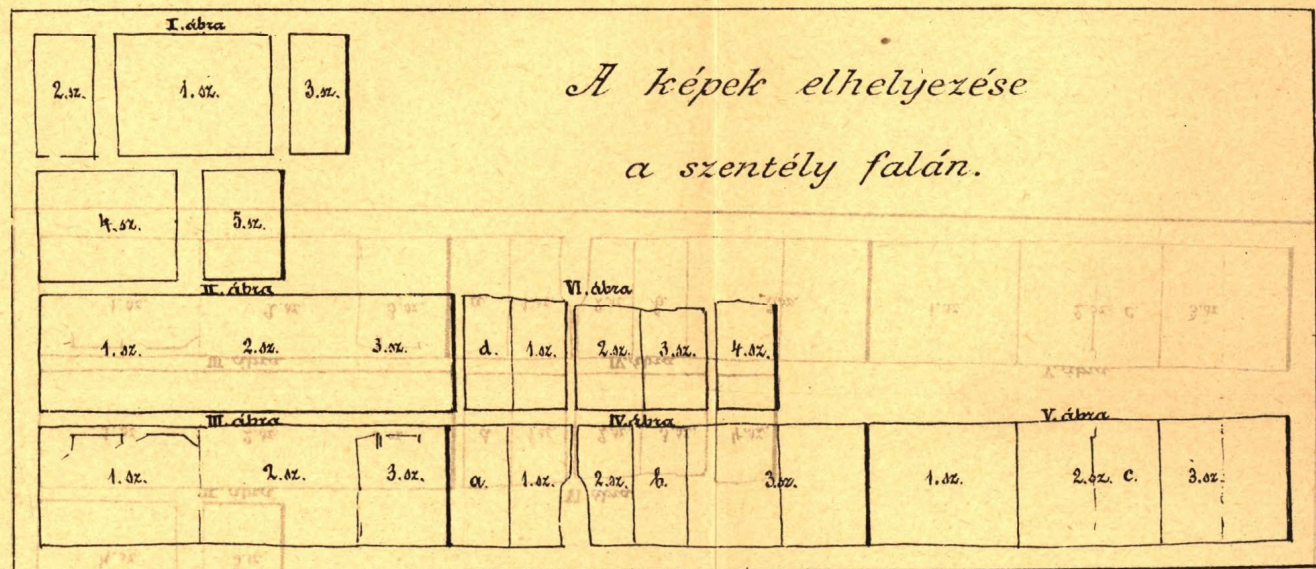
3.sz.

4.sz.

Rajz. Horvát Vilmos, Buda

VI. ábra.

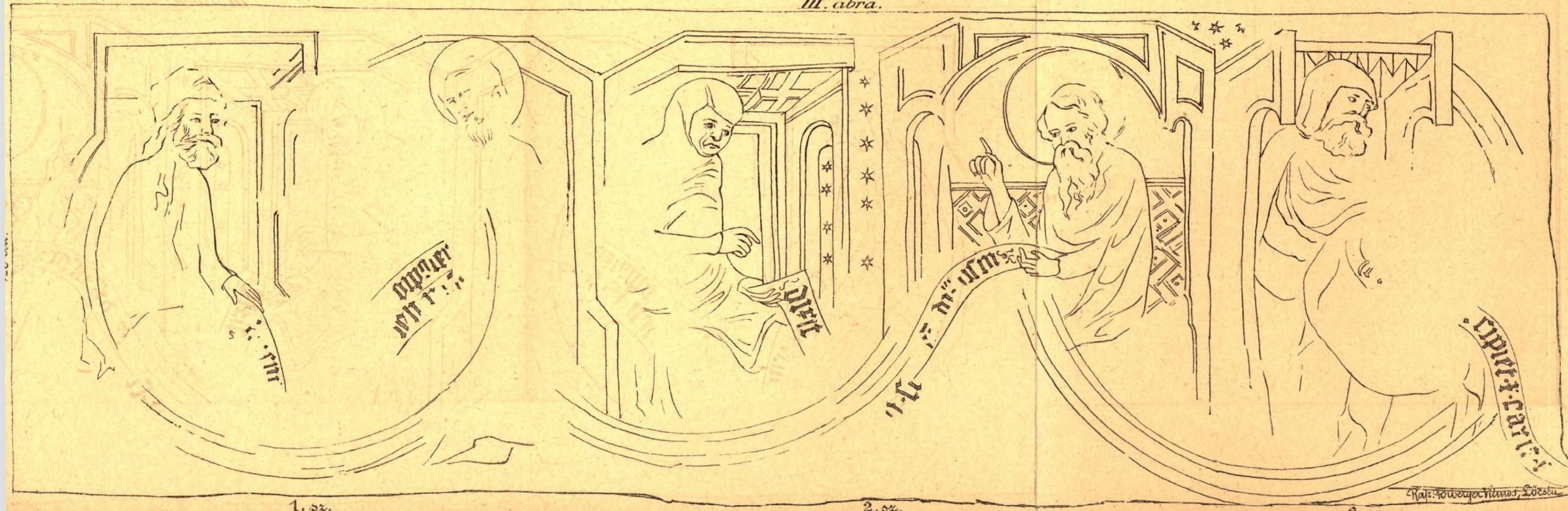

1. sz.

398 cm.

2. sz.

3. sz.

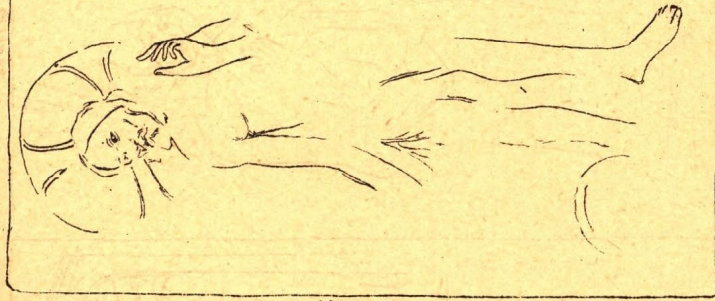

1. sz.

2. sz.

3. sz.

Károlyi György, Budapest, 1900.

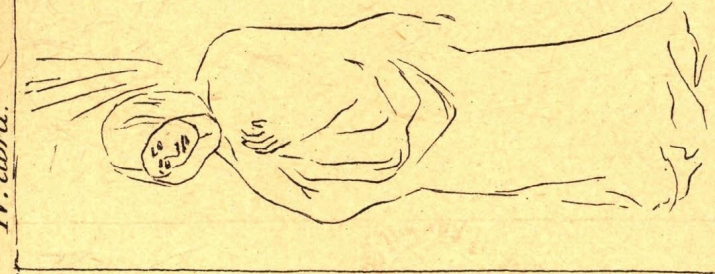
124 cm.

1. 54.

2. 24.

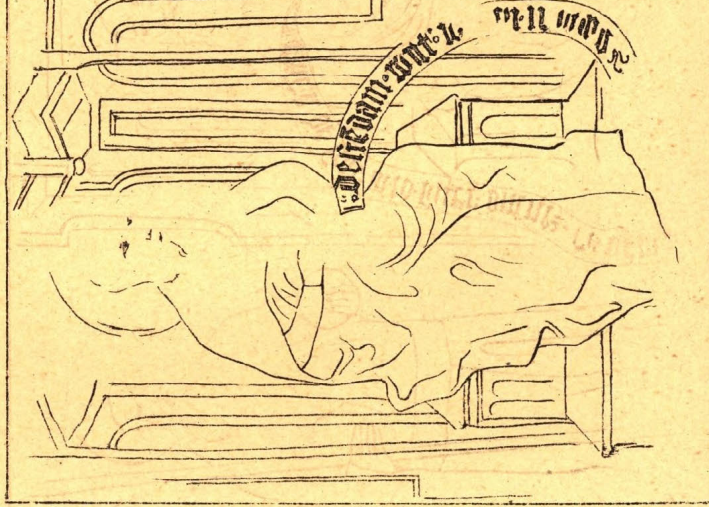
9

3. 27.

IV. ábra.

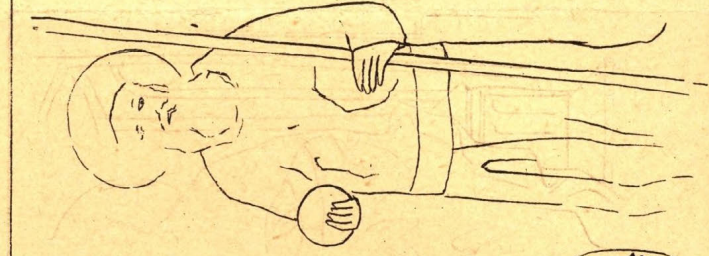
1. 22.

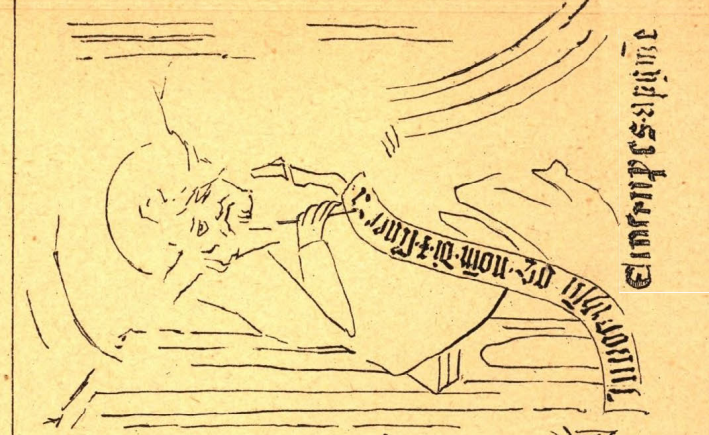
2. bz.

७.

34

Reise. Forberger Witz, Losen.

2. A telvanai báró Giovanelli család felső- magyarországi ága.

Azon számos idegen család között, melyet vagy magánsors vagy közpálya országunkba vezetett s itt meghonosított, sok csak honfűsítési törvényczikkben futólag hagyta nyomdokát, míg mások közölök itt meggyökereztek, a közélet eseményeiben szerepeltek, birtokot szereztek és házasságok által belföldi családaink vérségei közé szövődtek. Ezen utóbbiak sorába tartozott, egy teljes századon át, a czímben nevezett család, melynek neve, utolsó képviselője személyében, közöttünk majd csak jelen századunk küszöbén enyészett el, magyarországi ága távol hazájában mióta onnét ideszakadt, majdnem ismeretlen, nálunk pedig emléke elmosódott s összefüggőleg feljegyezve nincs. Ily genealogiai hiány némi kipótlására legyen szabad e szerény adatokat, melyeknek nyomára saját családbeli körülmény által indított kutatás történetesen vezetett, előterjeszteni.

Nagy Iván «Magyar családok» című nagyszerű munkájában a báró Giovanelli családról csak a honfűsítés czímén tesz rövid említést, szórványosan itt-ott feltűnedezik a név némely családfán. Ortéliusban egy rézmetszet, Selmeczbányán egy festett arczkép, és a Mednyánszky-család idősb bárói ágában egy nő e néven: ezek voltak az összefüggéstelen gyér kiindulási pontok.

Fordúltam a családhoz, melynek egyik tagja a Hörtenbergben Tyrolban őrzött családi levéltárból rendkívüli előzékenységgel több ívre menő adatokat s kivonatokat sajátkezűleg összeállított s tyroli tudományos

folyóiratokban megjelent ide vonatkozó cikkek tartalmát is közlé, hol Genersichre (Windisch, Ung. Magazin) is történik hivatkozás. — Weber Samu, a Szepességnek szorgalmas leírója és monographicus kutatója («Zipser Zeit- und Geschichtsbilder») csak futólag nyújt gyér adatot, személyes megkeresésemre pedig tudatá, hogy egyebekkel nem rendelkezik. Annál nagyobb köszönettel tartozom tisztelt Begala, Sándor nedeczi plébános úrnak, ki fáradságot nem kímélve, részletes kivonatban leírta az egyházi história domus- és anyakönyvek adatait, melyeknek bíráló egybevetése után sikerült bizonyíthatóan egybeilleszthetni a nemzedékrendet úgy, a mint az most itt közöltetik. Becsét növeli épen a nyert indokolás azért is, mert a Tyrolból vett két terjedelmes és jegyzetekkel illusztrált családfa — azonfelül, hogy csupán férfiakra szorítkozik, a leányok teljes mellőzésével — a magyarországi ágra mit sem használ, sőt teljesen eltérők leszármaztatásaikban azoktól, melyek itten hiteles forrásból évszámozva kiderítvék.

A család s néhány emlékezetesebb tagjai felől legyen elég e helyen következőket röviden említeni:

Származása eredét veszi Lombardiában, hol Bergamo vidékén Gandino helységben a XV. század első tizedében ösmeretes volt. Joannes bonus, tájszólás = Zuambonus (mintegy: Guthans), = Zuannellus, mely egyéni tulajdonnévből alakult volna és állandósult meg a család elnevezése. Azonfelül czimerük (mely mindenestre későbbi), úgynevezett «beszélő» volt: a tengeren úszó vitorlás sajkában meztelen féltessel látható két «iker»-fiú, giovani gemelli, honnét a név Giovanelli, utóbb latinosan Joanelly alakban is írva, mely a szepességi ágnál általános. — Már korán költöztek Tyrol déli

olaszajkú részébe, hol maiglan Bozen vidékében tartják ősi székhelyeiket. Ferencz mint császári tábornok Schwendi Lázár alatt harczolt a törökök ellen Magyarországon, jellemzetes arczképét adja Ortelius redi-vivus. Írott hagyomány szerint az előbbi századokban a család számos tagja bányászattal foglalkozott s így nyilván e révén jutott Giovanni Andrea országunkba, hol 1653-ban a kincstártól bérbe vette a szomolnoki rézbányászatot. Szerencsésen emelkedő életsorsa tanúsítja, hogy jelesebb egyéniség lehetett. Már 1659-ben Károly fivérével együtt birodalmi báró, erre 1660-ban magyar gróffá lett, 1662-ben honfűsített és családjának a velencei patriciatust is megszerzé. Négy fia 1678-ban birodalmi grófok, ivadékaik azonban kihaltak 1727-ben, midőn utolsójuk velencei patriarcha volt. — E János András szomolnoki vállalatát oly sikerrel vitte, hogy I. Leopold szaktehetségét felhasználni kívánván, őt 1663. évi augusztus hó 20-án selmeczi királyi főbányagróffá nevezte ki. Mint ilyennek látható mellvértes arczképe a selmeczi főhivatal épületének nagy termében. Lévánál 1664-ben a török ellen vitézül harczolva kitüntette magát s gyakrabban résztvett segédcsapattal a hadi mozgalmakban, melyekben életét is veszté; mert 1673. évi augusztus hó 11-én csatamezőn nyert súlyos sebesülésben meghalt. Kineveztetése következtében Szomolnokot kénytelen levén elhagyni, az előnyös bérletüzem folytatására Tyrolból behívá Sylvester nevű rokonát, ki két testvér nagyatya után unokavéire volt. Ez hasonló szerencsével folytatta, emelte s bányaszerzeményekkel nagyon bővítve kiterjesztette a birtokot és az üzletet, időfolyamában azonban ismételve nagy calamitásokkal küzdött. A pestis dühöngése 1662 és

1664-ben annyira pusztította a bányásznépséget, hogy kénytelen lőn munkásokat Lengyelországból szerezni.¹⁾ Majd 1670-ben a magyar felkelők prédálással fosztogatva rontottak reá s megmentését csak János András rokonának köszönheté, ki sietve hozott császári segédcsapatokat felszabadítására. Ismét 1672-ben Teleki Mihály szorongatá s futásra kényszeríté, mire a támadók legyőzése után visszatérve, e veszedelmének emlékezetéül alapította Szomolnokon a Szent-Katalin bányaaáldozatot, neje nevének emlékére. 1674-ben több mint négyszáz munkást foglalkoztatott. 1681-ben magyar honfújístást nyert. — A bérlet leteltével — 1682 — magánéletbe vonúlt, melynek nyugalma azonban nem igen élvezhette, minthogy erős hitbuzgóságánál fogva²⁾ a Bársony püspök által hevesen vitt ellenreformációban minden erejével tevékeny részt vett, mi által sok ellenszenvet zúdított magára. E fenyegető hangulat ellen menekendő, Dunajecz (Nedecz) határszéli várába zárkózott, hová azonban a magyar felkelők követték és 1683-ban a várat kemény ostrom alá vevék. Öt hétig hőiesen védelmezte magát, végül május 4-én, szabad elvonulás kikötése mellett kénytelen volt magát megadni. De a kiköltözés folyamában támadt összeütközés vagy egyéb ürgy miatt a menevéd megszegetett, Sylvester mint fogoly hurczoltatott Kassára Tökölj elé, ki őt egy ideig letartóztatta, utóbb Nagy-Váradra küldé túsúl a török nagyvezérhez, honnét csak 8000 arany sarcz lefizetésével

¹⁾ E körülmény tanúsítja, hogy ekkor is úgy mint hajdan a Fuggerek idejében a szomszéd Lengyelország mint közvetítő a Balti- és Éjszaki tenger felé a rézüzletben egyik legfontosabb kereskedelmi összeköttetést képviselé s így az olasz jövevény érdekeit ott meggyökerezettette, családilag is.

²⁾ E jellemvonás átöröklött a családban a mai nemzedékig, mely ezen irányát a közéletben is érvényesíti.

bírta szabadulását megvásárolni. — Ennyi viszontagság elriasztotta őt az országból, lengyel rokonai közé Krakóba ment lakni, hol ötvennégy éves korában 1685. évi február hó 14-én meg is halt, miként ezt egy ottani templomban létező sírirta bizonyítja. Ugyanott 1684. évi február hó 10-én sajátkezű végrendeletet lengyelül és latinul szerkesztett s letéteményezett a városi hatóságnál, mely azt a haláleset után az özvegynek kiadta s ezen eljárásnak hiteles kiadmánya, a végrendelet latin szövegének teljes átírása mellett, 1708-ból, családi levéltárunkban általam feltaláltatott.

E végrendelet némely érdekesb adatai közül kiemelendő, hogy Sylvester a szomolnoki jövedelmet számadáskönyvei fonalán in circa quadraginta quinque millia florenorum (45,000 frt), et ultrà, moneta hungarica megjelöli s kérve kéri dnos Comites Patruelles meos, járjanak utána, valamint ő felségénél is szorgalmazza a Tököly-féle számtalan kárszenvedések kilátásba helyezett némi pótlását, annál inkább, minthogy ők a vállalatban két részszel érdekelvék, övé lévén a harmadrész. Maga még életében fáradhatlanul igyekezett kárvallásainak, melyeknek nagyobbjai fel is jegyezvék, helyrehozását kieszközölni. Lépései s hivatkozása sok nagy szolgálataira legalább részben nem maradtak minden eredmény nélkül, mert királyi kegyadományként itt-ott némi részeket kapott elkobzott jószágokból, utoljára királyi adományt Kis-Lomniczon. Mint birtokát tárgyalja Izsép nevűt is, de a felvidéken létező több ilyen közül melyik legyen és mi czímen jutott birtokába, eddig ki nem deríthettem.

Maga az 1670-es években zálogban szerezte («jure redemptibili») a dunajeczi (Nedecz-) várat és hozzá tar-

tozó terjedelmes uradalmat Palocsayéktól, úgy hogy ez alapon a család ott egy egész századon át mint földesúr székelte és családi sírboltját tartotta. Egyik fia, József, nőül vevén Palocsay Erzsébetet, ezen házaspár gyermekeiben az atyai zálogos és anyai ősi jog egybeolvadt, úgy hogy talán ezen czímből magyarázható: miszerint később zálogkiváltásról nincsen szó, hanem a Giovanelli férfiág magvaszakadtával ismét Palocsayék birták az uradalmat és az leányágon továbbháramlott.

Dunajecznek hosszú és eléggé szövevényes története sok érdekes mozzanattal bír s országunk nevezetes történeti fordulataival vonatkozással áll — azonban mint ide nem tartozó, e helyen most mellőzendő.

Sylvesternek özvegye, lengyel családbeli születésű Formankowiczowna Katalin hasonlóan tapasztalta a háborús idők sanyarúságait, mert II. Rákóczy Ferencz fejedelem hadvezére gradeczi Horváth-Stansith Imre — saját naplófeljegyzései szerint — (a nagy-eőri családi levéltárban) ezen özvegyet várában meglepte és ügyesen tudta kényszeríteni a kulcsok átadására s kivonulásra, mire a hadvezér a várat fejedelme számára elfoglalta s katonai őrséggel ellátta: a hely akkor politikailag igen fontos lévén mint erősség a magyar-lengyel határszélen s a közlekedési vonal zárvéde. — De az özvegy utóbb ismét teljesen visszahelyeztetett birtokába, mint ezt az általa aláírt s gyűrűs címerpecsétjével megerősített elismerő okmány — kelt Ó-Falván, 1704. évi május hó 5-én — (a nagy-eőri levéltárban) dícsérőleg kiemeli, hogy a várat Horváth-Stansith Imrétől kezeihez visszavette minden hadi felszereléssel és az átadási leltárban jegyzett holmival, valamint hogy a hozzátartozó jószágokat e parancsnok nemcsak nem pusztította,

hanem védte és jó karban fenntartotta; — a mi ily esetekben elég ritka s annál inkább volt arra méltó hogy a tulajdonos nő ezt elismerőn külön kiemelje.

Sylvester egyik fiának legidősb fia József, ifjú korában egy nyári vasárnap délután hazafelé nyargalván a vár alatti közel hídnál lovastul együtt lezuhant s helyben meghalt, minek emlékére a család kápolnát emelt a helyszínén, mely ott maiglan fennáll.

E Józsefnek testvéröccse András-László kitüntette magát mint okszerű gazda, különösen a Tátra lejtőin bírt havasi legelők értékesítésével fejős marha által s így az újabban ugyanott fejlődött tej- vaj- és sajt-gazdaságnak egyik elődjeül tekinthető. Ő és nővére Judith igen bőkezűek valának a jótékonyságban, kórház- és egyéb alapítványok fenntartották kegyeletes szándékaik tanúságát. János a múlt század második fele közepén nem lakott a várban, hanem Alsó-Lapson egy kisebb udvarházban, hol meg is halt 1776. évi szeptember hó 11-én életkora 56-ik évében és családja nevét mint annak utolsó férfiivadéka Magyarországon végkép sírba vitte.

Nővére Judith háromszor ment férjhez: első férje volt Gombos Imre császári tábornok, kivel Kassán lakott s ennek valószínűleg nővére lehetett Gombos Anna, Judith fivérének neje. Judithnak első házassága korán jutott özvegységre. Bárá Mednyánszky Pál Lipót királyi kamarai és udvari tanácsos ki szülői akarata ellenére 1696-ban nőül vette volt gróf Esterházy Klárát, 1714-ben özvegygé lett s kevéssel reá Pozsonyból mint a szepesi kamara administratora a kárpáti felvidékre került. Itten találta Judithot mint fiatal özvegyet, nőül vevé őt s vele bírtokot is szerzett, melyet

azonban nyolcz év múlva kénytelen volt kezeiből kibocsátani és új, őt sokkal túlfizető zálogvevőknek (Spillenberg-Radvánszky házaspárnak) átengedni. E házasságból gyermekek maradtak. Judith e második férjét is túlélte s harmadszor lépett házasságra báró Ghyllányi György septemvirrel, ezt is túlélve 75 éves korában mint özvegy 1764. évi május hó 10-én meghalt Eperjesen és ott temettetett el a szent-ferenczieknel.

Fivérének András-László tátrai jeles gazdának csupán három leánya maradt, kik felvidéki családokba mentek férjhez: ugyanis az elsőnek férje vala Benyiczky Károly királyi tanácsos, thuróczi alispán, a másodiké Zámbery Gábor zempléni alispán, a harmadiké Zbisko András a szepesi püspök-prépost unokafivére.

A dolgok fonalát követve látjuk, hogy míg Sylvester korában lengyel összeköttetései és neje rokonsága viszonyából még lengyel házasságok fordulnak elő övéinél, — majd okaival együtt e viszony csakhamar megszűnik s a család tagjai házasságaikkal mind felöldi magyar családokkal sógorodnak, és így az itteni társaladomba beleolvadnak.

A második ágon csupán egy nőivadék képviselte a nevet a jelen század fordultáig, Károlynak nejétől Luzsénszky Francziskától született leánya Mária-Anna, ki anyai jogcímen Beczkón lakott. Az ottani közbirtokossági iratokban mint részbirtokos előfordúl és onnét, már ifjúsági évein túl — (1775-iki missilisen levélczím: «Mademoiselle») férjhez ment a már özvegy és családapa Sirchich Jánoshoz, kinek azonban még gyermekeket szült s vele melsiczi birtokán Trencsénmegyében lakott.

Giovanelli de Telvana.

(Hiteles nemzékrend kezdete 1411.) — A magyarországi ág levezetése közös eredetből.

Szepes.

BENEDEK, 1550.

Selmeczbánya.

Sylvester.

József.

Sylvester

neje *Formankowiczowna Katalin*, elt. még 1708. (Autent. testam.)
Szül. 1631. — † 1685. febr. 14. Krakóban, ott temettetett. Zálog-
jogon szerzé Dunajecz várát és urodat.

József András

szül. 1668. — † 1695. Neje
Palocsay Erzsébet, másod-
szor férjezett *Merbekovna*.
szül. 1667. — † 1700.

(E fiúkon kívül a végren-
delet leányokat is említ, de
számuk és neveik nélkül.)

Péter

(tyróli adat). Neje — ?
Mindkettő † 1700 előtt,
mert ekkor Katalin nagy-
anya árvagyám.

Francisca
Erzsébet

szül. 1688,
férjezett 1707.
Kolmanowna
Pálné.

János
Sylvester

született 1690,
neje — ?

József

szül. 1679.
† 1706.
(Lóról bukkott.)

András
László

szül. 1692.
† 1761.
Neje: Gombos
Anna

Judith

szül. 1689. † és
tem. Eperjes 1764.
1. Gombos Imre.
2. Báró Mednyán-
szky Pál Leop.
3. Báró Ghillányi
György.

Anna

férj. 1736.
Br. Messkó
Jakab
(Enyiczknén)

Károly

szül. 1715.
† 1742. Neje
Luzsénszky
Francisca

János

szül. 1720.
† 1776.
Alsó-Lapson.
utolsó.

Erzsébet

férj. 1745.
Benyiczky
Károly kir.
tanácsos,
Thuróc al-
ispánja.

Rozália

férj. 1748.
Zámbory
Gábor, zemp-
léni alispán.

Klára

férj. 1759.
Zbisko An-
drás, a sze-
pesi püspök
prepost
unokája.

Mária Anna

szül. 1741, lakott Beczkón, férj.
Sirich János, Melsiczen, élt 1803.

András 1583,

neje *Ludovica Torri*.

János Benedek,

neje *Cecilia di Castelli*.

János András,

neje *Lelia*, szül. 1618. † aug.
1673. csata után. (főbányagróf).

Károly

(mindketten birod. báró
1659. és velencei patri-
ciatus.

Magyar gróf 1660.
Indigena 1662.

Károly Vincze 1650

neje *Loredano Aymò*.

4 fiú,

birod. grófok 1678.

6 fiú

Velencei ág
herceg Giovanelli, neje
Chigi Albani hercegnő,
Rómából, gyermektelen.

†

E vonal kihalt 1727.
Utolsó képviselője,
velencei patriarcha
személyében.

Személyében a család neve végképen letűnt magyarországi színhelyéről, melynek földesúri és társadalmi vonatkozásaiban a XVII. század közepétől a XVIII. század végeig nem jelentéktelen tekintélyes állást képviselt, úgy hogy nem látszik indokolatlannak a feltevés, miszerint ezen előadottak fonalán indulva vidékbeli köz- és magánlevéltárakban tüzetesebb családtörténeti és egyéni szereplése felől még több helyi érdekű mozzanat nyomdoka lenne feltalálható.

Báró Mednyánszky Dénes.

3. Vörös Kolostor.

(Clastrum montis coronae.)

Szepesvármegye észak-nyugati oldalán, hol a Dunajecz-folyó hazánkat elhagyva kis részben határt képez Magyarország és Galiczia között; továbbá hol a Lipnik-patak a Dunajeczbe szakad és ezzel egy szabálytalan háromszögöt képez maguk közé ölelve egy kis földnyelvet mintegy szigetet képeznek, — ezen szigeten égis nyuló bérczek között, melyeknek aljait sötét százados fenyvek borítják, emelkedik erős kőfallal körülvéve a karthausiak¹⁾, később a camalduli²⁾ szerzetesek egykori laka, zárdája és temploma — *Vörös Kolostor*.

¹⁾ A carthausi rendet 1084. évben alapította szent Bruno canonicus-magister Rheimsban (Franciaország) a jelenleg is fennálló Chartreuse-hegyén. Hazánkba V. István alatt jöttek.

²⁾ A camalduli szerzet alapítottott szent Romuald clugny apát által, Maldulus nevű gazdag polgár által adományozott földterületen épült első zárdájuk, innen ordo campi Malduli — rövidítve camalduli — alapítási éve 1023. — Rendi szabályaik egyeznek sokban a carthausiakéval.

1878. évi augusztus havában láttam először a magyar Schweitznak — Szepességnek — e rendkívüli szép és megragadó pontját; — megvallom nem tudtam nézésével eltelni, mert maga a hely páratlan a maga nemében, Gnédzától kezdve egy szűk völgyön haladva és követve Nagy-Lipniktől a hasonló nevű patak folyását egyszerre egy széles völgy-katlanban találjuk magunkat, a melynek közepét az említett kolostor tiszteletre méltó falai foglalják el. — Előttünk emelkedik a korona-hegy három csúcsával, büszkén az ég felé meredve. — Ünnepestes csend honol itt, melyet csak a kolostor melletti malom zakatolása és a Dunajecz habjainak mormogása zavar meg. — Belépve a kolostorba annak udvarán szemünkbe ötlenek a karthausi szerzetesek apró czellái és a szoros értelemben vett kolostor — convent — időrágta falai. Megnéztem a templomot is, falai az időtől barnultak, a sekrestyében láthatók még a mozaik stallumok és feltűnően szép, az oltár alján dús aranyozásban tündöklő és remete szent Antal valamint szent Brúno életét tárgyazó faragványok.

Gyönyörű e hely igazán Isten szolgálatára és a contemplatív életre leginkább kiválasztva, itt e helyütt távol az emberek zajától önkénytelenül Istenhez emelkedik a lélek, — lemond a földiekről és csak a szelleminek él; — dicsérve a Mindenhatót, kinek nagysága és bölcsessége oly remek, oly magasztos alakban nyilvánul. És e remeték, kik e helyen tartózkodtak, szigorú és zord rendszabályukhoz alkalmazkodva, a földi örömek helyett méltó jutalmat kaptak, mert naponta imádva az Istent, láthatták az ő «remekelt csudáit», melyek a természet szépségében mindennap szemeik előtt lebegtek.

Nem hagyott nyugtot a tudvágy, mindenáron igyekeztem e zárda múltjába hatolni s kielégíteni — hogy őszintén mondjam — kíváncsiságomat, melyet a zárda látása bennem fölébresztett. Kerestem, kutattam, míg megközelítőleg meggletem azt a mire szükségem volt tudniillik a — kútforrásokat; hogy ezek segélyével e zárda múltjára némi biztos adatokat szerezhessetek.

Ezek szerint e zárda története négy időszakra osztható, és pedig:

az első időszak terjed 1319—1563. évig, vagy is az alapítástól és a karthusianok behelyezésétől egész addig, míg a zárda és javai azoktól elvételnek;

a második időszak 1563—1705-ig, a zárda a szepesi nagyprépost és különféle birtokosok kezében;

a harmadik időszak 1705—1782. a camalduliak birtokosai a zárdának egész II. József császár zárda-és szerzetirtó rendeletéig; végül

a negyedik időszak 1782-től napjainkig a zárda és javai a kincstár és az eperjesigörög-katholikus püspökség és káptalan kezeiben.

I. Időszak. 1319-től 1563-ig.

A zárda alapítása. Kakasmester, Ricolph gróf (ispán comes) fia — Magister Kokos filius comitis Ricolphi¹⁾ — bűneink bocsánataért 1319-ik évben a

¹⁾ Kakasmester a jelenlegi Berzeviczy-családnak egyik őse. Kakasmester elődjei Tirolból jöttek a XIII. században II. Endre király nejével meráni Gertruddal. 1209-ben Szepességen donációt kaptak.

Kakasmester atyja Ricolph szepesi ispán (comes) volt; — igen jeles ember, kit I. Károly gyakran használt követűl és egyik levelében nagyon megdicséri, mert úgy mond a király „Ricolphus comes. toti genti nostrae Hungariae odorem bonae famae reportavit”. Fia Kakas (Gallus) — 1307-ben I. Károlytól kapta Nagy-Eőrt „villam Eur^c (Sztráska), szintén igen jeles ember, bátor harcos és föltétlen híve I. Károlynak. — Meghalt mint Judex montanus

szepesi káptalan előtt, valamint a menedékhegyi — mons refugii, — Lethonkői¹⁾ karthausi zárda főnöke Márton és annak társa Goblinus előtt a karthausi szerzetnek kolostor alapítására adományozza Lechnicz nevű faluját: («villam quendam Lechnitz nuncupatam, sexaginta duos laneos continentem, pro fundatione Claustrum . . . ob remedium peccatorum»).

«Ob remedium peccatorum»-féle kifejezéssel gyakran találkozunk királyaink és országnagyjaink alapító leveleiben, kivált a midőn zárdák alapításáról és dotációjáról van szó, — ezen kifejezés előfordul a Kakasmester fennhivatott adománylevelében is, de úgy látszik, hogy itt ez esetben nem pusztán frázisról van szó, hanem az alapító az általa elkövetett bűnös cselekmény kiengesztelése céljából él azzal, ugyanis «spectabilis magister Kokos» valami viszály alkalmával megölte Arnold szepesi gróf fiát és annak több cselédjét, valamint javait is elpusztította, ezért a szepesi grófi ítélőszék őt 200 frtnyi vérdíj fizetésére, hat kolostor építésére és

de Szomolnok, gyermekei nem voltak s javait testvérei II. Ricolph és János öröklék. Kakasmester végrendeletét I. Károly 1327-ben szintén megerősíti. (L. Potemkin Sáros vármegye leírása 80—81. lap.)

A mi a „magister“ czímet illeti, ezt a középkorban sokan tudományosságunk miatt, kivált az egyháziak részéről viselik, de használtatik a világiaknál ezen értelemben is: „Dominus“, „Eques“ — úr, lovag.

¹⁾ A mongolok 1241. évben betörvén hazánkba a Szepességet is meglátogatják, lakói a szepesi gróffal „munierunt quendam montem Lethonkew alias montem speculationis, sive Lapidem refugii uocatum“ — és oda menekülnek és bevárják itt míg a tatárok kitakarodnak az országból. Ezen, és kivált az 1285-iki újabb tatárbetöréstől megmenekülés emlékére 1299-ben Márton plébános de villa Isaac — (Zsákócz) a többi XVI szepesi város plébánosaival elhatározva, miszerint a Lethonkőre a carthusianus szerzeteseket letelepítik. — Jordán szepesi gróf elfogadván és helybenhagyván a szándékot, a carthusianoknak adományozza Lethonkövet minden hozzá tartozó föld-, legelő-, erdő- és halászati joggal. — Lásd Suppl. Annalector, Terrae Scepus. 231—232. lap jegyzése.

az általa megölt Arnold szepesi gróf fiának Frigyesnek lelki üdvéért szolgálendő négyezer mise alapítására ítélte.¹⁾ Ezen ítélet 1307. évben kelt. — Kakasmester idézett adománylevelét I. Róbert Károly király 1320. évben «in octavis paschae Domini» Temesvárott kelt oklevelében megerősíti; de ezen oklevélből az is kitűnik, hogy Kakasmester a saját és a szepesi káptalan előtt kelt és kiadott adománylevelében jelelt földterületen kívül, még többet is adományozott, nevezetesen a királyi oklevélben ezen passus is foglaltatik: «item dimidietatem cuiusdam molendini sui in villa eiusdem Heynburg singulis anni, singulas tres marcas»²⁾ erről pedig a Kakasmester adománylevele hallgat.

De úgy látszik, hogy ezen adomány sem volt elegendő e zárda alapítására (villa Lechnitz cum valle sancti Antonii) és annak fenntartására, mert Kakasmester 1326-ik évben megnagyobbítja adományát, adván a karthausi szerzetnek Nedeczet olyképen, hogy azt lelkiekben ellássák, de egyúttal a kegyúri jogokat is gyakorolják ott³⁾ — I. Károly ezen adományt is 1330-ik évben, Nagy-Váradon kelt királyi oklevéllel megerősíti⁴⁾.

Ezen évben (1330-ban) kezdi tehát építeni a zárdát annak első perjele (prior) János; és miután annak fedele veresre festett zsindelelyel láttatott el, azért — «Rubrum Clastrum»-nak, Vörös Kolostornak elneveztetett: — («Vallis S. Antonii — Coenobium de Lechnicz, vulgo iam olim rubrum Clastrum nominatum, quod imbricibus

¹⁾ Lásd *Analecta Scepusii*. III. 251. lap.

²⁾ Továbbá Heynburg nevű falujában levő malmának felét és ugyanazon Heynburg nevű falujától évenként három márkát. *Analecta* I. 403. és 404. lap.

³⁾ Ugyanott. III. 173. lap.

⁴⁾ Ugyanott. III. 173. lap.

intectum eius coloris speciem intuentibus offert»)¹⁾. A zárda a karthausi zárdák szokásos alakjára «cum cellis solitariis» épült, kezdetben csak fatemploma volt, mely 1506-ik évben egy kőből épült gót stylusú épületnek adott helyet, a zárda kettős fallal és kirúgó bástyákkal, hospitiummal — vendégszobákkal utazók részére — el volt látva. Ez volt első képe a zárdának, illetve a kolostornak, olyannak írja le a későbbben oda telepített camalduli szerzetesek egyik krónika-írója, ki magát egyszerűen «Amicus» névvel nevezi.

2. *A zárda belélete.* Habár a vörös-kolostori zárda első lakói a lethonkői — menedékhegyi — karthausi zárdából kerültek ide, mégis az kezdettől fogva az anyazárdától függetlenül kezdi működését. — Kezdetben csendesen megerősödve anyagiak és szellemiekben, ezeket írja Romuald karthausi atya e zárda «veteránus incolája és egyúttal krónikása is. Ő irta össze a zárdák perjeleinek névsorát is, de nem családi, csupán szerzetesi néven, — egyúttal azt is mondja, miszerint e zárdába már kezdettől fogva Magyar- és Lengyelország legnevezetesebb családjainak sarjai vonultak, felvevén a rend öltönyét és a tökélesbülés útját keresve, bűneikért vezekelve, imádták Istent csendes czelláikban!

Századon keresztül virúl és folyton erősödik e zárda, mert annak élén hivatásuk teljes tudatával bíró perjelek állanak, ezek összeköttetésben vannak hasonló szabályú testvéreikkel hazánkban, Német- sőt Francziaországban; a rend által kiküldött vizsgálók — Visitatores — csak jót, szépet és magasztosat tudnak mondani a kolostorról, melynek áldásos működését érzi a közel vidék is, mert a jótékonyság és vendég-

¹⁾ Ugyanott. III. 173. lap.

szeretetet jellemzi a zárdát s annak lakóit. Általános közbecsülés is jellemzi őket, a mi onnan kitűnik, hogy nemcsak magánosok, de úgy a lengyel mint a magyar királyok dús adományokkal nagyobbítják a kolostor vagyonát. De a szerzet főnökei is igyekeznek szerzemények útján a kolostor anyagi helyzetén javítani, így a zárd első és már említett perjele és építője:

I. János (prior Conventus de Doneycz) 1330. évben megveszi a lechniczi scultétiát — Kis-Lechniczen valószínűleg, mert Lechnicz és Nedecz már úgy is Vörös Kolostor tulajdona volt.

Ugyanaz bizonyos, de okmányilag meg nem nevezett szolgálmányok fejében átengedi 1330. évben Ricolph mesternek «Villam Eur vocatam» Késmárk és Béla városok között elterülő földet, mely mai nap Nagy-Eőr (Nehre vagy Sztráska) néven ösmeretes, az engedményezési okmányból kitűnik az is, hogy Vörös Kolostor alapítója Kakasmester már nem él, mert róla mint megholtól tétetik említés.

I. István perjel megveszi az ó-falvi scultétiát negyvenöt lengyel forinton 1332. évben.

II. István perjel megveszi a richwaldi scultétiát két malommal 1337. évben.

Drugeth nádor 1337. évben adományozza a kolostornak Ó-Falvát (Altendorf, Sztara-Vesz).¹⁾ Ezen adományt Nagy Lajos királyunk 1343. évben megerősíti. — Az ó-falvi plébánia 1339. évben Vörös Kolostor szerzeteseire bízatik.

1351. évben a lethonkői — menedékhegyi — zárdát átengedi örök áron Rulnow vagy Reliow falut.

¹⁾ Ó-Faluról azt írja Wagner: Hungaris Ó-Falu: locus in limitibus Poloniae. nunc haud magni nominis, olim Hungarorum et Polonorum congressibus celebris. — Így például az 1411. évi is.

1361. évben Nagy Lajos király felmenti a zárdát minden közteher és adó viselésétől, sőt a mondott évben II. János perjel azt kérelmezi a királynál, hogy a zárda jobbágysai csak is a nádortól függjenek törvénykezés esetén.

Az ó-falviak 1364. évben köteleztetnek vám- és helypénz fejében (mészárszékek és vászon árulásaért) a kolostornak évente három ezüst márkát fizetni.

III. János perjel kérelmez 1381. évben a királynál miszerint engedessék meg a zárdának a halászat azon helyeken is, a melyeken a halászati jog csupán a királyt illette meg. Mária királynő a szikszói hegyen lévő királyi szőlőkből a zárdának két hordó bort és férje Zsigmond két vég fehér posztót adományoz 1410. évben.

Pál perjel (Paulus de Buda) 1389. évben tizenkét mázsa sót kér Hedvig királynőtől¹⁾ a bochniai sóbányákból örök időkre a mit a királynő 1393. évben engedélyez is.

Miklós perjel 1399. évben eladja a lechniczi scultétiát hatvan lengyel forinton.

1409. évben Wahldorf Pál gazdag polgár, ki úgy látszik özvegységre jutván Vörös Kolostorba lépett, János krakói örkanonok és Péter püspöki helynök előtt kiadott adomány-levél értelmében adományozza a vörös kolostori-zárdának richwaldi bírtokának fele részét, az okmány úgy az ő, mint pedig tulajdon gyermekeinek nevében is szól.

Nagy Lajos, Hedvig királynő, Mátyás, Jagello és Kázmér királyok több ízben megerősítik a zárda kiváltságait és azokat újakkal tetőzik.

¹⁾ Hedvig lengyel királynő Nagy-Lajosunk leánya és Jagello Ulászló lithván fejedelem s a későbbi lengyel király felesége.

Waldorff Miklós és neje Sváby Erzsébet nyolcz paraszttelket adományoznak a vörös kolostor zárdájának, — ezen helyen kezdett épülni Új-Lechnitz, melynek 1419-ik évben a Jódokhoz címzett lelkészeti templomát Ágoston az esztergomi érsek suffragaenusa szentelte fel. — Azon darabka föld, mely a zárdától a Dunajecz folyóig terjed 1424. évben adományoztatott Jagello — Ulászló — király által a zárdának, a lengyel nyelvű adománylevél szerint azért, «hogy ő is részese legyen a szerzet imáinak» — «pragnac stac sie uczestnikiem modlitw zakonney braci». — Miklós perjel 1404-ben megszerze Szikszón az úgynevezett «német hegyen» — «mons teutonicus» a zárda részére egy szőlőt.

Telkes János és Szatmak László 1463 és 1472-ben Körtvélyesen és Nyulmálon (!) szőlőket adományoznak a zárdának.

Sváby János Gáspár 1445-ben adományozza Ganfalvát (Ganoty), Sváby Menyhért 1512-ik évben Heli-vágást (Halogócz), Körtvélyest és Sváby Endre 1518-ban Kis-Lesniczet és Hágit, hol egészen, hol pedig tetemes birtokcomplexumokban a nevezett falvak mindegyikében.

Ezen adományokból látható, hogy a zárda tetemes birtokok élvezetében volt, a mi — sajnos — egyrészt a zárda romlását is előidézte; mert a zárda gazdagsága némelyek — és pedig hatalmasak — irígységét és kapzsiságát felébresztette, másrészt pedig a szerzetesek szigorú rendszabályain is sokat lazított, — és ez utóbbi volt különösen oka annak, hogy a karthausiak Vörös Kolostorból mindenkorra eltűntek.

3. *A zárda viszonya a külvilághoz, különféle zavarok.*

Első sorban legtöbb baja volt a zárdának Czorsztyn várának parancsnokaival és kezdődött a halászati jog

miatt. A folytonos súrlódások napirenden voltak a miatt főképen azért, mert Nagy Lajos királyunk, mint lengyel király is, megengedte a szerzeteseknek a halászatot a Dunajecz bal partján is, ezen jogukban azonban a nevezett vár parancsnokai őket egyre háborgatták. Ezen viszály némileg kiegyenlítettett 1399 és 1403—1404-ik évben Miklós perjel és Tanczyn János a lengyel király képviselőjének közbejöttével oly képen, hogy a Dunajecz baloldala «cum nemoribus, silvis et pratis» Czorsztynhoz, a jobb oldal Vörös Kolostorhoz tartozzék, hogy azonban ezen egyezés nem volt tartós, kitűnik az a lengyel király által 1425. valamint Zsófia királynő által 1443. évben kiadott szigorú parancsokból, melyeknek értelmében szigorúan tiltatik bárkinek a szerzeteseket háborgatni jogaikban a Dunajecz jobb partján.¹⁾

Nagyobb volt ennél azon csapás, melyet a cseh husziták hoztak a zárdára. 1431-ben meglátogatták Vörös Kolostort is. Megtámadván azt kirabolják, minden értékes tárgyat elvisznek, még a templomba is behatolnak, ott is pusztítanak, rabolnak és azt megszenstegtelenítik, a szerzet tagjait csúfolják, nevetik, ütik, verik, megsebesítik sőt meg is ölik; Mihály perjelt, egy tisztos ősz azon reményben, miszerint tőle megtudják hol vannak a zárda kincsei elrejtve, magokkal hurczolják Gliwiczába és miután tőle ott semmit ki nem tudnak — megölik; így beszéli azt Romuald atya a kolostor krónikása. 1438-ban újra betörnek hazánkba a husziták, pusztítanak a Szepességen, kirabolják Kés-márkot és több felvidéki várost, magukkal hurczolják

¹⁾ Zsófia királynő levele olvasható eredetiben az eperjesi püspök-káptalan uradalmi levéltárában.

Gergelyt, a szepesi prépostot is, ki Prágában meg is halt. Ezen betörés alkalmával a husziták rablásának áldozatul esik a lethonkői — menedékhegyi — kartausi zárda is, a szerzetesek megfutamodnak, zsákmányul hagyva zárdájukat a rablóknak, a kik tényleg ott vandálmódra gazdálkodtak, nem hagyva egyebet pusztá falaknál, melyeket el lepett a gaz és a dudva. — Azután jött a sor Vörös Kolostorra. Ez is hasonló sorsban részesült, sőt a husziták Czorsztyn várának szomszédságában egy varácsot emelnek (vezérüket Frigýest a vörös-kolostori krónikás «Fridericus rufus»-nak nevezi — társait pedig «strenuissimi bellatores Taborenses» néven jelöli) a honnan gyakrabban kicsapnak és pusztítják a vidéket. Szomorú sorsa volt akkor nem csak Vörös Kolostornak, hanem az egész országnak, délen és keleten a terjedő török hatalom, bent az országban pártviszály, a felvidéken a husziták garázdálkodtak, úgy annyira, hogy a magyar püspökök 1449. évi június hó 14-én Pesten tartott gyülekezetükből Miklós krakói dékánhoz és római képviselőjükhöz, a többi között következő levelet írnak: «Egyébként tudod, hogy országunk felső vidékébe betörték a cseh rablók, kik a többi közt — mit leginkább fájlalunk — a husziták eretnek-ségét hozzák be, úgy, hogy Szepes- és Sárosmegyékben már több parochia van, melyekben már tényleg két szín alatt áldoznak. Ellenük, a mennyire lehetséges, háborúval fog kelleni védekezni. . . .¹⁾

¹⁾ Lásd analecta I., 29. lap. Egyébként, hogy a husziták Szepes- és Sárosmegyében magokat megfészkeltek, elég elolvasni hazánk történetét. Sáros, Berzevicze, Keresztes-Komlós kezeikben voltak. — Hogy vallásukat is elfogadta e két megye népe a többi között onnan is kitűnik, hogy a két megye sok községi templomában a falakon még most is látható kifestve a kelyhesek jelvénye — a kehely.

Ily körülmények között Vörös Kolostor lakóira beállottak a gyász napjai, a zárda pusztult és alig lézengett benne egy-egy szerzetes.

1452-ben Gábor perjel helyre állíttatta a zárda falait és összegyűjtötte a még élő szerzeteseket s minden lehető felhasznált a zárda újabb felvirágoztatására, de hiába. A romlás csírája már el volt vetve s daczára annak, hogy Hunyadi Mátyás, e dicső és nagy királyunk, békét szerzett a zaklatott honnak, — Vörös Kolostor lakói csak tengették életüket, annál is inkább, mert II. Ulászló és II. Lajos uralkodása, valamint János (Szapolyai) és Ferdinand királyok pártharczai, minden tevékenységet megbénítottak az országban.

V. János vörös-kolostori perjel panaszkodik, hogy a zárda a védőknek hiányában; — a hatalmasok által, a hol csak lehet, megrövidíttetik, jobbágyai nyomorban, szegénységben tengődnek, a zárda falai a pusztulás és romlás jeleit viselik. Czorsztyn várparancsnokai folyton háborgatják, kiváltságait nem tisztelik, és úgy ők, valamint más lengyel és magyar urak a zárda részére érkező adományokat lefoglalják. — Minden áron igyekezett ezen perjel a szintén pusztulásnak indult lethonkői — menedékhegyi — zárda javait saját kolostora részére biztosítani. Ugyanis a lethonkői zárdát a szepesi polgárok, — Bacsó (Boze) Mátyás és Demeter, a felvidéken garázdálkodó rablók bandaitól megijedvén, nehogy azok a husziták módjára egyes megerődített helyeken magokat megfészkeljék¹⁾ — magok rontották le és így a zárda teljesen elpusztult, néhány szerzetes Vörös Kolostorba menekült, — de törekvése hiába való volt: mert a lethonkői zárda bírtokait I. Ferdinand

¹⁾ Lásd *Analecta Scep. Sacri et prof.* lap. 434., I.

király 1548-ban nagy részben Lassóczy Mátyásnak adományozta. V. János perjel utóda II. Mátyás perjel alig tudott azokból valamit megmenteni, — nevezetesen Wyklfált — és Vörös Kolostor birtokaihoz csatolni. Kristóf perjel is igyekezett Vörös Kolostor sorsán javítani, mind hiába, — az jobban és jobban sülyed szegénységében annyira, hogy közvetlen utóda Ferencz perjel adó és más kiadások fedezésére, nevezetesen Pozsonyba Miksa király koronázására utazván, az úti költségek beszerzése végett a szerzet tulajdonát képező Ganfált — Gánóczot — kénytelen eladni. Megjegyzendő, hogy ezen adás-vevésnél 1563. augusztus 8-án Ferencz már «Prior Carthusianorum de Lechnicz et de Lapide refugii» czímmel írja magát; mert 1543 óta a vörös kolostori perjelek mind a két czímet viselik.¹⁾

Ezek a külvavarok, melyek a vörös-kolostori zárda romlását okozták;²⁾ hanem a kolostor lételét ezeknél erősebben támadta meg a hazánkban mindinkább terjedő reformáció.

Luther Márton tanai termékeny talajra találtak a német ajkú szepesi szászok között, de egyúttal a tótok között is, kiknél hagyományban élt a huszitismus;³⁾ és Luther tanának nemcsak hazájában, de hazánkban is volt befolyása a zárdák lakóira és így speciálisan a Vörös Kolostor lakóira is. — A fegyelem egyrészt a nagy gazdagság, másrészt a folytonos harci zaj miatt egészen meglazult, a zárda mindenféle szerzet szökevényeinek tanyájává lett, kik ottan mindenféleképen

¹⁾ Lásd Analecta Scep. Sacri et prof. lap. 434., I.

²⁾ Luther tanát a szepesi németek mint németországi terméket fogadták el, a tótok, miután a lutheránusok szintén két szín alatt áldoznak, élénk emlékezetben lévén még a huszita két szín alatti áldozás, annál örömebb fogadták el azt. (Reformáció története)

éltek, csak nem szerzetesek módjára. Bornemissza András csanádi czimzetes püspök és szepesi prépost e miatt panaszt emelt Ferdinand királynál, kérvén őt egyrészt a zárda szerzeteseinek széjjelbocsátására, másrészt az így kiűritett zárdát maga, illetve a káptalan részére kérte azon czélból; mert a káptalan tagjai és annak archivuma a folyó pártharcokban nem bírnak biztos menedékhellyel, hová veszély idején menekülhessenek.¹⁾

Ferdinand király 1563. évi november hó 20-án kelt elhatározásával tényleg átadta Vörös Kolostort a fentnevezett prépostnak «ex respectu improbatorum vitae Carthusianorum» de nem föltétlenül, csak «a király tetszésétől függő tartamra, békésebb idők beálltaig» és azonkívül eme feltétel alatt, hogy az ott tartózkodó perjelt és a szerzeteseket ellátni, de egyúttal az oda menekült hitehagyottakat a zárdából kikergetni tartozik, végül azon czélból, hogy a veszély idején úgy ő, illetve a szepesi prépost és a káptalan ottan menedéket találjon; végül a prépostnak kötelességévé teszi arra is felügyelni, nehogy e zárda javai a világiak kezébe kerüljenek.²⁾

Hasonló sorsban részesültek a lethonkői zárda javai, I. Ferdinand 1563. évi november hó 21-én Pozsonyban kelt királyi levelével ezeket is Bornemissza Endre szepesi prépostnak adományozza az említett kolostornak átalakítása és újra építéséig, hanem szintén csak fölté-

¹⁾ A szepesi káptalan „locus credibilis” volt.

²⁾ Lást *Analecta Scepusii Sacri et profani* I. 435., 436. lap. Érdekkes egyébként Zaleski jezsuita-atyja jellemzése, melyet Bornemissza András szepesi prépostról nyújt. Mert a nevezett főpap feltárja Vörös Kolostor lakóinak laza és fegyelmetlen élet módját, őt magát is lutheránus elveket vallónak és liberálisnak ellemezi.

telesen, hogy a javakból a szepesi iskolákat, nevezetesen Lőcsén fenntartani köteles.³⁾

Hanem Vörös Kolostor szerzetesei nem igen nyugodtak meg ezen királyi határozatban, ellenkeztek a szepesi préposttal, ki panasszal járult a királyhoz és Miksa király 1565. augusztus 31-én Bécsben kelt oklevéllel meghagyja Thurzó Szaniszló szepesi grófnak, hogy a prépostot Vörös Kolostor szerzetesei ellenében általomba vegye és őt azok javaiba bevezesse. Ez csakugyan meg is történt; mert már 1567-ben Sváby Bálint a szerzetesek utolsó birtokát Haligóczot is átveszi. — A vörös-kolostori zárda két utolsó perjele volt II. Mihály, (Michael Schatz) és András, (Andreas de Agria) 1562—1567-ig. Alattuk, — miután csak a perjel nevét viselték joghatóság nélkül, úgymond az annyszor említett Romuáld a zárda krónikása: «véginségre jutott a zárda, csak az öregek és bénák, kik onnan el nem mehettek, maradtak ott, a fiatalabb szerzetesek részint a szomszéd Lengyelországba, részint Ausztriába kivándoroltak és így az egykor virágzó kolostor, részint övéinek hibái, részint mások gonoszsága miatt elpusztult» végzi szomorúan a krónikás.

II. Időszak 1563—1705-ig.

1. *Váltózó birtokosok.* Bornemissza András szepesi prépost és a későbbi nagy-váradi püspök nem sokáig élvezte a karthausiak birtokait; mert folytonos pénz-zavarban lévén, azok egyrészét eladta, más részét elzálogosította, harmadik részét pedig — ezen zavaros időben — mások ragadták kezeikhez. — Miksa király általános érdekű ügyekkel volt elfoglalva⁴⁾ nem terjedett ki gondja

³⁾ Lásd *Analecta Scepusii Sacri et profani* I. 435., 436. lap.

⁴⁾ Lásd Stanislaw Zaleski „Czerwony Klasztor“ 23. lap.

arra, vajjon a szepesi prépost eleget tesz-e a javakkal összekötött kötelezettségeknek.

Igy Vörös Kolostor javaival együtt már 1568-ik évben Magócsy Gáspár és Endre grófok kezeiben van húsz éven át, minő jogcímen? — nem tudni.

1588-ban birtokosuk Rákóczy Zsigmond, tizenhat éven keresztül; 1604-ben újra Magócsyak bírják; 1609—1612-ig Tököly István¹⁾, — utána a korona tulajdonába mennek át.

II. Mátyás király uralkodásának első éveiben elzálogosítja Vörös Kolostort birtokaival együtt 35,000 frton Palochai Horváth Andrásnak, ettől királyi engedéllyel kiváltja felső-vadászi Rákóczy Pál s ezentúl úgy a kolostor — melyben a Rákóczyak hosszabb ideig tartózkodtak is — valamint javai az ő kezükben maradnak egész az 1699-ik évig.

A mondott évben Erdődy grófné — született Rákóczy Erzsébet — eladja Vörös Kolostort javaival együtt a nyitrai püspök és kancellárnak, Mattyasovszky Lászlónak 30,000 frton (1699. évi május hó 3-án).

Rákóczyak birtokában lévén Vörös Kolostor, ők nem csak annak javait okszerűleg kezelték, hanem magát a zárdát is kijavították és jókarban tartották a miatt is, mert közülök sokan, mint feljebb mondva van, ott hosszabb ideig tartózkodtak. Mattyasovszky László megvevén Vörös Kolostort, szándéka volt azt első birtokosainak, t. i. a karthusianoknak átadni, de miután azok, nem tudni mi okból, az ajánlatot nem igen igyekeztek elfogadni, — meghívta oda a camalduli szerze-

¹⁾ Tököly István késmárki gróf atyja a későbbben forradalma által hírnévre szert tett Imre grófnak, Zrínyi Ilona férjének.

teseket, kiknek rendi szabályai legközelebb állanak a karthausiakéhoz.

Mattyasovszky László a camalduliak részére kiadott oklevelében erősen kiköti, hogy azok a rend új tagjait csak is magyarországi emberekből válasszák (punt 9).¹⁾

A camalduli szerzetesek azonban rövid időig voltak egyelőre a zárda birtokában (1703-ban), mert II. Rákóczy Ferencznek időközben teljesen lángra lobbant forradalma következtében, azt annak felsőmagyarországi vezénylő tábornoka Berhóty Ferencz elfoglalta és a szerzeteseket onnan kizavarta, kik csak a szathmári béke után (1711. évi május hó 1-én) költözködtek oda vissza. Csak hogy akkor sem pleno iure, mert 1720-ban III. Károly király felhívta Jeszke Anzelm karthausi visitort, hogy hat hónap alatt váltsák ki zárdájukat a camalduliaktól. — A nevezett visitator hosszabb haladékot kért, a mit a király engedélyezett is, de csak azon feltétel mellett, hogy míg a tárgyalások tartani fognak, szabad legyen a camalduliaknak a kolostort helyreállítani²⁾ és új épületeket is építeni. — Az alkudozások megeredtek, de vagy eredmény nélkül kellett lefolyniok, vagy pedig a karthausiak nem tettek eleget a szerződés, illetve a megegyezés pontjainak; mert a camalduliak tényleges birtokában marad a zárda és javak, melyben királyi adománynyal is megerősítettnek 1721-ben.

III. Időszak. 1705-től 1782-ig.

1. *A zárda a camalduliak kezében.* A camalduli szerzetesek sok huza-vona után végre a zárda tulajdonába jutottak, első dolguk volt azt lakhatóvá tenni és

¹⁾ Lásd *Analecta* III. 193. lap.

²⁾ Lásd Stanisl. Zálesky 25. lap.

rendbe hozni. — Éveken keresztül húzódott az ügy, míg végre 1756-ban teljesen rendbe jött, bizonyítja ezt a zárda falain lévő egyik felírat «aedificatum 1505 anno, restauratum 1756 anno». ¹⁾ A zárda hivatalos neve is megváltozott nem «Coenobium Lechniczenſe», sem «Conventus de Doneycz» a neve többé, hanem «Eremus Conventus Montis Coronae». ²⁾ A mi a zárda alakját illeti, azt a camalduliak krónikása «Amicus» így írja le:

«Vörös Kolostor fekszik Szepesmegyében a Kárpátok alján, közel Lengyelországhoz, hajdan a karthausiak, jelenleg Lipót császár kegyéből a camalduliak tulajdona . . . fallal van körülvéve, két négyszegleten (udvaron) keresztül vezet az út a remetelakhoz, keletre van a templom, a mely eléggé nagy, van benne sekrestye is, a sekrestye jobboldalán van négy mellékoltár, a sekrestyével szemben pedig egy igen szép kápolna. Három oldalról víz veszi körül a kolostort, melyeknek legnagyobbika Dunajecz, melyben lazacok, pisztrángok, ángolnák és különféle halak vannak, a negyedik oldalon van az országút (via regia) Lengyelország felé. A kolostor két hegy között fekszik, melyek tölgy-, bükk-, hárs- és fenyűfákkal vannak benőve. A föld jól van művelve, megterem rajta jól az élet, de a búza nagyon apró (!?) ³⁾ A hegyekben sok vad van, ezen hely különben — végzi a krónikás — távol van a városoktól és az emberektől».

¹⁾ Tudvalevőleg a husziták lerombolták a zárda egy részét.

²⁾ Mons Coronae három ágú hegy szemben a kolostorral éjszokról. Vörös Kolostor címere: hosszúkás kerek pajzson vörös mezőből kiemelkedő hármás zöld hegy, melyeknek középsőjén koronából kiemelkedő kettős kereszt áll.

³⁾ Kétkem, hogy Vörös Kolostor környékén valamikor búza is termett volna. (Tudtommal most is terem. Szerkesztő.)

A mi a helyreállítási munkákat illeti, ezek következők: 1711—1730-ig épültek a remetelakok, a melyeknek romjai jelenleg is láthatók, azután a gazdasági s más lakosztályok, javítás alá jött a convent épülete a középén, — alakíttatott benne nem csak az utazók részére terem, hanem betegszoba is, gyógyszer-tárral, azután egy nagy refectorium, melyben évente nagy ünnepek alkalmával lakomák is tartattak. A refectorium gót alakú volt. — A falakon mindenütt előfordúl e négy betű: E. C. M. C. (eremus conventus montis coronae). A zárda egyik falán festve lőn az Üdvözítő, a keresztfán, mely alatt e felírás olvasható: «Christe resurgentem Lechnitz tuearis eremum, Sub crucis, ut signe felix sibi saecula vivat.¹⁾ Rendbe jött végre a templom is, mely az 1506-ik évben épült, de a husziták idejében kiraboltatván, elpusztult; a camalduliak olaszországi mesterekkel kifestették a templomot s az oltárokat így a camalduli szerzetesek templomainak módjára ezen templomot is igen szép frescofestmények díszítették.²⁾

Az így restaurált templomot újólág felszentelte Máriássy Sándor tinini püspök i. p. i. és szepesi prépost, erről bizonyóságot tesz a chorus alatt a baloldali falba illesztett fekete márványtábla, melyen e felírás olvasható: «Haec Ecclesia Sancti Antonii Abbatis Patrum Camaldulensium Montis Coronae a restauratione sua anno sequenti 1747 die 8-va 7-bris consecrata fuit, per

¹⁾ Az első camalduli prior Morelli János olasz volt, ki társával Szilasy Imrével együtt elsőnek jöttek a kolostorba. A mi a többi szerzetesek nemzetiségét illeti, azok szintén nagyobbára olaszok vagy más idegenek voltak, azért köti ki Mattyasovszky László püspök, hogy jövőre csak magyarországiak veendők be a szerzetbe — és tényleg a második perjel már magyar; Ürményi Kristóf volt.

²⁾ E freskók megérdemelnék a fenntartást, mert valóban szépek.

Illustrissimum ac Reverendissimum D. Praepositum Terrae Scepus. Episcopum Tinninensem D. Alexandrum Máriássy de Márkusfalva. Cura et sollicitudine A. R. P. D. Demetrii. Eremi Camald. Montis Coronae Prioris».

Szemben a sekrestyével a szent Anna kápolnájában egy sírkövön olvasható a következő felirat: «Vota Sigismundi poscit tua Virgo Maria, ut valeat Kapy Sanctorum sorte beari¹. Általában a krónikás szerint e templom igen gyönyörű volt, méltó helye az Istennek, ki benne lakozék.

Tudjuk, hogy a karthausiak által épített kolostor kettős fallal és bástyákkal volt körülvéve, melyeket azonban a husziták leromboltak és a mostani falat — illetve körfalat annak egykori világi birtokosai emelték, így a körfalnak déli oldalán olvashatók ezen szavak: «Illustrissimus Dominus Paulus Rákóczy de Felső-Vadász S. C. C. A. F. J. R. C. R. M. C. C. aedificari curavit tempore revisoratus C. M. A. T. T. Nemesányi A. D. 1630.» Alatta pedig: «Restauratum A. 1754. Andreas Klen».²)

Más oldalán a körfalnak következő felirat van: «Illustrissima Comitissa Anna Pethö D. D. Pauli Rákóczy de Felső-Vadász Judicit Curiae Regiae relicta vidua erigi curavit die 7-a Maii 1637». — Alatta: «Restauratum A. 1754. — Johannes Szander.»

¹) Kapy Zsigmond a ki ott alussza örök álmát, egri nagyprépost és dulmi püspök i. p. i. volt; öreg korában a Vörös Kolostorba vonúlt, hátralevő napjait áhitatban ott töltötte.

²) A sok kezdőbetűből, a mely Rákóczy Pált környezi, csak nehezen lehet valamit kibetűzni — hihetőleg az lesz: „Scepusiensis Comes, Camerarius Suae Caes. Reg. Maiestatis Consiliarius, Judex Curiae“ stb. („Sacre Coronae, Custos, Aulicus Familiaris Judex curiae Regiae, Caes. Reg. Maj. Consiliarius.“)

2. *A zárda belélete a camalduliak idejében.* Helyrehozatván teljesen a kolostor, annak lakói rendi szabályaik értelmében töltötték életüket, a mi a naponkinti hét órai chorusból nekik szabad rendelkezésükre jutott. azt is a leghasznosabban töltötték el, nevezetesen gyógyították a betegeket, részint a kolostor kórszobájában lévőket, részint a vidéken. E tekintetben mint orvos valóságos csodahírbe került Cyprián atya nem csak hazánk felvidékén, de még Lengyelországban is. — Mások mint gyógyszerészek tűntek ki, lévén a zárdában saját gyógytáruk, ismét mások kézi munkával, tudományos művek írásával foglalkoztak, továbbá földműveléssel, gyümölcsfák nemesítésével, virágok ápolásával stb. — Leginkább pedig gyakorolták a jótékonyságot és a vendégszeretetet; az év nagyobb ünnepein a vidék szegénye, gazdaga megfordult náluk.

Általában a zárda jótéteményes lakói valódi jótetői voltak a vidéknek a Kárpátokon innen is, túl is. — Velük visszatért az élet ez ódon és egykor már-már teljesen elpusztult falak közé és újra szállt e helyről a hó ima és a tömjén füstje a mindenség Urának trónja elé, dicsérve az Ő nagyságát, jóságát és irgalmát!!... De sajnos, nem sokáig, csak 77 éven át; mert II. József császár 1782. évben kiadott zárda-írtó rendelete miatt ezen zárda lakói is vándorbotot vettek kezükbe és elhagyták azt — mindenkorra.

IV. Időszak. 1782-től napjainkig.

1. *A zárda a kincstár kezében.* A zárda újra csendes lett, elnémult az ima, az énekhang, falai kongtak az ürességtől, a császári biztosok összeírták a zárda ingó és ingatlan birtokait, azt magára és a jó Istenre bízták.

— Ösmeretes a történetből a II. József korabeli kincstári gazdálkodás, ennek nyomai Vörös Kolostorban maig is észre vehetők. — A templom oltárai eladattak a muszynai templomnak, az összes templomi apparátussal egyetemben, a kolostor ingó tárgyait csak az nem vitte a ki nem akarta, — a kolostoron az idő vas foga hozzá kezdett örlő munkájához, a zárdaépület — miután azzal ki sem gondolt — pusztult, romlott, a templom már 1807-ik évben jelenlegi szomorú képével bírt, falain a touristák díszes és nem díszes nevei megörökítve! . . . Meglehet, hogy napjainkig már csak egy éktelen romhalmaz beszélt volna az elmúlt időkről, ha az isteni gondviselés intézkedése folytán újra papi kézbe nem kerül a zárda. — 1820-ik évben néhai b. e. I. Ferencz császár és hazánk apostoli királya Vörös Kolostort javaival együtt, melyek közbe legyen mondva eredeti mennyiségükből meglehetősen csekélyre olvadtak, — az újonnan alapított eperjesi görög-katholikus püspökség és káptalannak adományozta.

2. *A zárda a püspökség és káptalan tulajdonában.*
Eperjes első püspöke, Tarkovics Gergely káptalanjával bírtokába vevén a zárdát, azt ugyan nem restaurálta, mert mint ilyenre szüksége nem volt, sem nem lesz, de ő valamint utódjai is legalább megmentették azt az enyészettől. — Nehány szobája lakhatóvá van téve, a «cellae solitariae» azonban romba dültek, — a templom és a zárda stylszerű restaurálása napjainkban óriási összegeket igényelne és így azt jobb időkre kell halasztani. — Jelenleg a bírtokosok egy gazdatisztje lakik benne és a cselédek, egyébként nyárban igen sokan látogatják, főképen Galicziából.

Közel Vörös Kolostorhoz — szintén annak bírtok-

complexumát képezve — esik Szmerdsonka fürdő kénes vizével. Hogy tulajdonképen mikor létesült az, erre biztos adatokat nem találok. Első nyoma a fürdőnek feltalálható a kincstári kezelés idejében, akkor épültek a fürdőszobák is; de hogy a camalduli szerzetesek, kik a gyógyászattal is foglalkoztak ezen kéntartalmú víznek hasznát nem ismerték volna, fel sem tehető. — Sajnos azonban hogy Tarkovics Gergely és Gaganetz József püspökök és az akkori káptalan bírtokosok, ezen fürdőnek emelésére nem sok gondot fordítottak. — Pedig á befektetett költség kamatai, már ez ideig dúsan befolytak volna, annál is inkább; — mert a szomszéd galicziai fürdő — Sczawnicza — tulajdonosa 1846-ban egy consortiummal bizonyos feltételek mellett hajlandó volt Szmerdsonkán kényelmes fürdőszobákat és lakokat emelni, valamint a vörös-kolostori zárdát is restaurálni. de ajánlata illetékes helyen el nem fogadtatott, fürdő és kolostor megmaradtak eredeti állapotukban. 1881-ben dr. Tóth Miklós püspök és káptalana, belátván a helyzet tarthatlan állapotát, elhatározták azon változtatni; a püspököt megakadályozta ebben kora halála, — azonban a dolog és a célba vett terv a jelenlegi püspök s káptalan s annak fáradhatlan jószágigazgatójának igyekezetével létesítettett, most már díszes épület emelkedik a szórakozást kereső fürdővendégek és a gyógyulást kereső betegek befogadására s ezeknek hozzáférhetőbbé és kellemesebbé teszik a természettől sok szépséggel megáldott helyet, melynek vizét gyógyító hatás tekintetében páratlannak mondják azok, kik azt bajaikban használták. Óhaj-tandó volna, hogy Vörös Kolostor szép temploma rendbe hozatván, újra átadatnék eredeti rendeltetésének — Isten tiszteletének.

Tóth Gy Elek.

4. Szepesmegye helységnevei.

Régen, mielőtt Pannoniát a magyarok elfoglalták, a Kárpátok alját szláv nyelvű népek lakták.¹⁾ Egyáltalán léteztek-e már akkortájban, s ha igen, mely közösségek, Szepesmegye jelenlegi területén, ismeretlen.

A magyar történelem apja Anonymus Belae Regis Notarius, «De gestis Hungarorum» című művében tesz ugyan említést «sylva zepus»-ról;²⁾ de az, a mit erre vonatkozólag felhoz, oly általánosságban van mondva, hogy abból alig lehet következtetni arra, be volt-e már megyénk azon időben, a melyről Anonymus szól népesítve vagy sem.

Hogy a Szepesség szent István idejében s annak

¹⁾ Legrégibb, eddig ismert okmány, mely a Szepességen levő szláv telepítvényről tudósít, „Nadosth“ = mai Tersztján falura vonatkozik s 1258-ik évből való. (Bárdosy Suppl. Anal. Scepi. 91. lap. — V. ö. Fejér Cod. Diplom. IV., 2. 465.) — Erre következik egy 1278-ik évi oklevél, mely „de minori villa Thomasi — (nem létezik többé) — hospitum sclavorum“ beszél s mely által idézett helység Szepesvár kötelékéből kivétetik. (Bárdosy i. m. 122. lap) — Végre egy harmadik, 1280-ik évi okmányban „Villa sclavorum de Gargou“ említettetik (Bárdosy i. m. 323. lap.), melytől a Görgey-család vette nevét. Későbbi időkben — 1323 - - „Teut-Görgő“-nek íratik. (L. Suppl. Annal. Scepi. II. az említett évhez. Eredeti kézirat, a szepes-szombati római katolikus plébániai levéltár.) Evvel egyértelműleg a szepes-káptalani országos levéltárban őrzött okmányok is igen gyakran „Tót-Görgő“-nek nevezik.

²⁾ Anonymusnál (c. XXXII) a magyarok honfoglalási útjáról olvassuk: „subiugaverunt sibi omnes habitatores terrae a Crisio — Kőrös — usque ad fluvium Zogea — Zagyva — et usque ad sylvam Zepus. — Freisingeni Ottó Boris hercegnek Magyarországra való betöréséről, mely 1132-ben történt, mondja: „ex vocatione quorundam Ungarorum comitum sylvam, quae Polonos et Ungaros seiungit, transiens, Pannoniam ingreditur.“ (Christ. Engel. Geschichte von Halitsch und Wladimir. I. Band, Wien 1792. S. 113.)

előtte is már be volt népesítve,¹⁾ többféle körülmény bizonyítja. — Így a krakói érsekségnek 1046-iki alapítási okmányából kitűnik, hogy az érsekség joghatósága alá, a többi között, olyan püspökségek is tartoztak, melyeknek területét a mai felső Magyarország képezte.²⁾

Nevezett okmányban ugyanis a következő tétel fordul elő: «In toto regno Sclavonico» Ezen kifejezés alatt első sorban azon püspökségek értendők, a melyeknek területe Magyarország határaihoz legközelebb állott s ezek csakis a Magyarország északi részén lévők lehettek.³⁾

Hogy a nyitrai püspökség szent István idejében már fennállott, ismeretes.

Lengyel történetírók tudósítanak, hogy szent István előtt s idejében a szepesi püspökség már létezett s hogy a püspök székhelye «Sobottin» vala,⁴⁾ a hol

¹⁾ Említés nélkül nem hagyható, hogy egy népmonda szerint, mely magát a felső Szepességben a legrégebb időktől fogva fenntartotta, szent Adalbert prágai püspök, midőn Vajk (szent István megkeresztelésére) Esztergom felé utazott, Szepességet is érintette s Kriegh helységben egy előkelő magyart megkeresztelt volna. E szerint nevezett helység azok közé tartoznék, a melyek már szent István előtt léteztek.

²⁾ 973-ik évtől egészen 999-ikig Krakó környékével együtt a prágai egyházmegyéhez tartozott. Midőn azonban 1046-ban érsekségre emeltetett, többi között a nyitrai és a szepesi püspökségek is joghatósága alá rendeltettek. (Sasinek. Dejiny poc. ter. Uhorska. Scalica 1868. 32., 33. 1.)

³⁾ „Benedictus Episcopus etc. Venerabili Fratri Aaron, Episcopo Cracoviensi etc. Pro reverentia Principis Apostolorum sub cuius velamento te statutuim te constituisti stabilimus et benedicimus in perpetuum archiepiscopatum apud civitatem Cracoviensem, quae hactenus erat episcopatus. Cui subiiicimus omnes omnium episcopatum parochias, qui in toto regno sunt Sclavonico, ut archiepiscopali more universis praesideat, tibi que pallium concedimus. (Mon. Polon. Hist. I. XXIV, 358. 359.)

⁴⁾ Feltéve, hogy „Sobottin“ ama kérdéses szepesi püspök székhelye vala, úgy az érintett körülményből gyanítható, hogy ezen Sobottin alatt, a szepesi helységek közül az értendő, a melyet a szepesi németek „Georgenberg“-nek hívnak s melyet a szlávok, régen a német Georgenberg keletkezte előtt, „Sobota“-nak neveztek s mai napig is úgy neveznek.

Astrik a ki, mint ismeretes, szent István által Rómába küldetvén, onnét a koronát Magyarország első királya számára elhozta, kalocsai érsekké szenteltetett föl.¹⁾

Szepes egyházmegye schematismusa szerint 1072-ik évben Bélán, a volt XVI szepesi városok egyikében s 1073-ban Fridmanon, Szepesmegye Galiczia felé eső határán, plébánia alapíttatott. Negyvenhét évvel később pedig, azaz 1120-ban Boris herczeg, II. István királynak féltestvére, mint Szepesvár grófja említetik. (L. Szepesvár Hradzsky Józseftől. Igló, 1884. 47. lap.) Ebből is gyanítható, hogy azon időben Szepességben a községek, ámbár gyéren, de már is léteztek.

Egyházi hagyomány III. Bélának (II. Geyza egyik fiának) uralkodásához — 1173—1196 — fűzi a szepesi szent Márton-prépostság alapítását s így azon korra emlékeztet, a melyben Erdélyben is a nagy-szebeni prépostság keletkezett. (Analecta Scepusii Sacri et Profani, etc. a. Carolo Wagner. P. III. p. 1.—5.)

Okmányilag bizonyos, hogy már 1209-ik év körül volt egy szepesi prépost, még pedig Adolf, az ügyes diplomata személyében, a ki II. András király udvaránál kiváló szerepet játszott. (Wagner i. h 5. lap.)

Említett hagyomány alaposságán kételkedni nincs okunk, annál kevésbbé, miután két, Imre király (1198—1204) idejéből való, 1198-ik évi okmány a

¹⁾ „Qui (Asticus) postea archiepiscopus (kalocsai érsek) ad Sobottin consecratus est“. (Vita sancti Adalberti ap. Bielovsky. Mon. Polon. Hist. I, 113.) Azon időben, a mikor Asztrik érsekké szenteltetett föl, egész Pannonia- s Dáciaiban — Nyitra, Pozsony és Szepes kivételével — nem volt Rómával közösségben lévő püspök. — Miután pedig a fölszenteléshez több püspök jelenléte kívánatik meg s ezek ép akkor a fentnevezett helyeken kívül, sehol másutt nem voltak találhatók, következtetik abból, hogy ezen „Sobottin“ alatt a mai Szepes-Szombat értendő.

Szepességről már mint egyházi- és politikailag határolt területről emlékezik. (Wagner i. h. P. I. 24. lap)

II. András királynak egyik 1209-iki adományozási oklevele, mely a szerb («de Rasca» = Rascia = Szerbia) Demeterre szól, egy vámállomásról beszél a szepessárosi ispánság határán s egy vártervezetről (Ujvár,) mint a Tarczában és a keleti Poprádvölgyben létesített újabb telepítvények középpontjáról. (L. Diplomatarium Cottus Sarosiensis etc. Wagner. Posonii 1780. 46. lap.)

E szerint tehát a bizonyítékok mind eme hiányossága daczára a Szepesség már a XII-ik század vége felé mint Magyarországnak egyik, egyházi-, politikai- s kereskedelmileg nevezetes vidéke jelenik meg.

A kimagasló «Zipserhaus» = Szepesház (Szepesvár) ezen büszke megyevára a Szepességnek már jóval 1198 előtt létezett, mivel az ispánság vagy a «castellánia» neve rendszerint összefügg a vidék-vár nevével. Ennek átellenében a szent-mártoni prépostság eredeti épülete emelkedett.

A felsorolt adatokból bizvást lehet következtetni, hogy a Szepességen már előbb is léteztek helységek.

Hány ilyen helység létezett szent István idejében,¹⁾ meghatározni még megközelítőleg sem lehet. E tekintetben nagy szolgálatot tehetne az úgynevezett királyi Regestrum, mely régibb időkben (IV. Béla előtt) a mai telekkönyvet pótolta, ha — a mi eléggé sajnos — el nem veszett volna. (Pesty Frigyes. A helynevek és a történelem. Budapest 1873. 26. lap.)

¹⁾ A Szepesség területe (Provincia Scepusiensis) legrégebbi időkben a mainál sokkal nagyobb volt, miután hozzá jelenlegi állományán kívül még Ó-Vár — jelenleg a szandeczai kerület Galicziában, — Ujvár, ma Sáros- és Tornavármegyék, is tartoztak. (L. Hradzky J. Szepesvár és környéke. 14. lap. — V. ő. Suppl. Anal. Scepus. I. 34., 86. és 454. lap.)

Az 1884. év elején megejtett népszámlálás szerint Szepesmegye 3,636 négyszögkilométernyi területén 221 rendezett civil-község találtatott. Beleszámítva azon helységeket is, a melyek másokhoz csatoltattak, mint: Tersztyán Hinczóczhoz, Csepánfalu Markusfalvához, Hotkócz Zsegrához, Kácse-Zavodzse Mnisekhez, Szepesmegye 226 községet számlál. (L. Szepesmegye szervezete stb. Lőcse 1884, 18. lap.)

Ezen községek mindegyike egy vagy több, gyakran egymástól egészen elütő nevet visel.

Hogy egy és ugyanaz a község több s különböző névvel bír, első sorban annak tulajdonítandó, hogy Szepesmegyének népessége régóta többféle nemzetiségből állván, többféle nyelven, úgymint: németül, tótul és a megye galicziai határán, a Magurában, lengyelül beszél. Minek következtében egyes helységek is az illető lakosok nyelve szerint többféleképen neveztettek el. Így p. o.: Deutschendorf (Poprád), Einsiedeln (Szepes-Remete), Georgenberg (Szepes-Szombat), Mühlenbach, Neudorf (Szepes-Igló), Kirchdrauf (Szepes-Váralja) stb.... Hranovnicza (Grénicz), Hrabusicze (Káposztafalu), Stvartek (Csütörtökhely), Scsavnik (Sávnik), Teplicza, Slovenská-Ves (Tótfalu), Stará-Ves (Ó-Falu) stb... Gúazdi (Gnézda), Gibely, Jezsersko, Biala (Szepes-Béla) stb.

Igen gyakran találkozunk latin nevekkal is, mint például: Villa Canis (Húnfalu), Villa S. Georgii (Jurszké), Villa St. Michaelis (Sztrázsa), Villa Palmarum (Pálmafalva), Villa S. Praxedis (Prakfalva), Villa Noctuarum (Velbach), Villa Ursi (Illésfalva), Fanum S. Ladislai (Csütörtökhely), Fanum S. Mariae (Szepes-Váralja), Mons S. Georgii (Szepes-Szombat), Mons S. Martini (Szepeshely) stb.; a mi onnét magyarázható ki, hogy a latin nyelv a római

katholikus egyháznak, valamint 1848-ig magának az államnak is hivatalos nyelve lévén, a helységek elnevezésére is nem kis befolyást gyakorolt.¹⁾

Vagy latinizáltattak a helynevek az által, hogy az az illető névhez latin hangzású végszótag csatoltatott, p. o.: Iglo-via, Krompach-inum, Olaszi-num, Poprad-inum, Tótfal-ium Váral-ium, Velbach-inum, Kravan-ium (Kravan) stb.²⁾

Számos község neve Magyarországon az által keletkezett, hogy a férfiak, kik maguknak a király vagy haza körül érdemeket szereztek, földbirtok adományozásával jutalmaztattak. Az ilyenek, midőn az adományozott jószág birtokába jutottak, vagy megtartották a jószág azon nevét, melyet az már előbb viselt vagy ettől egészen eltérővel is cserélték föl.

Oly helynevekre, melyek a javak adományozása alkalmával jegyeztettek föl, tehát már előbb keletkeztek,

¹⁾ Az efféle latin elnevezéseknél sokszor igen különös nevekre bukkanunk, mint például: 1301-ből a Hazai Okmánytár (Cod. Dipl. P. Hung.) V. kötetében egy határszéli okmány említetik a bárczai családi levéltárból, melyben „Campus Trojanus” (Bujanov? IV. Béla 1245-iki határjárási okmányában: „de campo Boan” — Suppl. Anal. 41 lap) dőlő, — mely Dobravola és Szepes-Olaszi közti útát a híd táján átszeli, — és a „Villa latina” = Wallendorf = Olaszi is elő jön. (Monum. Hung. Archaeologica III, 59. lap.)

²⁾ Midőn a reformáció Szepességen is terjeszkedni kezdett, az új tan hirdetői, kik hozzánk Németországból jöttek s itt prédikátorokként szerepeltek, számos elavult helynevet elevenítettek föl, vagy pedig az akkori, Németországban divó szokás szerint, egyes helységneveket latinra vagy görögre fordítani s hivatalos levelezéseikben is használni megengedték maguknak P. o.: Villa Latina (Szepes-Olaszi), Villa Sperarum = Villa Ursi (Illésfalva), Villa Noctuarum (Velbach), Leukonium (Lőcse), Neocomium (Igló), Villa Theutonicalis (Poprád), Tyropolis (Késmárk) stb. . . Sőt gyakran egy és ugyanazon helység elnevezésénél kétféle nyelvű, u. m. görög és latin, görög és szláv, vagy görög és magyar szavakat használtak, mint például: Palaeosilva (Ó-Leszna), Mikro-Lomnicium (Kis-Lomnicz), Neo-Silva (Új-Leszna), Megasalocium (Nagy-Szalók). Ezen különös helységnevek azonban csak rövid ideig tartották fenn magukat s később egészen kiestek a divatból.

a legrégebbi adományozási okmányokban akadunk, nevezetesen az úgynevezett határlevelekben, amelyek Szepes-megye állományához jelenleg is tartozó földterületekre, erdőkre, hegységekre stb. vonatkoznak, mint például: Dunajecz (albus), Dunajecz (niger), 1204-ben. (L. Bárdosy Supplem. Analect. Terrae Scepusiensis, Leutschoviae 1802. P. I. 6. lap.) Poprat, folyó, 1209-ben (i. h. 9. lap), Isaac-villa (Zsákócz) 1209-ben (i. h. 10. lap), Mons niveus (a magas Tátra) 1209-ben (i. h. 9. lap), Chonrad (Hernád) folyó, 1245-ben (i. h. 41. lap), Slubicha (Szlubicza) hegy 1245-ben (i. h. 41. lap) stb.

Némely földterület eredeti, vagy történelmileg ismert nevének kifürkészését ma nagyon megnehezíti azon körülmény, hogy számos donationális levélben az illető terület tűzetesen meg sem jelöltetett. Így például II. András király 1209-ben a történelmileg ismert első szepesi prépostnak, Adolfnak s nővérének bizonyos területet adományozott, mely a bambergi püspök «et jam dicto Bambergensi Episcopo collatam» sajátja volt. Az illető okmányban egyszerűen mondatik: «terram quamdam in Scepus sitam supra Poprat» (Suppl. Anal. 8., 9. lap). IV. Béla király 1256-ban «Comes Jordan»-nak, Arnold fiának, a Szepesség betelepítése körüli fáradozásainak jutalmául egy erdőterületet a Kárpátokban adományozott.¹⁾ Az erre vonatkozó okmányban egy-

¹⁾ Az itt említett erdőterületre vonatkozólag, melyen később a kiirtás után Topporecz helység keletkezett, a Görgey-család, melynek egyik őse, Arnold ezen erdőirtást eszközölte, czímerében egy férfialakot mutat, mely egy fát, ágastul s gyökereztül magasra emel. (Lásd a fentnevezett család czímerét görgeői s topporeczí római katolikus egyházakban.) Ama kérdéses erdőterület Bárdosy szerint, 31 lap, Scymina (Semene is) és Torhal-Alpesek között volt. Wagner I., 135. lap szerint ezen hegyek „scinia“-nak és az Alpesek „Tarczal“-nak (Tátra) neveztettek.

szerűen áll: «quandam silvam nostrem regalem in districto Scepus» (i. h. 81. lap). Gyakran csak annyi mondatik: «intrat in quemdam parvum rivulum; ad parvam vallem; ad quemdam magnum lapidem; ad quoddam pratum, ad unam paludem; quae Mochula dicitur; ad arborem; ad tiliam; ad quosdam frutices; ad unum fontem; ad unum montem; tendit per lapidem acutum; vadit usque cissum lapidem; vadit ad fossatum; vadit usque ad Berch» (hegy) stb. stb. Miből kitetszik, hogy tulajdon topographiai név nem lévén, csak bércz, halom, folyó, gödör, fa, kő, stb. általános kifejezés használtatott.

Másképen áll a dolog, ha az adományozó levélben az illető hely tüzetesebben meg van jelölve, mint például IV. Béla király egyik 1258-iki okmányában olvassuk, hogy az bizonyos «beth» nevezetű földrészt¹⁾ Ade, Igenet és Ambroz testvérektől, Péternek fiaitól elvett és a szepes-váraljaiaknak adományozott.

Egyik határjelölő okmányban, 1242. évről, melyet «Michael Comes de Zoulum et Scepus» kiállított, olvassuk, hogy Nemessány régente «Chakan»-nak hívatott. (L. szepeskáptalani országos levéltár. Átírat. Scrinio III. fascic. 1. nro 8.) Ötvenöt évvel később (1297) midőn Miklós, Tyba fia és «Schakan» mostohaapja Danus Miklósnak s fia Péternek «tres portiones terrarum de Schakan»-t kilencz ezüst márkáért (l. szepeskáptalani országos levéltár. Eredeti oklevél Scrinio III. fasc. 1. nro 4)

¹⁾ Nevezett földterület a mai Kohlbach határában feküdt s miután a Kohlbachal határos Mindszent község régente „terrae Bethe“, (Szepeskápt. orsz. lev. Scr. V. fasc. 1-o nro 3) vagy, a mint az, a ma is használt községi pecsétnyomón látható, „Bethania“-nak hívatott, igen valószínű, hogy ezen nevével ama kérdéses földterületről kapta.

eladott, Nemessány, mint az idézetekből látható, «Schakan»-nak neveztetett.¹⁾

Midőn 1280-ik évben Lodomér esztergomi érsek a Szepességben tartózkodott, több nemesi család a «X lanceatorum sedes»-nek, vagy később «kis megyé»-nek is nevezett kerületből jelent meg nála, kérvén őt, hogy engedne meg nekik fölépíteni egy templomot. Az érsek meg is engedte, hogy a templom (valószínűleg a mai Jánócz községben) fölépíttessék. Az erre vonatkozó okmányban több nemesi név fordul elő, mint «Comes Nicolaus», a kitől, vagy ennek egyik hasonnevű elődjétől a mai Miklósfalva; «Prim», a kitől Primócz, «Bethlen», a kitől Bethlenfalva; «Scentes», a kitől Csents (mai Csontfalu); «Nobiles de Lewk», kiktől Levkócz nyerte nevét. Valamennyi elősorolt község mai nap is a volt «X lándzsások kerületé»-ben, mely 1802-ben Szepesvármegyébe bekebeleztetett, fennáll s ilyképen neveztetik.

Fentebb említettük, hogy a községek itt-ott a már bizonyos névvel bíró területtől különböző nevet kaptak, még pedig úgy, hogy az adományozás alkalmából új névvel láttattak el; mint például 1297. évben «Hemmingus Comes de Kolcsva» — «Clara Vallis» nevű örökségét bizonyos «Ladon de Gargow»-nak átengedte. Ezen Ladon ugyanott egy községet alapított, mely ma Dolyannak neveztetik. (L. Wagner I. 444. s következő lap.)

A mongol betörés következtében igen számos régi királyi adománylevél veszendőbe ment,²⁾ s ezáltal a

¹⁾ Mellesleg fölemlítjük, hogy Nemessányt „Zalusan“-nak is hívták (Fejér X, 8: 599.). Végre ezen helység régi okmányokban „Rethy“, volt tulajdonosa után, „Rethy“ néven is fordul elő.

²⁾ Mily roppant terjedelmű vala azon rombolás, melyet a tatárok okoztak, kiteszik a többi között abból is, hogy nem csak testületek, de egyes magán-

birtokosok tulajdonjogi viszonyai nem csak a Szepeségen, de az egész országban is a legnagyobb zavarba jutottak. Hogy ezen visszás helyzetben segítsessék, IV. Béla király «Magister¹⁾ Akus, Albensis Custos»-t, a királyné kancellárját és «Mykó»-t, «Zoulum» (Zólyom) grófját Szepességre «ad perambulandum singulorum terras ibidem» (L. Bárdosy 1249. évhez, 294. lap); — IV. László pedig «Magister Abba»-t «ad ordinandas terras omnium in Comitatu Scepus existentium» küldött. (L. László király, eredeti okmány 1252. Szepesi országos levéltár. Scr. J. Fas. 1. nro 2.) Ezek, a körülmények szerint, a birtokosokat, ha a birtoklás címét kellően kimutatni tudták, igazoló okmányok kiállítása által a javak további élvezetében meghagyták. Az ilyen birtokrendező okmányokat aztán IV. Béla, vagy a rákövetkező királyok megerősítették.

Egy birtokrendezés alkalmából, melyet «Magister Abba» 1254-ik évben keresztül vitt, az erről szóló okmányban oly nevek jönnek elő, a melyek arra mutatnak, hogy vagy a benne említett helységek az illető birtokostól, vagy megfordítva, ez amazoktól vette nevét. Érintett okmányban ugyanis világosan mondatik, hogy Magister Abba «Vitk», «Psemer» fia, «Hosce», «Rus»

személyek okmányait is megsemmisítették, a kikről már csak feltételezhető, hogy a vad tatárhordák közeledtével okmányaikat biztonságba helyezni igyekeztek, a mi azonban, sajnos, nem igen sikerült; miután, mint például többi között olvassuk, Máté szepesi prépost is, midőn Magister Akus és Comes Myko által kérdeztetett, minő jogcímen bírja Almást, feleletül adni kényszerült, hogy az okmány, a melyet András király, IV. Béla atyja, Almás adományozása ügyében kiállított, azon általános pusztulásban, melyet a tatárok okoztak, veszendőbe ment. (Wagner I. 295. lap.)

²⁾ Magister = mesternek régiebb időkben a kevésbbé művelt férfiakat nevezték, mely cím akkori műveltség-szegény időkben viselőjének nagy tekintélyt szerzett s ha közember volt, megnevesítette.

fia, s «Dobez», «Leton» fia, jobbágyok, jószágára jött. Az okmány további lefolyásából kitetszik, hogy a «terra Vitk» alatt a mai Vitkócz, és a «Leton» alatt a mai Lethanfalú értendő. (L. László király, eredeti okmány szepeskáptalani országos levéltár. Scr. J. Fasc. 1. nro 2.)

* * *

Midőn a kereszténység Magyarországon terjedni kezdett, történt, hogy számos már fennálló, vagy még csak keletkező helység magát valamelyik szent védnöksége alá helyezte. Ezen körülménynek tulajdonítandó, hogy a Szepességen több helység létezik, mely valamelyik szentnek nevét viseli, mint: Villa S. Joannis (Szepes-Olaszi), Fanum S. Mariae (Szepes-Váralja), Villa S. Menhardi (Ménhárd), Villa S. Michaelis (Sztrázsa), Villa S. Praxedis (Prakfalva), Villa S. Andreae (Andrásfalú), Fanum S. Ladislai (Csütörtökhely), Villa Omnium Sanctorum (Mindszent), Villa S. Spiritus (Zsegra) stb. Sőt találunk egy helységet, mely magától a kereszténység jelképétől vette nevét, t. i. Villa S. Crucis (Keresztfalu).

Némely helységek különböző elnevezései az által is előidéztettek, hogy az illető nevet a hivatalnokok, az írók vagy éppen magán-személyek egészen jogosulatlanul s önkényűleg változtatják, illetőleg elferdítik.

A nép nem igen szokott idegen hangzású helyneveket anyanyelvére fordítani, ezt csak olyanok teszik, kik az irodalommal foglalkoznak.

A bevándorolt nép, ha talál helyneveket, melyek nem az ő nyelvéből vétettek, azokat rendszerint, tekintet nélkül a név szóbeli jelentményére, assimilálja saját nyelvéhez, így keletkezett a többi között megyénkben is a német «Kaismarkt»-ból a magyar hangzású Késmárk, «Liwche»-ből Lőcse, «Leton»-ból Letensdorf stb.

Némely helységek neveiket a bennlakók foglalkozásától, vagy pedig azon szolgálatoktól nyerték, amelyeket a király, vagy a földesúr számára teljesíteni kötelezve voltak; így p. o. Drávecz község nevét a szláv «dravec» = ragadozó szótól kapta, mivel itt a királyi sólymászok és madarászok laktak, kik a sólymokat a vadászatokhoz szolgáltatták s ezeknek fiait etették. A felső-szepesiek ezen helységet mai napig «Autz»-nak hívják, a mi a német autzen = ätzen = etetni szóval azonos. (L. Hradzsky J. Szepesvár 1. lap.) — Ösmeretes, hogy IV. Béla király 1254-ik évben — s később mások is — a vadászebek őrzésére rendelt cselédségről világosan szól és pedig a szepesmegyei Somogy (ma Szepes-Sümegeh) falura vonatkozással, melynek mai neve Schmegen (németül) vagy Smizsán (tótul): «*terram Sumugh in Scepus, emptam per ipsos (Saxones) a caniferis nostris super eandem terram Sumugh existentem*». — Hogy e helység közel esik Hunfalvához, melyet Wagner «Hundsdorf»-nak (Ebfalu) kíván írni, megadja az utóbbinak is jelentőségét. (L. Pesty F. A helynevek és a történelem. Budapest 1878. 36. lap.)¹⁾

A helységek igen sokszor a hét napjaitól is vették nevüket; ilyen a Szepességben kettő van: Szombat- és Csütörtökhely. Egynehány helynév a talaj minőségét jelzi; úgymint: Kahlenberg = Kopaszhegy, Csarnagura = Feketehegy; vízcsergedezéstől Rauschenbach = Ruzsbach. Több helység állatnevet visel, mint: Farkasfalva, Vilkócz, (szl. vilk = farkas), Canis Villa, Drávecz, Villa Ursi (Illésfalva), Villa Noctuarum (Velbach). Mások megint fanemekre vagy a gyümölcsre emlékeztetnek, mint pl.

¹⁾ A szepesi prépostnak is voltak a XIII. században [peczérei, caniferi. (Katona VII, 975.)

Dubrava (szl. dub = tölgyfa), Javorina (szl. javor = jávor-, juhar-fa), Leszkovjan (szl. lieska = mogyoró-cserje), Almás, Körtvélyes.

A bennlakók nemzetisége után két község nevezetik: Deutschendorf (Poprád) és Slovenská-Ves (Tótfalu).¹⁾ A vármegyét jelző előnévvel megjelölt helység igen sok van a Szepességen, úgy mint: Szepeshely, Szepes-Igló, Szepes-Remete, Szepes-Szombat, Szepes-Sümegh, Szepes-Ófalu, Szepes Tótfalu, Szepes-Olaszi, Szepes-Váralja stb.

* * *

A helységek keletkezését s építésmódját illetőleg Tacitus írja a germánokról, hogy helységeiket (vicos) nem a rómaiak módjára összefüggő, egymással érintkező házakból rakják; hanem kiki a maga házat bizonyos térséggel veszi körül. Ez a külön udvarok és magánmajorságok rendszere, melyet hazánk kevésbé művelt részeiben még ma is találunk s mely további századokban még általánosabb lehetett. (Pesty F. i. m. 51. lap.) Több ilyen község, melynek lakházai nem sűrű sorokban, hanem egymástól elkülönítve egy, sőt gyakran több negyedórányi távolságban állanak, Szepesmegye éjszaki részében is, nevezetesen a Magurában, található. A köznép ezeket «zarembky» = vágás névvel jelöli. Jellemző sajátáguk, hogy majd minden egyes ház körül, szélteben és hosszában az illető tulajdonos egész földbirtoka, szántóföldjei, rétjei s legelői is egy állományban terjeszkednek. Ilyenek: Csarnagura, Frankova, Haligócz, Jezserszko, Kacse, Lapsanka, Mnisek, Zavodzse, Zsdjár. Hogy ezenkívül a fentemlített majorság-rendszer is

¹⁾ Villa Italica = Olaszit illetőleg kérdéses, laktak-e ott egyáltalán valaha olaszok.

régibb időkben a Szepességen nem kis mérvben dívott, bizonyítja több mai nap is létező s «major» előnévvel jelzett helység, mint pl.: Csáky-major = Tersztyán, Jesuiten-Maierhof = Tamásfalu, Új-major = Hotkócz, Ó-major stb.

Diplomatikai forrásainkban oly gyakran előforduló és önálló tulajdonnévvel bíró «terra» k, «mansio»-k és «possessio»-k legtöbb esetben nem falut, hanem csak majorságot, tanyát jelentenek, melyekből idővel falu nőtte ki magát. Mint p. o. a feljebb említett «terra vitk»-ból a mai Vitkócz, «terra Chakan»-ból a mai Nemessány, «terra Beth»-ból Bethania a mai Mindszent, falu lett.

A földterületnek fentebbiekhez hasonló elnevezéseire a Szepesség régi határleveleiben igen gyakran akadunk. Ilyenek rendesen a magyar hangzásu: felde = földre = terra; falva = falu = possessio, bizonyos tekintetben = «mansio» szavakkal jeleztenek. Erdőségeket illetőleg: «feketen erdeu», vagy «vágás» és «vágása», mint: «Jakabvágás» = Jakubján; «Frankvágása» = Frankova (Fejér 1412 X., 5. 259); «Fridman vágása» = Fridman. (Fejér III., 5. 113.)

Végtére megjegyezzük, hogy a Szepességben aristokratikus nevet viselő helységek is vannak; úgy mint: Bethlenfalva, Görgő, (Görgey de eadem), Márkusfalva (Máriássy de eadem) stb. — Mint ismeretes, ezen helységek több százados létezésre vallanak s különféle urai nem csak a megye, de a haza történelmében is, a legújabb időkig, nem ritkán kiváló szerepet játszottak.

* * *

Azon kérdést illetőleg, vajjon Pannoniának a magyarok által elfoglalása után, ezek egyik része letele-

pedett-e a Szepességben s alapított-e itt helységeket? idevágó okmányok hiánya miatt, biztos felelet nem adható¹⁾; annyit azonban gyanítani lehet, hogy a magyarok oly fontos területet, mint a Szepesség, mely az újonnan alapított országnak Galiczia felé eső határait képezte, katonai fedezet nélkül alig hagytak. Ha igaz Anonymus Belae Regis Notariusnak azon állítása, hogy Árpád által . . . «Borsu Bunger fia, erős kézzel (sereggel) a lengyelek földje felé küldetett, a ki is az ország határszéleit megtekintené és gátakkal (obstaculis) megerősítené egész a Tatur hegyekig»;²⁾ — úgy könnyen hihető, hogy a magyarok, hogy magukat a lengyel részről való berohanások ellen biztosítsák, a Szepességben is erősített állásokat emeltek, illetőleg megyénkben letelepedtek s helységeket alapítottak.

Ezen, nem alaptalan gyanítást támogatja azon, már több évszázad óta fennálló népmonda is, mely szerint Borsu azon helyen, a hol a mai Nagy-Ör³⁾ áll, erődöt emelt volna. Ama hely legrégibb okmányokban, «Ewr» vagy «Oer» szóval íratik, a mi a mai magyar «Ör»-nek teljesen megfelel⁴⁾.

¹⁾ A magyarokat Szepességen legelőször egyik 1280-ik évi tizedszerződési okmány említi, mely által a szepesi szászok s latinok esküvel kötelezik magukat, hogy plébánosaiknak a tizedet át fogják szolgáltatni. Idézett okmányban világosan mondatik: „Sicut Hungari et sclavi suas erogant Decimas in toto territorio Scepusiensi.“ (Bárdosy 195. lap. — v. ö. Fejér Cod. Dipl. V. 3. 41.)

²⁾ „Bors factis metis per montes Tatur reversus est ad ducem Arpad“ — „et eodem modo ex parte Polonorum usque ad montem Tatur, sicut primo fecerat regni metam Borsu, filius Bunger.“ (Anonym. c. XVIII. és LVII. i. m. 128. és 200. l.) — Sokan azt tartják, hogy Borsu, Bunger fia, a ki Álmos- és ennek fia Árpáddal jött Ázsiából Pannoniába, lett volna Szepesvár építője, a mi azonban okmányok hiánya miatt, nagyon kétes.

³⁾ Megjegyzendő, hogy a Szepességen más „Ewr“ = Sztrázsa = Michelsdorf is van.

⁴⁾ „Oer“, „Eör“, „Ewr“, régi magyar neve a határkémeknek. Ezen értelemben egyik 1329-iki határolási okmányban Rokus, Landok stb. helységeket említi.

Említett hagyomány mellett szól a történelem is. Megyénk múltjának mezején tett legújabb kutatásokból ugyanis bebizonyult, hogy a Szepesség egyik részét magyarok lakták. — Poprád városa levéltárának 1. számú okmánya szerint bizonyos, hogy a Poprád folyó jobb partján fekvő terület egészen Sávnik-ig «Szék»-nek hívatott s magyarok által volt benépesítve. Ezen magyar telepítvény azonban a tatárbetörés következtében annyira gyengült, hogy később csakis a «X lándzsások kerülete»-re szorítkozott, míg a többi üresen maradt részébe a szlávok telepedtek le. Jelenleg ezen «X lándzsások kerülete»-ben magyarok többé nem találhatók, a lakosság általában szláv. (L. Hradzsky J. Szepesvár 48. lap. — v. ö. «Zipser Bote» 1881. okt. 15. sz.)

A magyaroknak most érintett telepítvényéből a Poprád jobb partján idővel, mint előbb mondtuk, az úgynevezett «kis megye», illetőleg «X lándzsások kerülete» támadt. Lakosai mind nemesek valának, miért is falvait a köznép mai napig «zemanské dediny» = nemesi falvaknak nevezi Legelőkelőbb családjaik voltak: Aczél, Andaházy, Bethlenfalvi, Kurtha, Kys, Nemessányi, Szentandrassy, Szentiványi, Thóke stb.

Hogyan hívták a «X lándzsások kerülete»-nek egyes helységeit azon időben, a mikor IV. Béla 1243-ik évben június 20-án a «X lanceatorum sedes» nemességének régi kiváltságait megerősítette, (Wagner I., 102. — v. ö. Bárdossy 43. lap.) ismeretlen. Midőn a «kis megye», később (1493.) «Sedes superior Comitatus Scepusiensis» (L. Petróczyna Nro 236.)¹⁾ 1802-ik évben a szepes-

gekről mondatik: „Landok, Rokus et Ewr speculatorum (possessiones) appellatas.“ (Suppl. Anal. Scepus. II, 1389. évhez).

¹⁾ Megkülönböztetileg a „Sedes inferior“tól, melynek rendes gyűléshelye Szepes-Várala vala, míg a „kis megye“ rendszeren Csütörtökhelyen gyűlésezett.

megyei municipium kebelébe felvétellett, 14 helységből állott. Ezek között maig is találhatók olyanok, a melyeknek nevei magyar eredetre vallanak, mint: Kis-ócz, Komár-ócz, Csontfalu (a régi Chantafalvából)¹⁾.

Harminczhat évvel későbbben (1279) Erzsébetnek — a ki fiától IV. Lászlótól, a Szepességet ajándékba kapta — egyik okmányából, melylyel az Muthmer, szepesi prépostot a Lethanfalvi határban, Hernád partján, fekvő Marczel-várnak²⁾ — melyet IV. Béla 1250. október 19-én a mártonhegyi = szepeshelyi templomnak ajándékozott — további bírtoklásában megerősítette, világosan látható, hogy akkortáiban a Szepességben három nemzetiség, úgymint: német, magyar és szláv lakott; nevezett okmányban ugyanis áll: «ad maiorem tamen certitudinem, et cunctelam inquisita et scita veritate ab omnibus Theutonicis, Hungaris et Sclavis in eadem terra degentibus comperimus» (L. Wagner I., 300. lap. — v. ö. Szepesvár 41. lap.)

Eredeti magyar helységnevekre, kivált patronym-nevekre, a régi okmányokban igen gyakran akadunk úgymint: Szent-Mihály³⁾, Zentandras, Zentlenrench, Nádasd⁴⁾, (Tersztyán), Regyuolch (Ragyólcz).

¹⁾ Ezen, eredeti okmányból átvett, kiváltságokat Károly király 1312-ik évben „pro communitate nobilium de Scepus” helyben hagyta; Ulászló pedig 1511-ben újólág „pro parte fidelium nostrorum Universitatis nobilium decem lanceatorum de terra Scepus” megerősítette. (L. Animadvers. hist. crit. a Jos. Keresztury s. t. cum recens. apocrys. de bander. hung. stb. J. Bárdosy, Budae 1792. 33. lap.)

²⁾ Lásd „A szepesmegyei történelmi társulat évkönyve” első évfolyam, 1885. Marczelvár és Márkus-vár, 63. lap.)

³⁾ „Szent-Mihály- (Úr)-nak eredetileg a markusfalvi vár nevezetett, mely állítólag 1094-ben épült s ezen (Szt.-Mihály-Úr) nevét 1198-ik évig viselte, (Comp. Hist. Familiae Máriássy stb. 1804. — V. ö. „A szepesmegyei történelmi társulat évkönyve” Első évfolyam, 1885. Marczelvár és Márkusvár. 79. lap.)

⁴⁾ Béla király Bagamérnek, Lauritz fiának, Palochaért és Sigráért „Nádasd” nevű földjét, vagy faluját adja cserébe. (1269. — Lásd Fejér Cod. Dipl. IV., 3. 543. lap.)

IV. Béla idejében bizonyos Anthalaeus, Jsyp fia, királyi jóváhagyás mellett «Regyuolch» (Ragyólcz, most Ordzovian) birtokába jutott. Kedvezőtlen viszonyok azonban, a melyekbe Anthalaeus időfolytán került, kényszerítették őt eladni a helységet. El is adta 57 márkáért «Magister Jacobus»-nak, a szent mártonhegyi templom lectora- szepes-olaszii plébánosnak. Az 1278-ban történt eladás alkalmával Anthalaeus, fiával Istvánnal együtt lekötölte magát, hogy valamennyi okmányt, mely a helységre vonatkozik, köztök egyet, melylyel Anthalaeus Ragyólcz birtoklásában László király által megerősítették, Jakab mesternek s testvérei — János és Szaniszlónak kiszolgáltatja. A megvett jószág biztosítása céljából nevezett Jakab az adásvevési szerződést Károly király által megerősíttette. A királyi megerősítő levélben László király egyik 1278-ik évi okmánya idéztetik, a melyben «magister Jacobus» olasz plébánosnak nagy érdeméül hozatik fel, hogy királyi parancs folytán Szepesvár bevételénél, melyet «Gregen» (így!) és Roland megszállva tartottak, fogságba került s kegyetlenül megkínóztatott és csakis 100 marka finom ezüstpénz lefizetése fejében, mely összegért a plébános testvérei szavatoltak, bocsáttatott szabadon. — Az okmány további lefolyásában meghagyatik a szepesi főispánnak,¹⁾ hogy, miután Ragyólcz helység területé-

¹⁾ A fentidézett okmányból kitűnik, hogy az 1242-ik év körül Szepes-megye főispánja (Comes de Scypus) „Michael” vala. E szerint Mihály a szepesi főispánok sorában Arnold után teendő, ki 1240-ben „Comes Comitatus” vala. Arnold, mint Szepesmegye főispánja, azon okmányokban, a melyeket Fejér „Codex Diplomaticus”-ában nyilvánosságra hozott, nem fordul elő. (L. Czinár. Judex Alphab. Cod. Hung. Georg. Fejér. 542. lap.) — A szepesi főispánok sorrendje, melyet Czinár, Fejér Codexe után, 542. lap, összeállított, a következő: 1. Tamás, 1202-ik év. F. II, 392. — 2. Dénes, 1116 Fejér III, 1. 178. (Dénes Wagner-nél nem jön elő. L. i szerző III, 198. lap.) — 3. Fülöp, 1223.

hez más két helység, Zentgyurg (ma Orlócz-pusztá) s Zentleurench (Brutócz) is tartozott, ezeket Ragyólcz (Ordzovian) határának állományából vágja ki. (L. szepes-káptalani országos levéltár. Scrin. V. fasc. 1. nro 3. Károly király eredeti okmánya 1322.) — 1293-ik évben András király Pyrin mesternek a szepesi várhoz tartozó Sygraból két ekényi = 80 holdnyi, földet adományoz. Ugyanezen okmányban «Kiral pataka» — «Füzes pataka» is említettnek. (L. suppl. Anal. Scep. 371. lap.) — 1321-ben Dániel fiai részére megtett határjárási okmányban ismét, több érdekes adat között, azt is találjuk, hogy a dülöket s helyi feltűnőségeket magyarul is elnevezi; p. o. a «fodina lapidum»-ot vulgo «Keozoruku» (Fejér Codex Dipl. VIII, V., 117. s következő lapjain.) Ugyanezen név 1434-ben is elő fordul (i. h. X., VII., 609. lap).

Azon helynevek közül, melyek már a magyarok bejövetele idejében léteztek, Anonymus csakis hármat említ: 1. Honrat, Hernád-folyó, (L. c. XXII., Endlicher kiadványa 37. lap); Honrad (i. m. XXI., 147). — 2. Tatur, Tátra, határhegység Magyarország s Galiczia között, (c. XVIII., 128. 57. 200). V. ö. Hó-wos (c. IX., 61). Hovoos (XI., 114.) Silva «Hovos» = Havas (XII., 116) v. ö.

F. III, 2. 480. (Wagnernél Fülöp csak ad annum 1225. szerepel) — 4. Detrich, 1256. Fejér IV, 2. 381. (Wagnernél III, 198. 1256—1262-ig főispán). — 5. Mihály, 1259. Fejér IV, 2. 522.—1263. Fejér IV, 3. 137. (Wagner III, 199. szerint csak 1264—1270-ig). — 6. Detrich, 1263. Fejér IV, 3. 129. (míg Wagner P. III, 199 szerint még mindig Mykó, azaz Mihály a főispán). — 7. Mihály, 1266. Fejér IV, 3. 384. — 8. Loránt, vagyis Roland, 1274. F. V, 2. 176. — 1275. F. V, 2. 271. — 9. Kuzel, F. 1284. V, 3. 248. — 10. Baald, 1292. VI, 1. 222.—1293. VI, 2. 248. — 11. Fülöp, 1319. VIII, 2. 315. — 12. Balázs, 1322. VIII, 2. 328. — 13. Fülöp, 1322. VIII, 2. 389.—1327. VIII, 3. 176. — 14. Willmér vagy Vilmos, 1328. XIII, 3. 336.—1334. VIII, 3. 725. — 15. Fülöp, 1338. VIII, 4. 311. — 16. Miklós, 1345. IX, 1. 340. — 17. Konya, 1346. IX, 1. 364. — 18. László, 1355. IX, 2. 375. és — 19. Schurke, 1360. IX, 3. 214.

Hradszky J. Kárpát és Tatra nevének eredetéről. Magyar Kárpátgyesület évkönyve. I. évfolyam, 1874. 39. lap. — 3. «Zepus sylva» (Endlicher, i. m. XXXII, 149.)

Messzire vezetne, ha mindazon szepesmegyei helységeket, melyek a régi okmányokban mint valódi magyar nevek fordulnak elő, itt elősorolni akarnók. Csak egy-néhányát szándékoztunk felhozni, bizonyítékául annak, hogy vannak a Szepességben helységek, melyeknek nevei magyar eredetre vallanak.

Az előrebocsátott rövid értekezésünkhez csatolt névjegyzéknek célja nem más, minthogy a Szepesség most létező helységeinek neveit, a hogy azok évszázadok folyama alatt változtak, vagy másokkal cseréltek föl, betűszerinti sorrendben nyilvánosságra hozzuk. A jegyzék 2500 helységnevet tartalmaz.

Akartunk egyúttal a régi okmányok olvasóinak kevésbé ösmert helynevek megfejtésében azáltal is kezére járni, hogy mindegyik névhez egyszersmind a ma használatat is mellékeljük.

A kútforrásokat illetőleg, melyek segélyével ezen névjegyzék létrejött, szolgáljon megjegyzésül, hogy az értekező magát szorosán azon írásmódhoz tartotta, a mely az illető művek — s okmányokban előjön, nehogy különben a talán hibásan írt helynevek javításával azoknak amugy is magas száma még jobban növeltesék; a mi felesleges is volna, miután a ma használatban lévő elnevezés,¹⁾ mely mindegyik névhez csatoltatott, irányadóul szolgálhat.

A Szepesség jelenleg 221 községet (a bekebelezett helységekkel együtt) számlál, mely szám a név-

¹⁾ A ma használatban lévő elnevezéseknél „A magyar korona országainak helységi névtára”-ban előforduló írásmóddal élünk, miután ezt az állam is használja.

jegyzék neveinek magas számaival összehasonlítva eléggé mutatja, mily nagy változatosság uralkodik megyénk egyes helységeinek elnevezésénél. Megjegyzendő jól, hogy ezen számmal az elnevezések korántsem merítették ki teljesen.¹⁾

A forrásúl használt művek czimeinél alkalmazott rövidítések.

(A betű a szerzőt, a római szám a kötetet s az arabs szám a lapot jelenti.)

<i>A.</i> = Atlas. Korabinszky. (XI. Szepesmegye térképe.) <i>A.-K.</i> = Adimadversiones Historico-Critico-Diplomaticae. stb. Auctore Josepho Keresztury. Cum recensione Apocrisium de Banderiis Hungaricis, stb. per Joan. Bárdosy stb. Budae, 1792. <i>A.-O.</i> = Analyse des Ober-Rauschenbacher Mineralwassers von Aur. W. Scherfel. Zweite Auflage. Késmark, 1884. <i>A.-R.-H.</i> = Atlas Regni Hungariae. Korabinszky Jánostól. <i>A.-S.</i> = Analyse der Trink- und Badequelle in Sivabrada von Aurel W. Scherfel. Wien, 1884. <i>B.-C.</i> = Matth. Bél, Compendium Hungariae Geographicum etc. Posonii et Cassoviae, 1774.	<i>Bél.-K.</i> = Bélés Kray. (L. Bé. és K.) <i>Be.</i> = Matthias Belius, Hungariae Antiquae et Novae Prodromus. Norimbergae, 1723. <i>B.-M.</i> = Joan. Bárdosy Moldavien-sis vel Szepsiensis Decimae Indagatio. Posonii, 1802. <i>BR.</i> = Gregorius Berzeviczy, De Commercio et Industria Hungariae. Leutschoviae, 1797. <i>BS.</i> = Joan. Bárdosy, Supplementum Analectorum Terrae Scepusiensis. (P. I.) Leutschoviae, 1802. <i>C.</i> = Joachim Goltz, Codex seu Tabulae accepti et expensi, actionum stb. Pastorum XIII. Oppidorum in Scepusio, 1604. Eredeti kézirat. (A szepeskáptalani levéltárnak sajátja).

¹⁾ Hogy Szepesmegye helységeinek különféle elnevezéseit csak megközelítőleg teljes névjegyzékben nyújthassuk, kívánatos lett volna, hogy a „Monumenta Hungariae Historica“ című munkát, különösen annak „Okmánytárak“ (Diplomataria) című részét figyelmen kívül ne hagyjuk, azon okból, mivel nevezett monumentális műben oly okmányok is jönnek elő, melyek Fejérnél hiányoznak; ezen munkával azonban az értekező, legnagyobb sajnálatára, nem rendelkezett.

- C.-F.-M.* = Compendium familiae Máriássy stb. M. Kayser, 1804.
- C.-J.* = Corpus Juris Hungarici seu Decretum Generale Inclyti Regni Hungariae stb. Budae, 1822.
- C.-P.-B.* = Conscripção Proventum Bonorum Arcis-Scepus 27. Mai 1638. — *M.-L.* = Mindszenti Levéltár.
- Cs.* = «Csontos János» Kalauz, Az Orsz. Magy. Iparművészeti Múzeum Részéről Rendezett Könyvkiallításához. Budapest, 1882.
- D.* = Diplomatarium Cottus Saroniensis stb. eruit Carolus Wagner, Hungarus Zborovien-sis stb. Posonii et Cassoviae, 1780.
- D.-P.-M.* = Diarium Parochiae Markusfalvensis.
- F.* = Georgii Fejér. Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis. (Mauri Czinár O. S. B. Index Alphabeticus Codicis Diplomatici Hungariae szerint.)
- E.-D.* = Elenchus Documentorum . . . RR. PP. Camaldulensium M. C. Clastrum Lechnitz. Conscriptus Anno 1773. Eredeti kézirat, mely a székes káptalani levéltárnak sajátja.
- Ga.* = Bad Gánócz stb. von Aurel W. Scherfel Leutschau, 1882.
- G.-ch.* = Genersich Christian, Merkwürdigkeiten der königl. Freystadt Késmark etc. I. II. Caschau, 1804.
- G.* = Joachim Goltz, Codex Novus accepti et expensi factorum et consiliorum stb. XXIV, pastorum Regalium in Scepusio stb. 1606. (közönségesen Matricula Goltz.) Eredeti kézirat a székeskáptalani levéltárnak sajátja.
- H.-a.* = Helységnévtára, A Magyar Korona Országainak.
- H.* = Stefan Nikolai Hyroš. Zámok Lykava. Turc.-Sv.-Martin, 1876.
- H.-O.* = Hazai Oklevéltár 1239-től 1536-ig stb. Nagy Imre stb. Budapest 1879.
- I.-i.* = Istvánffy Nic. Regni Hungariae Historia stb. Colonio Agrippinae. 1724.
- I.-r.* = Andenken an die 300-jähr. Jubelfeier der evangelischen Gemeinde in der k. Freistadt Leutschau. Leutschau, 1844.
- Kárpt.* = (Magy.) Kárpátegyes. Évk. X. évf., 1883.
- K.* = Paulus Kray de Rokus. Térkép, (Bél Prodromusához.)
- K.-n.* = Kachelmann Johann, Das Alter und die Schicksale des ungar. zunächst Schemnitzer Bergbaues stb. Pressburg, 1870.
- K.-n.* = Kachelmann Johann. Geschichte der ungar. Berg-

- städte und ihrer Umgebung. Schemnitz, 1855.
- K.-N.* = Nachrichten von den Lebensumständen u. Schriften evang. Prediger stb. von Samuel Klein, III. Th. Pest, 1873.
- Kor.* = Korabinszky Joh. Matthias Geogr.-Histor. stb. Lexikon von Ungarn. Pressburg, 1786.
- L.* = Johann v. Lipsky Repertorium aller Oerter im Königreiche Ungarn. Ofen, 1808.
- M.-H.-L.* = Magyar Hölgyek Leveli. 499 d. 1515—1709. DeákFarkastól. Budapest, 1879.
- M.-L.* = Mindszenti levéltár. — Donatio, super arce Scepus eiusque appertinentiis, pro Steph. comite Csáky, 1638. emanata. Fasc. XXVI. Nr. 3. — Copia donationis super arce, mint fent 1651 emenatae. Fasc. XXVI, Nr. 7.
- M.-L.-T.* = Magyar Leveles Tár, I. kiadás. Pesten, 1861.
- M.-M.* = Marcell-Vár és Markus-Vár. A Szepességen írta Hradzky József. Lőcse, 1885. (Külön lenyomata a «Szepesmegyei történelmi társulat» évk. I. kötetében megjelent «Marcell-vár és Markus-vár» értekezésének.)
- M.-Sz.* = Merkwürdigkeiten des Königreichs Ungarn stb. von Carl v. Szepesházy stb. Ka-schau, 1825.
- M.-T.-T.* = Magyar történelmi tár. Kiadja a magyar tudománys akadémiája.
- P.* = Petroczy'ana Scepusiensia. (A Petróczy családot illető oklevelek másolatai. Petróczy Kálmán úr sajátja.
- P.-V.-L.* = Podolin város levéltára.
- Pz.* = Petrus Pázmány, Synodi Provincialis Decreta A. 1611, Tyrnaviae celebratae stb. Jussu Georgii Szelepcsény Ar.-Eppi Strigoniensis, 1667. Edita. Conf. P. Car. Péterfi, Sacra Concilia Regni Hungariae P. II. Posonii, 1742. 271 et seq.
- R* = Rupp Jakab, Magyarország Helyrajzi Története stb. I.—III. kötet. Budapest, 1870—76.
- R.-A.-K.* = Reiseskizzen aus den Alpen und Karpathen. Von K. A. Sonklar stb. Wien, 1857.
- R.-S.* Rundschreiben der XVI, priv. Kron- und Zipser-Städte stb. Leutschau, 1842.
- R. et St.* = Respublica et Status Regni Hungariae. Ex officina Elzeviriana, 1634.
- S.-D.-E.* = Schematismus Dioecesis Eperjesiensis.
- S.-S.* Martinus Schwartner. De Scultetiis per Hungariam quondam obviis, etc. Budae, 1815.
- Sz.-F.* = Székely Farkas családi levéltára.
- Sz.-k.* = Századok, a magyar történelmi társulat közlönye.

Sz.-K.-L. = Szepes káptalani Levéltár.

Sz.-Sz. = Szepesmegye Szervezete és Szabályrendeletei stb. Lőcse, 1884.

Sz.-Várm. = Szepes-Vármegye. Térkép készült 1810. esztendőben.

Sz.-V.-V. = Szepes-Váralja város levéltára.

T.-a. = Topographia Magni Regni Hungariae stb. Viennae (Austriae), 1750.

t.-c. = törvényczikk.

T.-G. = Tudományos Gyűjtemény. 1818. XI. kötet, Pesten.

T.-n. = Timon Samuel, Tibisci Hungariae fluvii notio stb. Editio altera. Cassoviae, 1767.

T.-t. = «Szepesmegyei Történelmi Társulat» Évkönyve. Első évfolyam. Lőcse, 1885.

v. ö. = vesd össze.

V.-Sz. = Hradszky József. Vándorlások a Szepességen. — Szepesvár és Környéke. Igló 1884. (Küiön lenyomat a Magyar Kárpátgyesület X. és XI. Évkönyvéből.)

W. = Wagner. Analecta Scopusii Sacri et Profani. I. II. Viennae. 1774. III, IV. Posonii et Cassoviae, 1778.

Wind. = v. Windisch, Karl Gottlieb, Geographie des Königreichs Ungarn stb. I, II. Pressburg, 1780.

Helységnevek.

A.

Abrahamfalva. 1474. K-t. — 1723. Bé.¹⁾ — Abrahamfalva. 1611. Pz. 96. — Abrahahae, villa. 1519. W. II. 194. B. M. 63. — Abrahamovce. 1723. Bé. — Abrahamsdorff. 1723. Bé. = Ábrahamfalu.²⁾

Abucuk. 1368. F. IX. 4. 116. = Szlovenka Alsó.

Adelshütte. H-a. = Krompach.

¹⁾ A lap nem idéztetik, mivel a „Prodromus“-ban az illető helységek nevei betűrendben ki vannak tüntetve.

²⁾ A = jegy után mindenütt a ma asznált név áll.

Adelstein. 1808. (Krompach városának egy utczája.) L.

Adorin. 1651. M-L. Fasc. XXVI. No. 7. = Odorin.

Adusfalva. 1606. K-t. = Hadusfalu.

Almas. 1249. W. I, 294. — 1290. F. VI, 1. 74. — 1388. W. I, 327. — Almasch. 1498. Ered. okm. Sz.-V.-V. No 24. — Almás. 1723. Bé. = Almás.

Alodium Sub-arcense. 1711. M.-L. Fasc. XXVII. No 11. = Hotkóc.

Alte-Marek. 1797. Greg. Berze-
viczy de Comercio et indus-
tria Hungariae. 196. lap =
Késmárk.

Allodium novum Seepus. (1638.)

V. Sz. 9. = Hotkóc.

Apfelsdorf. H-a. = Almás.

Alsovyesa. 1426. F. X, 6. 834. =
Olsavica.

Altdorf. 1808. L. — Altdorff.
1723. Bé. — Altendorf. 1392.
F. X, 2. 89. — 1723. K. 1808.
L. = Ófalu.

Altvaldorf. 1723. K. — Alt-Wald-
dorf. H-a. = Leszna Ó.

Altvasser. 1808. L. — Altwasser.
H-a. = Óviz.

Altzenau, Kachelmann szerint Fe-
jérnél VIII, 5. 172. — Altzenov.
1326. F. VIII, 3. 160. — Altz-
nau. 1328. W. I, 198. — 1808.

L. — Altznavia. XVI. száz. elej.
M. 128. — Alzna. 1487. W. I,
280. — Alznau. H-a. = Olcnó.

Antiqua Lueblo. 1611. Pz. 96. =
Ó-Lubló.

Antiqua, villa. 1411. W. I, 2. 9.
13. és F. X, 5. 154. — 1474.
W. I, 16. — 1519. W. II, 195.
B. M. 64. — XVI. század ele-
jén M. 130. = Ó-falu.

Arnóld. 1611. Pz. 96. — Arnold-
falva. 1530. K-t. — 1651.
M-L. Fasc. XXVI, No 7. —
Arnotfalva. H-a. — Arnultovecz.
1651. M-L. Fasc. XXVI,
No. 7. = Arnótfalu.

Asthorn. 1723. K. — Assthorn.
1723. Bé. = Oszturnya.

Autz. M. 129. V. Sz. 1. =
Drávec.

B.

Babarethy. 1429. H.-O. 389. —
Babaréthe. (Egykor magán-
levelezésekben használtatott.)
= Polyanóc.

Bachsdorf. 1786. Kor. 22, 37. =
Batizfalva.

Baldocz. 1711. M-L. Fasc. XXVII.
Nr. 11. — Baldótz. 1611.
Pz. 95. — 1723. Bé. =
Baldóc.

Balmsdorf. 1786. Kor. 225. —
Balmsdorff. 1723. Bé.-K. —
Baltmani, villa. 1307. K-t. =
Pálmafalva.

Bareltfalva. 1463. K-t. = Do-
bravola.

Batizfalva. 1383. F. X, 1. 127. —
1611. Pz. 96. — Batizfalva,
1417. F. X, 5. 850. — Batizii,
Villa. 1383. F. X, 1. 127.
— Batizovec. H-a. = Batiz-
falu.

Bärendorf. 1802. B.-S. 96. —
B.-M. 67. = Illésfalu.

Bechania. 1651. M-L. Fasc.
XXVI. Nr. 7. = Mindszent.

Beharócz. H-a. — Beharócz. 1638.
M-L. Fasc. XXVI, Nr. 5. —

1808. L. — Beharótz. 1723.
 Bé.-K. — Beharowce. 1808. L.
 — Beharowitz. 1808. L. —
 Beherowetz. 1297. 1338. 1695.
 P. 28. sz. = Beharóc.
 Beithensdorf. (Népnyelven) =
 Mindszent.
 Bela. 1284. P. 4. sz. — 1298.
 W. I, 266. — 1328. R-S-71.
 1412. W. I, 213. — 1519. W.
 II, 194. = Béla város.
 Bela-Kis. Bé. 115. = Sztráska
 Bela maior. 1519. B. M. 62. =
 Béla.
 Bela, nova. 1519. B. M. 64. —
 Béla-Uj. 1611. Pz. 96. — 1723.
 Bé. = Béla-Uj.
 Bélá. 1655. M-T-T. I, 227. =
 Béla város.
 Betlendorf. 1463. K-t. = Dob-
 ravola.
 Bell. 1518. W. II, 13. = Béla.
 Belertfalva. H-a. — 1808. L. —
 Bethanea. 1638. M-L. Fasc.
 XXVI. Nr. 5. — Bethania.
 1519. W. II, 195. B. M. 63. —
 1611. Pz. 95. = Mindszent.
 Bethlem. 1339. F. VIII, 7. 322. —
 Bethlemfalva. 1386. P. 72. sz. —
 Bethlenfalva. 1386. P. 78. sz.
 — 1444. K-t. — Bethlsdorf.
 1780. Wind. II, 28. — Betla-
 novce. H-a. — Betlenfalu. H-a.
 — Betlen-falva. 1611. Pz. 96. —
 Betlensdorf. H-a. = Betlenfalu.
 Beela. 1412. W. II, 11. — Béla.
 XVI. század elején. M. 128. —
 Béla-Ó. 1797. Greg. Berzeviczy,
 de Comereis et industria Hun-
 gariae. 196. lap. = Béla.
 Biacowce. 1808. L. = Mindszent.
 Biala. M. 128. = Béla.
 Biatzovitz. 1808. L. = Mindszent.
 Bierbron. 1471. K-t. — Bierbrun.
 H-a. — Bier-brun. 1611. Pz.
 96. — Bierbrunn. 1723. Bé. =
 Viborna.
 Biharocsh. 1638. M-L. Fasc.
 XXVI, No. 3. — Biharocz.
 1711. M-L. Fasc. XXVII,
 No 11. — Biharócz. 1611.
 Pz. 95. = Beharóc.
 Bindt, telep. H-a. = Bindt.
 Birbron. = Szlatvin.
 Birndorf. 1808. L. = Körtvélyes.
 Bjacowce. H-a. = Mindszent.
 Botzdorf. H-a. — Botyz, 1279.
 (alapítottak). W. III, 245. —
 Botyzi, Villa. 1519. W. II, 197.
 B. M. 1519. 65. = Batiz-
 falu.
 Brassicae, villa. 1735. T-n. 57. =
 Káposztafalu.
 Bria. (Magyar állami térkép.) =
 Szolizsko.
 Brothowycz, 1524. Eredeti ok-
 mány. II. Lajos. kir. Sz-K-L. —
 Brutócz 1611. Pz. 95. — Bru-
 towcz. 1562. P. 302. sz. —
 = Brutóc.
 Brüglsdorf (és Brüklsdorf). Kor.
 1786. 194. = Buglóc.
 Budynum. 1519. B. M. 64. =
 Podolin.

Bugloecz. 1629. P. 430. sz. —
 Buglóc. 1723. Bé. = Buglóc.
 Buldinum. 1519. W. I, 196. =
 Podolin.
 Bulkoez. 1651. M-L. Fasc: XXVI,
 No. 7. = Buglóc.
 Bürgerhof. H-a. = Dvorec.
 Busson. 1414. P. 119. sz. —
 Bušovec. H-a. — Busovesum.
 1735. T-n. 61. = Busóc.

Bürgerhof. 1780. Wind. II, 17. =
 Dvorec.
 Büsken. 1277. W. I, 296. =
 Ruskinóc.
 Byala. 1410. W. II, 36. = Béla,
 város.
 Byrbrun. 1519. B. M. 64. — Byr-
 bruna. 1519. W. II, 196. =
 Viborna.

C.

Caesareoforum. 1723. Bé. — 1808.
 L. — Caesareopolis = Key-
 sersmarck. T-a. 455. — Cais-
 marc. 1670. C. XIII, 272. =
 Késmárk.
 Canis, villa. 1308. K-t. — 1336.
 F. VIII, 4. 202. Sz. F. — 1348.
 W. I. — 1351. F. IX, 2. 102.
 — 1519. W. II, 194. B. M. 62.
 = Hunfalu.
 Cantafalva. 1400. P. 86. sz. =
 Csontfalu.
 Capitulum-Scepusiense. 1808 L.
 = Szepes-Káptalan.
 Casa nova. (Zárda.) 1150. B-C.
 194. = Savnik-kastély.
 Caseoforum. 1361. K-t. — 1532.
 K-t. — Caseopolis = Kásmark.
 T-a. 455. — Caseumforum.
 1531. W. II, 204. = Késmárk.
 Castelum Sub-arcense. 1711. M-L.
 Fasc. XXVII, No 12. = Hotkóc.
 Castrum Kesmark. 1532. W. II,
 208. = Késmárk, vár.
 Castrum Scepus. 1249. B-S. 159.
 = Szepes-vár.

Catzvink. 1723. Bé. = Kacvin.
 Čepanowec. H-a. — Csépanfalu.
 Cepus. 1884. V. Sz. 11. =
 Szepes-vár.
 Chacan. 1297. Sz-K-L. Ered.
 Okm. Scr. 3. Fasc. 1. Nr. 4. —
 Chacan. 1309. Sz-K-L, ered.
 okm. Scr. 3. Fas. 1. No 8. =
 Nemesan.
 Chanta, villa. 1318. P. No 19. =
 Csontfalu.
 Chatan, 1309. Ered. okm. Sz-K-L.
 Scr. III, Fasc. 1. No 8. = Ne-
 messan.
 Chavnik. 1611. Pz. 965. = Sav-
 nik-kastély.
 Chenchycz. 1538. P. 274. sz. =
 Csencsic.
 Chepanfalva. 1508. K-t. — 1517.
 K-t. — Chepanfelde. 1436. P.
 129. sz. = Csépanfalu.
 Chessmark. 1534. K-t. = Késmárk.
 Chontafalva. 1392. K-t. — 1418.
 P. 131. sz. = Csontfalu.
 Chötörtökhely. 1651. M-L. Fasc.
 XXVI, No 7. = Csötörtökhely.

Cips. 1884. V. Sz. 11. — Szepes-vár.

Cips. (12. ...?) W. I, 395. — Szepeshely.

Civitas-Nova. 1508. W. IV, 66. — Igló.

Clara valis. 1290. K-t. — 1297. F. VI, 2. 108. W. II, 444. — Koncsán-Dolyán.

Clastrum-Rubrum. 1723. Bé. — Vörös-Kolostor.

Coloni, villa. 1317. B. M. 69. — Kolenóc.

Compositi, villa. 1298. F. VI, 2. 167. — 1348. W. I, 319. — 1519. W. II, 193. — B. M. 64. — Káposztafalu.

Conventus B. M. V. de Scepus. 1286. M-T-T. II, 119. — Conventus Monasterii Virginis Gloriosae Ord. Cisteriensis de Scepus. 1330. K-t. = Savnik, zárda = kastély.

Corotnocum. 1735. T-n. 59. — Korotnok.

Crantz. (hely: Grantz = Grenze). 1723. Be-K. — Cranz. 1786. Kor. 210. = Grancs-Petróc.

Creutz. 1723. K. = Keresztfalu.

Crigo. 1355. F. IX, 2. 424. — Krigh.

Crucerdorff. 1315. K-t. W. I, 402. — Crucis, villa. XVI. M. 130. = Keresztfalu.

Crwmpach. 1486. P. 230. sz. = Krompach, város.

Crygo. 1355. W. I, 325. = Krigh.

Csakanföldre. Egykor magán-levelezésekben használtatott. = Nemessán.

Csaki Majerhof. 1723. K. = Hotkóc.

Csaki-Majerhof. 1723. K. = Tersztyán.

Csarnagura. H-a. = Csarnagura.

Csawnik. 1723. Bé. = Savnik-kastély.

Csencsitz. 1723. Bé. — H-a. — Csentsitze. 1802. B. M. 146. = Csontfalu.

Csepan. 1358. K-t. — Csepánfalva. 1723. Bé. — 1808. L. — Csépanfalva. H-a. — Csépanfalva. 1524. K-t. — Csepányfalva. 1786. Kor. (Lajstrom.) — Csependorff. 1723. Bé—K. = Csépanfalva.

Csarnagura. 1723. Bé. — K. = Csarnagura.

Červený-Kláštor. = Vöröskolostor.

Crig. 1414. P. 119. sz. — Crigh. 1474. K-t.

Csontfalu. H-a. 1318. K-t. = Csontfalu.

Csötörtökhely. H-a. 1638. M-L. Fas. XXVI. No. 3. — Ctwertek. M. 128. = Csötörtökhely.

Cubak. 1320. F. VIII, 2. 267. = Kubach.

Cips. (?) V. I, 208. — 1324. W. I, 405. = Szepesvármegye.

Cyps. 1320. W. I, 404. — 1328. W. I, 196. — 1326. W. I, 405. = Szepes.

Cyrene. M. 128. = Kurimjan.

Czantafalva. 1485. P. 225. sz. —

Czenticz. 1500. P. 246. =

Csontfalu.

Czips. 1556. W. I, 97. = Szepesvár.

D.

Daiczendorff. 1412. F. X, 5. 297.
= Poprád.

Daman. 1519. W. 195. =
Domány.

Danisóc. H-a. — Danisoch. 1638.
M-L. Fasc. 3. — Danisocz.
1651. M-L. Fasc. XXVI, No.
7. — Danisócz. 1808. L. —
Danissotz. 1723. K. — Danis-
sowce. 1808. L. = Dénesfalu.

Darács. = Baldóc.

Darocz. 1524. K-t. — 1539. K-t.
— 1792. A—K. 13. — Darócz.
V. Sz. 1. = Drávec.

De Candelis. 1216. Pz. 105. =
Savnik-kastély.

Decem Lanceatorum. 1243. V-Sz.
48. = Kismegye.

Dénesfalu. 1883. ól. — Denis-
dorff. 1312. W. I, 198. —
Densdorf. XVI, M. 129. —
1723. Bé. — 1808. L. = Dé-
nesfalu.

Deörstén. 1471. K-t. = Durstin.

Deutschendorf. H-a. 1723. K. —
1808. L. — Deütschendorff.
1723. Bé. = Poprád.

Dienesfalva. XVI, M. 129. —
Dienes-falva. 1611. Pz. 95. —
1638. M-L. Fasc. XXVI, No
5. — Dienstdorf. 1786. Kor.
107. = Dénesfalu.

Diersdorf. 1780. Wind. II. 17. =
Domány.

Dionisii. Villa. 1317. B. M. 69.
= Dénesfalu.

Dirn. 1808. L. — M. 128. =
Odorin.

Ditrici. villa. 1317. B. M. 69. =
Olcno.

Dolyán. 1723. Bé. — Dolyán. —
(Koncsan.) 1297. — 1723.
K. = Koncsan-Dolyán.

Doman. 1519. B. M. 63. — Do-
manfalva. 1638. M-L Fasc.
XXVI, No 5. — Domanocz.
1651. M-L. Fasc. XXVI, No
7. — 1711. M-L. Fasc. XXVII.
No 11. — Domanovce. H-a. —
Dományóc. H-a. — Doma-
nyócz. 1611. Pz. 95. — Do-
mansdorf. 1786. Kor. 123. =
Domány.

Donnerstmark. H-a. — Donners-
tagmark. 1723. Bé. — Donnert-
mark. 1723. Bé. = Csötörtök-
hely.

Djurske. 1808. L. = Sz.-György.
Draucariórum villa. 1320. F.
VIII, 5. 112. 128. — Drauch.
1263. A-K. 13. — Dravec.
1519. W. 194. — Drawez.
1519. B. M. 63. = Dravec.

Druh. 1254. Sz-K-L. ered. okm.

Scr. 7. Fasc. 1. No 2. = Dravec?

Drusbak. 1774. W. II, 325. —

Druschbach. 1633. C. 131. =
Ruzsbach-Felső.

Dubiava. 1651. M-L. Fasc. XXVI.

No 7. — Dubra. 1293. P.

7. sz. — Dubrava. 1593. M-L.

Fasc. XXVII. No. 7. — 1638.

M-L. Fas. XXVI. No 3. —

Dubrawa. 1723. Bé. = Dub-
rava.

de Dumeto. XVI. M. 128. =

Haraszt.

Dunajecz. 1808. L. — Dunajecz,

Novum Castrum 1330. W. I, —

128. — Dunavec. 1589. W. I,

186. — Dunavetz. 1786. K-ör.

(Register.) — Dunavisch Cas-
trum. 1402. K-t. = Nedecvár.

Durand. 1519. W. II. 194. B. M.

62. — Durandi villa. XVI. M.

128. = Durand.

Durchstein. H-a. = Durstin.

Dureldsdorff. 1412. W. I, 213. —

Dureldsdorf. H-a. = Durand.

Duren. 1328. W. I, 198. = Odorin.

Durlesbac. 1633. C. 131. =

Ruzsbach-Felső.

Dussoez. XVI. M, 129. = Busóc.

Dziar. 1723. K. = Zsdjár.

Dytrichsdorff. 1328. W. I, 198. =

Olcno.

E.

Ebfalva. 1872. R. II, 181. =

Hunfalu.

Eckersdorf. 1314. K-t. = Baldóc.

Edelen. 1435. P. 164. sz. =

Odorin.

Edertorina. 1651. M-L. Fasc.

XXVI. No 7. = Hadusfalu.

Edisfalva. 1460. P. 192. sz. —

Edustornya. 1432. K-t. = Ha-
dusfalu.

Eilenbach. 1808. L. = Velbach.

Einsidl. 1723. K-B. — Einsiedel.

1779. B-C. 193. — 1808.

L-H-a. — M. 130. = Szepes-

Remete.

Eisdorf. H-a. — 1474. K-t. —

1723. K. — 1808. L. =

Zsákóc.

Eliasfalva. 1638. M-L. Fasc.

XXVI. No. 5. — Eliesffalua.

1651. M-L. Fasc. XXVI. No

7. = Illésfalu.

Emaus. 1780. Wind. II, 17. =

Arnotfalu.

Emerichdorf. H-a. — Emerichov-

cze. A-R-H. = Imrihfalu.

Eőr. 1307. F. VIII, 5. 31. —

Eőr-Nagy. 1884. Sz—Sz. 16. =

Sztrázska.

Erdőfalva-Alsó. 1471. K-t. =

Leszna-Uj.

Erdőfalva-Felső. 1475. K-t. =

Leszna-Ó.

Eremus. XVI. század elején M.

130. = Remete.

Estfanfalva. 1386. P. 72. sz. —

Estphanfalva. 1387. P. 74. sz. =

Istvánfalu.

Eulenbach. H-a. 1298. F. VI, 2.

167. — 1418. F. X. 6. 96.

1519. W. II, 194. — B. M.
63. — Eulenbaciun. M. 128. =
Velbach.
- Eur, 1251. H-O. 23. — 1269. F.
IV, 3. 516. = Sztráska.
- Ewlenbach. 1418. W. I. 216. =
Velbach.
- Ewr-Nagy. 1884. V. Sz. 12. —
Ewr, villa. 1302. F. VIII, 1.
93. = Sztráska.
- Eylenbach. 1312. W. I, 198. —
1723. Bé — K. = Velbach.
- Eysdorff. 1312. W. I, 198. —
1723. Bé. = Zsákóc.

F.

- Falekmari, villa. 1368. F. IX.
4. 116. = Folkmar-Nagy.
- Fallstein. = Falstin.
- Fanum Sancti Andreae. XVI.
század elején. M. 128. = Szent-
András.
- Fanum Sancti Ladislai, város
Szepes vm. 1336. F. VII. 3.
235. = Csötörtókhely.
- Fanum S. Mariae = Váralja, —
Szepes.
- Farcas, villa. 1235. Sz. F. — Far-
kas — falva. 1611. Pz. 96. —
Farkasfalva. 1278. F. V, 2.
468. 1474. K-t. — Farkasii,
villa. XVI. M. 128. — Farka-
sovec. — Farksdorf. H-a. =
Farkasfalu.
- Feketehegy. H-a. 1808. L. =
Csarnagura.
- Felk. 1802. B. S.-H-a. — Felka,
1328. R-S. 70. — Filca. 1279.
B. S. — Filcavia. XVI. M.
128. = Felka.
- Filefalva. 1667. G. 26. = Filic.
- Filka. 1298. F. VI, 2. 168. —
1317. B. M. 69. — 1328. W. I.
198. — 1412. F. X. 5. 297. —
1519. W. II, 193. — 1656.
K-t. = Felka.
- Filkenau. I—r. 69. = Kluknó.
- Filsdorf. H-a. = Filic.
- Fladensdorf. H-a. — 1808. L. =
Lefkóc.
- Fleckenau. 1786. Kor. 308. —
Flecknau. 1723 K. = Kluknó.
- Florisdorf. (Népnnyelven.) =
Levkóc.
- Folkmar. 1723. Be-K. — Folk-
mar-Nagy. H-a. — Folkmár.
1808. L. = Folkmar-Nagy.
- Folkmar-Kis. H-a. = Folkmar-
Kis.
- Folyark. 1723. Bé-K. — Fol-
wark. 1808. L. = Folyvark.
- Folykmár. 1808. L. — Folyvár.
1808. L. = Folkmar-Nagy.
- Folyvark. H-a. — Folyvár. 1808.
L. = Folyvark.
- Forbasy. 1808. L. — Forbasz.
H-a. — 1808. L. — Forbs.
1723. K-Kor. (Lajstrom.) =
Forbasz.
- Forberg. H-a. — 1723. K. —
Forwerck. 1723. Bé. = Forberg.
- Forum Casaeorum, 1307 F. VIII,

1. 247. — 1348. W. I, 412. —
Forum Casaeorum, vulgariter
Keszemargk 1447. W. I, 60. =
Késmárk.

Forum Quintum 1298. B. S. 426.
= Csötörtökhely.

Foy. 1308. Kachelmann. Bergbau.
Presburg. 1870 Seite: 69. 70.
= Vojkocz.

Fölk. M. 128. = Felka.

Franckenau, Gross. 1723. Bé. —
Frankó (Nagy), 1810. Sz.-
Várm. — Frankova-(Gross). =
Frankova — (Velka.) — Frank-
Vagasa, 1320. K.t. — Frank-
vágása, 1412. F. X, 5. 259. =
Frankova, Nagy.

Franckenau, Klein. 1723. Bé. —
Frankó-(Kis), 1810. Sz.-Várm.
— Frankova-(Kleine). H.a. —
Frankovka. = Frankova-Kis.

Fridmann. 1402. K.t. — Frid-
man. 1611. Pz. 96. — Frid-
man. 1723. Bé. — Fridman-
vagasa. 1320. K.t. — Fridman-
vágása, 1320. F. VIII, 5. 113.
— Frydman. 1519. B. M. 64. =
Friedmann.

Fülca. 1287. B. S. = Felka.

Fyl. 1254. Sz-K-L. eredeti ok-
mány, Scr. 7. Fasc. 1. No 2. =
Filic.

Fylka. 1498. Eredeti okmány
Sz-V-V. No 21. = Felka.

G.

Gañanfalva. 1358. P. 50. sz. =
Janoc.

Gan-falva. 1611. Pz. 96. —
Gánfalva, 1470. 1519. K.t. —
Gánócz. Ga. 1882. — Gans-
dorff. 1723. Bé. = Gánóc.

Garg. 1667. G. 567. 1733.
Bé — K. — Garga. 1519. B.
M. 63. — Gargo. 1524. Ere-
deti okmány. II. Lajos, kir.
Sz-K-L. — Gargou. 1280. F. V,
3. 54. — 1312. F. VIII, 5. 80.
— F. VIII, 1. 448. — 1312.
K.t. — Gargou, villa slavonica.
1280. B. S. 323. — Gargou
villa slavica 1280. F. V, 3. 54. —
Gargovia. 1519. K.t. — Gar-
gow. 1297. F. V. 2. 108. —

1281. F. V. 3. 103. — 1310.
K.t. — 1333. W. I, 409. —
1400. K.t. = Görgő.

Gebel-falva. 1611. Pz. — Ge-
belfalva. 1562. P. 302. sz. —
1651. M-L. Fasc. XXVI. No 7.
Gebelyfalva. 1786. Kor. (Lajst-
rom). = Buglóc.

Gegersdorf. 1786. Kor. 199 és
lajstrom. = Gerlachfalu.

Gelnecz. 1533. W. I, 42. — Gel-
nich. 1638. M-L. Fasc. XXVI.
No 3. — Gelnicz. 1344. F. IX,
1. 240. — 1626. B. M. 60. —
Gelniczbánya. 1399. F. X, 2.
252. — Gelnitz. 1723. K. —
Gelnuchbánya. 1330. F. IX,
442. = Göllicbánya.

Gemnik. F. VIII, 3. 529. 1519.
B. M. 63. = Jamnik.

Georgenberg. H-a. 1412. W. I,
213. — 1723. Bé. — 1808. L.
= Szombathely-Szepes.

Gerardii, Curia. 1301. F. VIII,
5. 19. = Dobravola.

Gergő. 1312. W. I, 118. — Ge-
örge. 1471. K-t. — Gergew-
Tout. 1323. K-t. = Görgő.

Gerlaci, villa. XVI. M. 129. —
Gerlach. 1318. F. VIII, 5. 108.
— 1336. A-K. 28. — Gerlach-
feulde. 1336. A-K. 28 — Ger-
lachovcze. 1723. — Gerlahovce.
H-a. — Gerlaki 1611. Pz. 96. —
Gerliczdorff. 1519. BM. 65. —
Gerlsdorf. H-a. — Gerlsdorff.
1723. Bé. = Gerlachfalu.

Gewbelffalva, 1524. Ered. okm.
II. Lajos kir. Sz-K-L. Scr. 7.
Fasc. II. No 17. = Nemessán.

Gezersko. 1628. E. D. = Je-
zerszko.

Gibely. 1723. Bé. — Giebel.
H-a. = Gibely.

Gilnyez, villa. 1290. F. VI, 1. 46.
— 1294. F. VI, 1. 305. =
Gölnicbánya.

Girgenberg. 1723. K. = Szom-
bathely-Szepes.

Glückau. (Népnnyelven). = Kluknó.

Gnazda. XVI. M. 130 — Guazda.
1786. Kor. (Lajstrom). —
Gnasdo. 1780. Wind. II, 22. —
Gnesna. XVI. M. 130. — Gnez-
da. 1286. F. V, 3. 334. —
Gnezdna, 1292. B. S 352. —

Gnezen, 1778. Sz-k. 1878-ik.
Évf. 502. lap. — Gnezna. 1288.
F. V, 3. 426. — 1333. W. I,
316. — Gnezt. 1629. Pz. —
Gniezna. 1607. Cx. XIII. —
Gnizna. 1412. R-S. 94. =
Gnézda.

Gobelfalva. 1454. P. 190. sz. =
Buglóc.

Goldebach. 1354. C-F-M. 41. =
Koterbach?

Golinberg. H-a. = Kalenberg.

Golnicz. 1651. M-L. Fasc. XXVI.
No 7. = Gölnicbánya.

Gorg. H-a. — Görgou. 1312. =
Görgő.

Göbölfalva. (Egykor magán leve-
lezésekben használtatott. =
Buglóc.

Gölnic. 1378. F. IX, 5. 291. —
Göllnicium. XVI. M. 130. —
Göllnicz. 1284. F. V. 3. 246. —
1377. F. IX, 5. 211. — 1638.
M-L. Fasc. XXVI. No 5. —
Gölniczbánya. 1276. F. V, 2.
346. — 1282. F. V, 3. 125. —
1290. F. V, 3. 491. — Göll-
nitz. H-a. — Gölnitz, 1377. F.
IX, 5. 210. — Gölnitzbánya.
1372, F. IX, 4. 683. = Göln-
icbánya.

Görgei. 1294. F. VII, 2. 181. —
Gör_ő. 1723. Bé. — Görgöu-
Teut. 1323. K-t. — Goergoe.
1611. Pz. 95. = Görgő.

Görlitzdorf, 1664. K-n. 302. lap.
= Gerlachfalu.

Granasdorf. H-a. — 1808. L. —
Granastow. 1808. L. — Granasztó. H-a. — 1808. L. = Granasztó.

Granigh. 1294. F. VI, 332. —
1299. F. VI, 2. 332. = Grénic.

Granch, 1519 és 1524. Eredeti okmány Róbert Kár. kir. Sz-K-L. Scr. 7. Fasc. II, No-17. —
Grancs. 1344. P. — Grancz. 1611. Pz. 95. = Grancs-Petróc.

Granicz. 1294. F. VI, 1. 332. —
1320. F. VIII, 2. 267. 268. —
Granicz. M. 128. = Grénic.

Gransch. 1344. P. = Grancs illetőleg Petróc.

Grausch. 1808. L. — Grawsa, 1524. Eredeti okmány II. Lajos kir. Sz-K-L. Scr. 7. Fasc. II. No 7. = Körtvélyes.

Gränzdorf. A-R.H. = Granasztó.

Greberdorf. (Népnyelven). = Pí-szaróc, telep.

Grenic. 1447. W. II, 77. — Grénic. H-a. — Grenica. XVI. M. 128. — Grenicia. 1470. W. II, 77. — Greniczh. 1519. B. M. 63. = Grénic.

Grentsa. (?) 1519. W. II, 195. = Körtvélyes.

Grénitza. 1611. Pz. 96. = Grénic.
Grevsa. 1519. B. M. 63. —
Grewscha. XVI. század elején. M. 129. = Körtvélyes.

Grinic. 1447. W. I, 61. = Grénic.
Grossschlagendorff, 1723. Bé. = Szalók-Nagy.

Grosseissdorf. 1780. Wind. II, 9. 14. = Zsákóc.

Gublocz. 1562. P. 302. sz. — Gubulfelde, helység. 1385. F. X, 1. 237. 263. = Buglóc.

Gulnuch. 1284. H-O. 103. = Gölnicbánya.

Gurgeu. 1263, F. V, 2. 585. —
1279. B. S. — Gurgev. 1284. H-O. 103. — Gurgou. 1280. F. V, 3. 39. — 1312. W. I, 118. — Gurgu. 1278. F. V, 2. 449. = Görgő.

Gwilniecbania. 1284. F. V, 3. 247. = Gölnicbánya.

Gybely. 1742. E-D. = Gibely.

Gylnich. 1255. H-O. 31. = Gölnicbánya.

Gymnik. 1414. P. 119. = Jamnik.

Gyonfalva, 1350. K-t. = Hrisóc.

Gyuk. 1295. K-t. = Mahalfalva?

Gyurkon. 1723. K. = Jurgóv.

H.

Habakukfalva. XVI. század elején. M, 130. = Szlovenka-Alsó.

Hadersdorf. 1723. Bé. — Hadusfalva, 1723. Bé. — Hadusowce. H-a. = Hadusfalu.

Hafka. H-a. — Haffka. 1592. E. D. = Hafka.

Hág. 1810. Sz-Várm. — Hagesdorf. 1723. Bé. — Hagy. 1664, 1631. E-D. — 1723. Bé. — 1723. K. = Hági.

Hahnen-Lomnitz. R-A-K. 961. =
Kakas-Lomnic.

Haligócz. 1628. E. D. — Hali-
gótz. 1723. Bé. = Haligóc.

Halka. S. D. E. = Haffka.

Halumeium. 1735. T-n. 61. —

Halumtz. 1735. T-n. 61. =
Lomnic, Holló.

Hamsdorff. H-a. = Helcmanóc.

Hanesau. XVI. M. 130. — Hanne-
schau. 1519. W. II, 195. —

Hanschau 1519. BM. 64. —

1723 K. — 1808. L. —

Hansdorf. H-a. = Hanusfalu.

Hannsdorf. 1808. L. = Helc-
manóc.

Hansdorff. 1723. Bé. = Janoc.

Hanusfalu. H-a. — Hanusfalva

1723 K. — Hanus-falva. 1611.

Pz. 96. — 1808 L. — Ha-

nusovce. H-a. — Hanussovce.

1723. Be-K. — Hanussovce.

1808. L. = Hanusfalu.

Harabunssanka. (Hrabusanka?)

Bé. = Kaposztafalu.

Harakoch. 1651. M-L. Fasc.

XXVI. No. 7. — Harakocz.

1651. M-L. Fasc. XXVI. No. 7.

— Harakotz. 1466. K-t. —

Harakótz. 1611. Pz. 95. =

Harakóc.

Harasth. 1423. P. 141 sz. —

Haraseth. 1525. K-t. — Ha-

raszt. H-a. 1611. Pz. 95. =

Haraszt.

Harbov. S. D. E. — Harhow.

H-a. = Görgő.

Hariehocz. M. 128. — Hari-

gótz. 1723. Bé. — Harigótz.

1774. W. I, 198. — Harikocz

1638. M-L. Fasc. XXVI. No.

5. — Harikovcze. 1723. Bé. =

Pálmafalu.

Harkocz. 1638. C-P-B. M-L.

Fasc. XXVI. No. 5. = Ha-

rakóc.

Haseldorf. 1808. L. = Le-z-

kovján.

Havka. H-a. = Hafka.

Hedersdorf. H-a. = Hadusfalu.

(das dorff) Heinrich Richters,

1312. W. I, 198. = Baldóc.

Hejmuth. 1281. F. V, 3. 103. —

Heymuth. 1250. F. IV, 2. 64. —

1279. F. IV, 2. 582. = Ar-

nótfalva.

Hekul. 1284. F. V, 3. 246. =

Jekelfalu.

Helbingsau. H-a. = Haligóc.

Helemanóc. H-a. — Helcmanova.

H-a. — Helcmanocz. 1638.

M-L. Fasc. XXVI. No. 3. —

Helczmanóc. 1808. L. —

Helczmanotz. 1723. Bé-K. —

Helcmanowce. 1808. L. —

Heltzmanowitz. 1808. L. —

Helzmanocz. 1651. M-L. Fasc.

XXVI. No. 7. = Helcmanóc.

Henczocz. 1638. M-L. Fasc. XXVI.

No. 3. — Henczkovicz. 1638

M-L. Fasc. XXVI. Nr. 5. =

Hincóc.

Henczmanovecz. 1638. M-L. Fasc.

XXVI. No. 5. = Helcmanóc.

Henczotz. 1651. M-L. Fasc. XXVI. Fasc. 7. — Henszfalva. 1464. K-t. — Hentzfalva. 1444. P. 182. sz. = Hincóc.
Hercovycz. 1342. P. 34. = Harakóc.
Heremitaë Domus. 1290. K-t. = Szepes-Remete.
Heremitoris, locus. 1323. K-t. = Mnisek, Kacse és Zavodze.
Heremitoris, locus. 1255. H-O. 31. = Szepes-Remete.
Herkoch. 1293. P. — Herkocz. 1352, 1389. P. — Herkouch. 1363. P. — Herkovicz. 1342. F. IX, 1. 77. — Herkowych. 1354. P. = Harakóc.
Hincevec. — Hinczöcz. 1611. Pz. 95. — Hinsdorf. H-a. — Hintzöcz. 1723. Bé-K. = Hincóc.
Hnilec = Göllnitz. K-n. 82. = Gölncibánya város.
Hnilec-Mali, H-a. = Hnilec-Kis.
Hobgard. 1352. W. I, 133, 450. — Hobgarten. 1352. K-t. — 1519. W. II, 195. B. M. 64. — H-a. — Hobgarthen. 1342. K-t. = Hobgárt.
Hodermarkt. S. D. E. = Hodermark.
Hodkouch. 1293. P. 7. sz. 1884. V. Sz. 47. = Hotkóc.
Hofgarten. S. D. E. = Hobgárt.
Holgotz. 1786. Kor. 223. = Haligóc.
Holomnica. H-a. — Holumnitz.

1723. Bé. — Holumtz. (Népnyelven). — Hollomnitz. 1723. K. = Lomnic-Holló.
Honezdorf. 1471. K-t. — 1474. K-t. = Hunfalu.
Hophegarte, villa. F. 1315, F. VIII, 1, 5, 101, 593. és SS. 150. = Hobgárt.
Hondertmark. 1741. K-t. = Hodermark.
Horka. 1438. P. 168. — 1723. Bé-K-H-a. — Sz. Sz. 16. = Horka.
Huorka. H-a. = Horka, Szent-András.
Hosiltz. 1723. Bé. = Hozelec.
Hoskocz. 1651. M-L. Fasc. XXVI. No. 7. — Hotkóc. H-a. — Hctkócz. 1638. M. L. Fasc. XXVI. No. 5. — 1808. L. — Hotkótz. 1611. Pz. 95. — Hotkowce. 1808. L. — Hotzen-dorf. = Hotkóc.
Hozeletz. 1723. Bé-K. — Hozelec. 1504. P. 250 sz. — Hozulecz. 1519. W. II. 197. — Hozülcz. 1519. B. M. 65. = Hozelec.
Höfe, die = Szlovenka-Alsó.
Hrabusice. H-a. — Hrabusicze. 1723. Bé. — 1774. W. I, 198. = Káposztafalu.
Hraditzko. 1723. Bé. = Hradiskó.
Hranovnica. H-a. — Hranowce. 1768. Kor. 210. = Grénic.

Hrasce. — Hrasce 1786. Kor. 225. = Haraszt.

Hrissóc. H-a. — Hrisotz. 1723. Bé-K. — Hrissowitz. 1808. L. — Hriszocz. 1711. M-L. Fasc. XXVII. Nr. 11. = Hrissócz.

Hrost. 1780. Wind. II, 17. — Hroszt. 1786. Kor. 225. = Haraszt.

Hrusoffalu. 1590. P. 360. sz. — Hrussowitza. 1723. Bé. — Hrussow. H-a. — 1515. P. 256. — 1808. L. = Körtvélyes.

Hryssowee. 1808. L. = Hrissóc.

Hunczdorf. 1474. K-t. — Hunczdorff. 1519. W. II, 194. = Hunfalu.

Hundermark. 1519. W. II, 196. — Hundertmark. 1471. K-t — 1519. B. M. 64. — Hundert-

markt. 1847. — Hundertmarkt. H-a. (Helyesen Hundertmorgen). — Hundert-mark. 1611. Pz. 96. — Hundertmorgen. 1723. Bé-K. = Hodermark.

Hundorf. 1872. R. II, 181. — Hundsorf. 1336. F. VIII 4. 202. — Hunfalva. 1872. R. II, 181. — Hundsorff. 1774. — Hunds-dorff. 1611. Pz. 96. — Hunnendorf. 1872. R. II, 181. — Hunnis, villa. 1723. Bé. — 1786. K-or. 245. — Hunsdorf. H-a. — K. — 1723. Bé. — Hunsdorff. 1534. W. I, 164. — Hunzdorf. R-A-K. 95. = Hunfalu.

Huorka. H-a. = Horka.

Hysfalva. 1400. P. 86 sz. és 196. sz. = Kisóc.

I.

Iblau. 1786. Kor. 387. = Lubló.

Iglo. („Eeccloo“-ból) K-n. 21. —

Iglo. 1312. F. VIII. 5. 79. 89.

— 1411. W. I. 5. — 1519.

W. II, 193. — B-M. 62. —

1723. K. — Igló. 1802. B.

S. 425. = Igló.

Igló-Huta. 1808. L. — Igló-hutta, telep. H — a. = Igló-hutta.

Igloszasza. 1279. W. I, 264. —

Iglovia. 1380. F. IX. 5. 395.

— 1411. F. X, 5. 122. 153. —

W. I, 3, 5, — 1435. F. X, 7.

667. — Iglow, város. 1380. F. IX, 5. 395. — 1443. M-T-T. 145. = Igló.

Ilasovee. H-a. — Iliassowcze. 1723. Bé. — Illeszfalva. 1638. M-L, Fasc.: XXVI. Nr. 3. — Illyesfalva. M. 128. — Illyésfalva. 1723. Bé. K. — 1802. B. S. 96. = Illésfalu.

Imrihovce. H-a. = Imrihfalu.

Isaac. 1519. W. II, 194. — Isaac-

falva. 1638. M-L, Fasc. XXVI.

Nr. 5. — Isac, villa. 1299. B.

S. 439. — W. I. 395. — Isak-

falua. 1631. M L, Fasc. 26.
No 7. — Isakfalva. 1638. M-L.
Fasc. XXVI. No 3. — Isaak-
villa. 1295. F. VI, 1. 373. —
1317. B. M. 69. — 1326. Sz.
F. (Eredeti okmány.)=Zsákóc.

Istvanfalva. 1412. F. V, 360. —
Istvanyovce. H-a. = Istvanfalu.
Itatorum, villa. 1884. V. Sz.
129. = Olaszi-Szepes.
Iwanusfalva. 1341. P. 30. sz. —
Jánóc.

J.

Jablonov. H-a. — Jablonowa.
1723. Bé. — Jabulanc. 1321.
K-t. = Almás.

Jabranovce. 1723. Bé. = Ábra-
hámfalva.

Jacobi, villa. 1498. Ered. okm.
S-V-V. No 21. — Jacubina, villa.
1322. K-t. — Jakabfalu. H-a. —
Jakabvágás. 1391. F. X, 1. 734.
— 139. F. X, 2. 406. = Ja-
kubján.

Jakelfalva. 1505. P. 249. —
1617. B. M. 60. — Jaklin
1562. B. M. 19. — Jaklotz. M.
130. — Jaklovce. H-a. — Jak-
lowce. 1808. L. — Jaklowcze.
1723. Bé. = Jekelfalu.

Jakobau. 1808. L. — Jakobsau.
H-a. — 1723. K. — 1808. L.
— Jakubany. 1808. L. —
Jakubján. H-a. — 1808. L.
— Jakubjany. 1808. L. —
Jacub-Vágás. 1580. K-t. =
Jakubján.

Jamnik. H-a. — 1723. Bé. —
1808. L. — 1884. V. Sz. 58. —
Jamnj. 1808. L. = Jamnik.

Janfalva. 1377. K-t. — Janotz.
1724. K. — Jánócz. 1723. Bé.
— Jánosfalva. 1474. K-t. —

1517. K-t. — Janovce. H-a. —
Janusfalva. 1392. P. 81. sz. =
Jánóc.

Jarabina. H-a. — 1808. L. —
Jarembina. H-a. — 1808. L. =
Jarembina.

Javorina. H-a. — 1808. L. —
Jaworyna. 1808. L. = Javorina.

Jecklsdorff. 1723. Bé — Jeclini,
villa. 1368. F. IX, 4. 116. —
Jeklen. 1637. B. M. 58. —
Jekelfalu. H-a. — Jekelfalva.
1375. F. IX, 5. 80. — 1378.
F. IX, 5. 291. — 1723. — Bé-
K. 1808. L. — Jekelsdorf. H-a.
— 1808. L. — Jekulfalva.
1372. F. IX, 4. 683. — 1375.
F. IX, 5. 291. = Jekelfalu.

Jemnick. 1519. W. II, 195. —
Jemnik. 1335. F. VIII. 5. 225.
— 1384. K-t. = Jamnik.

Jerembina. 1810. Sz.-Värm. —
Jerubina. 1329. F. VIII. 5. 193.
— 1342. K-t. — Jerzebina.
A-R-H. = Jarembina.

Jesuita Majerhof. 1723. K. =
Tamásfalva.

Jezersko. 1723. Bé. — Jezerskó.
1808. L. — Jezerszko. H-a. —
1808. L. = Jezerszko.

Johannis, villa. 1317. B. M. 69.
= Olaszi-Szepes.

Johannis, villa. 1519. W. II,
197. — 1723. Bé. — Johans-
dorf. H-a. — Johannsdorf. 1786.
Kor. 129. = Jánóc.

Jurgó. 1884. Sz. Sz. 18. =
Jurgóv.

Jurske. H-a. — 1808. L. =
Szent-György.

K.

Kabach, villa in Scepusio. 1294.
F. VI, 1. 332. = Kubach.

Kabesdorf XIX. száz. elején. —
Kabisdorff. 1328. W. I, 198.
— Kabsdorf, ad a. 1676. W.
II, 40 = Káposztafalu.

Kacse. H-a. — 1884. Sz-Sz. 17.
= Kácsfalu

Kaczvin. 1884. Sz. Sz. 18. —
Kaczing. 1628. E-D. — Kacz-
winkel. 1519. B. M. 64. —
1723. W. II, 195. — Kaczvin.

Kahlenberg. 1884. Sz. Sz. 18. =
Kalenberg.

Kaisersmarkt. 1808. L. = Kés-
márk.

Kakas-Lomnitz. 1655. M.T.T. I,
224. = Nagy-Lomnic.

Kakukfalu. = Szlovenka-Alsó.

Kalaes. 1390. F. X, 1. 633. —
Kalacsó. 1818. T-G. XI, 11.
= Kolacsó.

Kalava. 1638. M-L. Fasc. XXVI.
No. 5. — Kalawa. 1310. K-t.
= Kalyava.

Kalbach. 1328. W. I, 198. —
1498. Ered. Okm. Sz-V-V.
No. 21. — Kaldenbach. 1321.
K-t. = Kolbach.

Kalenberg. H-a. = Kalenberg.
Kalderbach. 1279. W. III, 11. —
1317. K-t. = Kolbach.

Kaliwa. 1723. Bé. = Kalyava.
Kallas-Lomniuza. 1611. Pz. 96.
= Lomnic-Kakas.

Kanfalfa. 1519. K-t. = Gánóc.

Kaloi. 1310. K-t. = Kalyava.

Kalpach. 1498. Ered. okmány.
Sz-V-V. No. 21. — Kaltbach.
V. Sz. 128. = Kolbach.

Kalyawa. 1723. K. = Kalyava.

Katz-vinkel. 1611. Pz. 96. —
Katzwinkel. H-a. = Kacvin.

Kapostafalva. 1440. W. I, 222.
— 1638. M-L. Fasc. XXVI.

No. 5. 1651 M-L. Fasc. XXVI.
No. 7. — 1723. K. — 1774.

W. I, 198. — Kapsdorf. H-a.
1723. K. — Kapsdorff. 1723.
Bé. — 1774. W. I, 198. —
Kapusdorf. 1284. P. 4 sz. —
Kapusztafalva. 1670. C. XIII
259. = Káposztafalu.

Karakocz. 1638. C-P. — M-L.
Fasc. XXVI. No. 5. = Ha-
rakóc.

Kaszmark. 1269. W. I, 48. =
Késmárk.

✓ **Kataun.** (Népnyelven). - Kathon.
1611. Pz. 95. — Kathun. 1345.
W. I, 318. — Katuny, H-a. —
1723. K. — Kattyun. 1723.
Bé. — Kattuny. 1884. Sz-Sz.
14. = Katuny.

✓ **Katzvink.** 1723. K. = Kacvin.
✓ **Kazmare,** villa. 1270. B-S. (l.
«Errata corrigenda» az idézett
műben) W. I, 106. — Kázmárk,
villa, 1818. T-G. XI, 17. —
Käsmarck. 1723. Bé. — Käs-
mark. 1269. F. IV, 3. 514. —
F. V, 515. = Késmárk.

✓ **Káce.** 1808. L. — Kácsfalu. 1808.
L. — Kácse. 1808. L. = Kács-
falu.

✓ **Káposztafalu.** H-a. 1884. Sz-Sz.
15. T. t. 1885. 63. — Káposzta-
falva. 1723. Bé. = Káposzta-
falu.

✓ **Káptolom.** 1808. L. = Szepes-
Káptalan.

✓ **Kayocz.** (hely. Rayocz). 1519.
B-M. 63. = Ordzovján.

Kaysermarckt. 1683. W. II, 313.
— Kaysmark, ad a. 1677. W.
II, 43. — Kayssmark. 1433.
W. II, 11. — Keesmarck, ad
a. 1640. W. I, 313. — Kees-
marckt. 1683. W. II, 311. 313.
= Késmark.

✓ **Keperdorf.** 1780. Wind. II, 19.
= Illésfalu.

✓ **Keresztfalu.** 1884. Sz-Sz. 17. —
✓ Keresztfalva. 1723. K.—Be. =
Keresztfalu.

✓ **Kertveles.** 1394. P. 82. — Kert-

weles. 1515. M-T-T. — XIV,
134. = Körtvélyes.

Kesemark. 1396. F. X, 8. 414. —
Kesmarck. 1519. Cs. 46. —
Kesmarek 1723. Bé. — Kes-
marg. 1294. F. VI, 1. 328. —
1308. F. VIII, 3. 386. — 1411.
F. X, 5. 122. 170. — 1440. W.
I, 58. 1444. W. I, 59. — Kesz-
margkt. 1519. Cs. 46. — Kes-
margkt 1433. W. I, 52. — Kes-
mark, arx. 1583. W. II, 301 —
Kesmark. 1270. F. V, 1. 76. —
1330. K-t. — 1416. Mart.
Schwartner. Intr. in rem. Dip-
lomat. — Budae. 1802. 364. l.
— 1435. W. I, 55. — 1433.
W. I. 53—55. — 1463. W. I,
66. — 1490. W. I, 31. — 1596.
W. I, 31. — 1723. Bé. — Kes-
markh. 1449. W. I, 64. — Kes-
markinum. 1723. K. — Kes-
markt. 1404. W. I, 49. — Kes-
markth. 1449. W. I, 63. =
Késmárk.

✓ **Kewbach.** 1519. B. M. 65. =
✓ Kubach.

Keysersmarck. T-a. 455. — Key-
sersmark. 1723. Be. — Keze-
margk, 1447. W. I, 60. —
Kezmarck. 1447. M-T-T. IX,
151. — Kezmarg. 1417. W.
I, 50. 51. = Késmárk.

✓ **Kébocz.** 1318. K. = Kisóc.

✓ **Kénfűrdő.** H-a. = Kénfűrdő.

Késmark. 1453. W. I, 65. —
1528. W. I, 39. 40. — 1647.

- C-J. 118. t-c. — Késmárk.
1655. M-T-T. I, 227. — C-J.
65. t-c. — 1723. Bé. — 1808.
L. — 1884. Sz-Sz. 13. — H-a.
Kiesmarck. 1423. W. I. 16. =
Késmárk.
- Kiern. 1808. L. = Kurimján.
Kiezmark. 1581. W. I, 79. =
Késmárk.
- Kirn. 1723. Bé. — 1774. W.
I, 266. — 1786. — Kor. 345.
— 1808. L. = Kurimján.
- Kischensdorf. 1808. L. = Kisóc.
Kishov. 1638. M-L. Fasc. XXVI.
No. 5. = Kojósó.
- Kissalogh. 1474. K-t. = Szalók-
Kis.
- Kisschendorf. H-a. = Kisóc.
Kismark. 1431. K-t. = Kés-
márk.
- Kisszalok. 1445. K-t. = Szalók-
Kis.
- Kiszocz. 1723. K- és Bé. —
Kisóc. H-a. — Kisócz. 1808. L.
— 1884. Sz. Sz. 16. = Kisóc.
- Kirch Dorf. 1613. W. II, 22. —
Kirchdorf. 1412. F. X, 5. 297.
— 1447. M-T-T, IX. 151. —
Kirchdorff. 1723. Bé. — 1774.
W. I, 198. — Kirchdrauf. 1328,
W. I, 198. — 1412. W. II,
11. — 1683. W. II, 326. —
1723. K. — 1808 L-H-a. =
Váralja-Szepes.
- Kis megye. V-Sz. 48. = Decem
Lanceatorum.
- Klekenau. 1786. Kor. 308. =
Kluknó.
- Klein Komitat. Wand. durch die
Zips. Das Zipser Haus. Igló.
1884. 58 lap. = Kismegye.
- Klein-Lomnic. H-a = Lomnic-Kis.
- Kleinschlagendorf. 1723. K. =
Szalók-Kis.
- Kliknow. 1350 K-t. = Kluknó.
- Klinov. 1350. K-t. = Kolenóc.
- Klinow, 1350, K-t. = Kluknó.
- Klotsch. 1723. K-M, 129. =
Kolacsko.
- Klukenawa, (helyesen Kluknava).
H-a. — Kluknau. H-a. —
Klukenau. 1808. L. — Klukna.
1638. M-L. Fasc. XXVI. No. 5.
— Klukno. 1711. M-L. Fasc.
XXVII. No. 11. — 1723. Bé.
W. II 195. — Kluknó. Sz-Sz.
13. = Kluknó.
- Knezyn. 1303. S. S. 147. Kniesen.
H-a. — Kniezen. 1412. —
Kniszen. 1342. K-t. = Gnézda.
- Kobach. 1611. Pz. 96. — M.
129. = Kubach.
- Kohiso. 1638. M-L. Fasc. XXVI.
No. 3. = Kojósó.
- Kohlbach. 1808. L. = Kolbach.
- Kohlsdorf. H-a. = Kolenóc.
- Kois. 1368. F. IX, 4. 116. —
Koischdorf. H-a. — 1808. L.
— Koissó. 1808. L. — Kojso
1723. K. = Kojósó.
- Kolatsko. 1293. W. I, 443. —
Kolácskó. 1808. L. = Kolacsko.

✓ **Kohlbach.** 1611. Pz. 95. — 1723.
— K-Bé. — 1808. L. 1884.
Sz-Sz. 14. — Kolbachy. 1808.

L = Kolbach.

✓ **Kolchova.** 1297. M-T-T. IX. 110.
— Kolchvan. 1329. D. 516.
— Kolchwan. 1284. F. V, 3.
247. 248. = Kolcsó.

✓ **Kolcsdorf.** 1447. M-T-T. IX, 151.
Kolinócz. (sic.)

✓ **Kolcsó.** Sz. Sz. 14. — Kolčwa.
1808. L. — Kolcsva. 1530.
K-t. — 1808. L. — Kolcz.
1498. Ered. okmány. Sz-V-V.
No. 24. — Kolcs, villa. 1543.
K-t. = Kolcsó.

✓ **Koldobach.** 1284. P. 4 sz. =
Kolbach.

✓ **Kolendorff.** 1494. W. I, 281. —
Kolenóc. H-a. — Kolinfalva.
1418. F, X, 6. 96. — 1494.
W. I, 281. — Kolinoc. — Ko-
linócz. 1884 Sz-Sz. 13. —
Kolinotz. 1290. B. S. — Ko-
linótz. 1802. B. S. 333 —
Kolinovecz. 1638. M-L. Fasc.
XXVI. No. 5. — Kolisdorf.
1328. W. I, 198. — Kolon-
falva. 1404. F. X, 4. 288. —
Kolonocz. 1723. Bé. = Kolenóc.

✓ **Kollatsko.** 1723. K. = Kolacsko.
✓ **Kolne.** 1638. M-L Fasc. XXVI.
No. 5. = Kolenóc.

✓ **Kolts.** 1540. K-t. — Koltsch.
1808. L. — Kolčowa. 1808.
L. = Kolcsó

✓ **Koltbach.** 1258. F. IV. 2. 449. —
Kolterbach. V. Sz. 128. =
Kolbach.

✓ **Koltsva.** 1723. Bé. — Koltz.
1780. Wind. II, 18. = Kolcsó.

✓ **Kolynowce.** 1723. Bé. = Kole-
nóc.

✓ **Komarfalva** 1464 P. 197. sz.
— Komarócz, Bé. — Koma-
rouch. 1436. K-t. — Komá-
rócz. 1808. L. — Komárowce.
1808. L. = Komaróc.

✓ **Kompdorf.** Zipser Bote. 25. sz.
1883. = Káposztafalu.

✓ **Končan-Dolán,** (népnyelven, tótul).
— Koncsán-Dolyán. 1884. Sz.
Sz. 14. = Koncsán-Dolyán.

✓ **Konsdorf.** 1786. (Lajstrom). =
Káposztafalu?

✓ **Konseiffen,** (helyesen Koisseiffen).
1294. F. VI, 1, 305. = Kojso.

✓ **Konscheibchen.** H-a. = Hra-
diskó.

✓ **Kopsdorf.** Zipser Bote. 25, sz.
1883. = Káposztafalu.

✓ **Koritnik.** 1341. F. VIII, 5. 279. —
Koritno. 1638. M-L. Fasc.
XXVI. No. 5. — Koritnya.
1723. Bé. = Korotnok.

✓ **Korompak.** 1637. B. M. 58. =
Krompach.

✓ **Korothnok.** 1519. K-t. — Korot-
nok. 1611. Pz. 95. — 1723.
K. — Bé. — 1808. L. — 1884.
Sz-Sz. 14. — H-a. — Korotno-
kinum. M. 129. — Korotyan.
1524. K-t. — Korutnuk. 1353.

- F. IX, 2. 278. — Korytno. 1808. L. = Korotnok.
- Kotterbach. 1884. Sz-Sz. 15. — Kotterbach. H-a. 1808. L. = Kotterbach.
- Koyso. 1533. W. I, 42. — Koyssó. 1651. M-L. Fasc. XXVI. No 7. Koyssow. 1808. L. = Kojso.
- Kólchva. 1611. Pz. 95. = Kolcsó.
- Köperehren. 1808. L. — Köperern. 1774. W. I, 198. — Köperern. 1808. L. — Köpperehren, 1672, K-N. — 138. l. — Köpperschin. 1774. W. I, 198. — Köppersehrn. 1723. K. — 1786. Kor. (Lajstrom). = Ulozsa.
- Koertvélyes. 1611. Pz. 95. — Körtvélyes, 1346. W. I, 269. — 1530. K-t. — 1651. M-L. Fasc. XXVI. No 7. — 1808. L. — 1723. Bé. — Körtvélyes. 1723. K. = Körtvélyes.
- Kövesfalva. H-a. = Kamjonka.
- Kravian. 1723. K. — Kravján. 1808. L. — 1884. Sz-Sz. 15. — H-a. — Kravonyi. 1611. Pz. 96. — Krawanium. M. 129. — Krawena. XVI. század elején. M. 129. — Krawjany. 1808. L. = Kravján.
- Kreig. 1808. L. — Kreiga. 1519. W. II, 196. — Kreigh. M. 130. = Krigh.
- Krembach. 1808. L. — Krempach. 1808. L. = Krempach-Lubló.
- Krempach-(Dunajec). 1519. W. II, 196. — 1723. K-Bé. — Krempach, Dunavec. M. 130. = Krempach-Dunajec.
- Krempach-Lubló. 1884. Sz-Sz. 17. — Krempachy. 1808. L. = Krempach-Lubló.
- Krendzielovka. 1808. L. = Krendzelovka.
- Kreutz. H-a. — Kretütz. 1774. W. I, 402. = Keresztfalu.
- Kreyga. 1519. B. M. 65. — G-ch. II, 126. — Matr. Moler. 7. lap. XVI. század elején. M-130. — Krieg. M. 130. — Krig. 1611. Pz. 96. — 1774. W. I, 325. — 1808. L. — Krigh. 1723. K. — 1808. L. — 1884. Sz-Sz. 17. — H-a. = Krigh.
- Križowa. H-a. = Keresztfalu.
- Krompacium. XVI. század elején. M. 130. — Krompach. 1310. F. VIII, 1. 385. — 1350. K-t. — 1391. F. X, 1. 734. — 1626. K-t. — 1723. Bé-K. — Krompach. 1310. K-t. — F. VIII, 1. 385. — 1723. K. — 1391. F. X, 1. 734. — Krompach, (és nemesi sor). Sz-Sz. 13. — Krompach. 1471. K-t. — Krompach. H-a. — 1611. Pz. 96. — 1637. B. M. 58. — 1808. L. — Krompach, Nemes. 1808. L. (Krompach városának egy utcája). Krompachy. 1808. L. — Krompachy. — Krumbach. 1350. K-t. = Krompach.

- Krumpach.** M. 130. — A-R-H. —
Krempach-Dunajec.
- Krupach.** 1638. M-L. Fasc. XXVI.
No 5. = Krompach.
- Kryg.** 1808. L. = Krigh.
- Kryzowa-Wes.** 1723. Bé. = Ke-
resztfalú.
- Kubacium.** XVI. század elején.
M. 129. — Kubach. 1326. F.
VIII, 3. 160. — 1519. W. II,
197. — 1723. K.-Bé. — 1808.
L. — 1884. Sz-Sz. 15. — H-a.
— Kubachy. 1808. L. — Ku-
bassy. 1723. Bé. — Kuhbach.
1808. L. = Kubach.
- Kuhschwantz.** H-a. — Kuh-
Schwantz. 1723. Bé. — Kuh-
scwaz. 1808. L. = Kravján.
- Kunchfalva.** 1326. F. VIII, 3.
140. W. I, 449. = Helcmanóc.
- Kuntespchen.** 1723. K. = Hra-
diszkó.
- Kuntzensdorf.** 1808. L. — Vílkóc.
- Kuntscheibchen.** 1723. Bé. —
Hradiszkó.
- Kuriman.** 1723. Bé. — 1774. W.
I, 266. — Kurimanh. 1638.
M-L. Fasc. XXVI. No 3. —
- Kurimany. 1651. M-L. Fasc.
XXVI. No 7. — Kurimjany.
1808. L. — Kurimján. H-a.
1808. L. — 1884. Sz-Sz. 14. —
Kurn. 1808. L. = Kurimján.
- Kurthveles.** 1343. P. 38. sz. —
Kurtueles. 1255. H-O. 30. —
Kurtveles. 1349. P. — Kurtve-
lus. 1368. P. 59. = Körtvélyes.
- Kurymjany.** 1808. L. = Ku-
rimján.
- Kümark.** 1294. B. M. 146. =
Késmárk.
- Küppersehrn.** — Küppersehrn.
1723. Bé. — Küpperscheide.
1317. B. M. 69. = Ulozsa.
- Kübach.** (Népnyelven). — Ky-
bach. M. 129. = Kubach.
- Kyrehdorf.** 1512. W. I, 198. =
Váralja-Szepes.
- Kyschotz.** 1670. C. XIII. 247. —
Kysowce. 1808. L. = Kisóc.
- Kwssen.** 1519. G-ch II, 126. l.
szerint Matr. Moler 7. lap. =
Gnézda.
- Kwlynfalwa.** 1456. Eredeti ok-
mány Sz-V-V. — No 7. =
Kolenóc.

(Folytatása következik a jövő évi füzetben.) *)

*) Társulatunknak több ízben bevallott célja a Szepesmegye monographiájának megírásához szükséges anyagnak lehetőleg teljes összegyűjtése. „Szepesmegye helység nevei”-nek írója megbecsülhetlen szolgálatot tett cikke által a monographia majdani íróinak, — de cikkét, költség hiánya miatt, jelen évkönyvünkben teljesen nem adhattuk. Második felét, legnagyobb sajnálatunkra, csak jövő évi évkönyvünkben adhatjuk ki, noha az, Szepesmegye helységeinek alapítási éveik sorrendjében következő jegyzékével együtt, be-
küldetett a szerkesztőséghez.

A szerkesztő.

5. A szepesi szászok igazságszolgáltatásáról.

Ha valamely növényt más vidékre átültetnek, az az új talajban is rendesen megtartja sajátosságait, ugyanazon színekben és virágokban mutatkozik és díszlik. Úgy vagyunk a népcsaládokkal is. Ha más országokba költöznek, ott is, az új viszonyok és emberek között, rendesen régi, ismert szokásaik és törvényeik szerint élnek és rendezkednek.

Igy látjuk azt a szepesi szásznál is általában és különösen igazságszolgáltatásuk tekintetében. Egész jogi életüket rendező törvényt hoznak magukkal régi lakóhelyükből a Szepességbe és peres ügyeik eldöntésénél a szerint járnak el. A szepesi városok előjárói már 1370-ben hivatkoznak elődeikre, kik a »Provincia« megalapítása alkalmával saját törvényükkel rendelkeztek, melyet imént újra megerősítenek, hogy jövőre is az legyen a fennforgó jogi kérdések egyedüli zsinórmértéke. Ezen törvény 93 §-ból állott, mely későbbben még kettővel megtoldatott. Wagner találta fel ezen törvények eredeti kéziratát Lőcsén: »Rechtspuechle Leutschau« cím alatt. Más példányokat: »Villkühr der Sachsen in dem Zips« cím alatt Késmárkon és Iglón talált. Az említett példányok azonban, melyek eredetileg latin nyelven voltak írva, szóról szóra megegyeznek egymással.*)¹⁾

Ezen törvényt már szemmel tartotta és megerősítette V. István 1271-ben ily szavakkal »quod liberum habeant Licentie facultatem inter se Comitem, seu

*) Az 1370-iki kézirat most is Lőcse város levéltárának tulajdona és német nyelven van írva. Szerk.

¹⁾ Wagner Károly: *Analecta Scepusii sacri et profani* I. 240.

Judicem, quemcunque voluerint eligendi, qui omnes Causas inter ipsos emergentes judicabit in Leucha Civitate Provinciae Capitali, juxta jus et Consuetudines Provinciae approbatas hanc ipsis dedimus Libertatem, quod per nullius Conditionis Status aut Ordinis hominem possint evocari vel citari extra Provinciam, quia in Jure Nobilium nequeant conversari, Agriculturis et Laboribus intenti, proprio Jure et Lege speciali perfruentes.«¹⁾

Ezen jus teutonicum, Sachsenspiegel vagy Schwabenspiegel²⁾ név alatt érvényesült jogot I. Károly diplomája is jóváhagyja ilyképen: »Auch wellen wir ihnen imer zu mitgeben, das kein Mensch, es sey welcherley wesen es ist, als die Einwohner der Cips, das man die mit nichte geladen mag vor unser Majestät in keinerley weis, sundern der Graw und der Burggrow, der darzu der Zeit wird, von der königlichen gewalt durch sich selbest, ader durch seinen Untergrafen, mit samph dem Landgrowen, die dazu gehören, allerlei Sachen zu erforschen, und zu richten sollen in unser Schtatt Leutsch, nach de gewohnheit der Lands Rechten und der Freytumb ihres Lands, und ihren alten gewohnheit«...

E szerint a szepesi szászok a megyei igazságszolgáltatástól teljesen függetlenek valának és szabadon választott bírói és grófjai törvényhatósága alatt állanak. Ezen jogviszony jótéteményét a kisebb falvak is élvez-

¹⁾ Szabad legyen maguk közül gróffá vagy bíróvá választaniok tetszésük szerint a kit akarnak, ki a közöttük felmerülendő összes ügyekben a tartomány megerősített jogai és szokásai értelmében ítéljen Lőcsén a tartomány fővárosában . . . azon szabadságot adjuk nekik, hogy tartományukon kívül semmiféle rendű és rangú ember által törvény elé ne idéztesenek; mert mint földműveléssel és kézimunkával foglalkozó emberek, a nemesek jogaiban járatlanok lévén, saját külön jogukat és törvényeiket használják.

²⁾ Ipolyi Arnold: Besztercebánya városa műveltség történeti vázlata stb.

ték, melyek a 24 városok valamelyikéhez tartoztak. Mint Lőcséhez p. o. 1328-ban csatoltattak: »Köperen (Ulozsa), Wylkostorff, Fridrichsdorff, Durst, das Dorf Meister Gottfrieds«. E falvak birái rendesen a város birája előtt tették le az esküt és megerősítették hivatalukban. A város birája nagyobb ügyekben ítélvén fizetést is húzott az illetékes falvaktól. Így olvassuk: »Eodem anno 1516 Feria 2 ante Pentecost. haben die won der Hohensutten nach alter Gewohnheit ihrem Richter, wor dem Hrr Richter, und einem Rath in Leutschau eingestellt, zu der Stadt ihre Zuflucht hoben sollen, wie er vor vielen Jahren eine gewonheit war, Haben dem Hrr. Richter der Stadt aller Jahr 4 Kübel haber abgeben, und auf Rathhaus 1 Pint Wein«. ¹⁾

Ezen ó német jog, mely szerint szepesi szász városaink jártak el, következő jellemző vonásokkal és tartalommal bírt: a szász nép önálló és csak bírója és grófja ítéletének van alá vetve. Ha férj és nő gyermekek nélkül elhalnak, vagyonuk a férj és nő rokonaira fele fele részben esik. Az árvákról felelősséggel a legközelebbi rokonok gondoskodnak. A kettős házasságot halállal büntetik. A beperelt adósság 14 nap alatt törlesztendő. A gyilkolás halállal büntetendő. Ha valaki nappal vagy éjjel egy becsületes ember kertjébe ront, gyümölcsöt lop és agyonüttetik, az ölést okozónak, baja ne történjék. A talált pénz a piacon 3 óráig közhirré teendő, ha senki sem jelentkezik, ki tulajdonosnak bizonyúl, akkor $\frac{1}{3}$ -a a bíró, $\frac{2}{3}$ -a a gróf birtokába megy át. A férfi vagy nő, ki gyújtogatással fenyegetődik, elégetendő. Játékközben csak annyit veszíthet

¹⁾ Wagner Károly: *Analecta Scepusii* . . . II. 13. Martinus Schwartner; de Scultetiis per Hungariam quodam obviis.

a játzó, mennyi rajta van — was er um und an hat. — Ha valamely nemes embernek sérelme történik a szász területen a sérelem az ottani jogok értelmében orvosolandó; ha pedig a szász polgár a nemesség területén sértetik meg, akkor panaszának megítélésénél az utóbbi terület törvényei veendőik igénybe. Ha a szolgáló év vége előtt ok nélkül elhagyja a szolgálatot, fizetést nem kap. A törvénykönyvnek lényeges része vonatkozik a mesterségekre, minthogy a nép többnyire kézművekkel foglalkozott.

Az ítélethozások mindenféle költségekkel voltak összekötve, melyek italokra is fordítottak. 1700-ban Bélán határozottatott hogy a törvénykezési díjakból a törvénykezések alkalmával évenként 20 frtnál több ne költessék sörre.¹⁾ A sebesült megtekintéseért a bírónak 6 garas járt. A ki a rendesnél kisebb vagy nagyobb mérőt használt, 3 márka büntetést fizetett. A halálítélet következtében a grófnak 10 márka fizettetett. A bíró előtt eszközölt zár alá helyezés 4 denárral, a gróf előtti pedig 3 garassal díjaztatott. A hivatalok betöltésénél nem néztek ugyan annyira a jövedelemre, mint inkább a becsületességre²⁾; de a tisztí díjak és pénzbírságok néha jövedelmezők is lehettek³⁾.

¹⁾ „Zur Nachricht ist folgendes Anno 1700 in unserem Rathhause in gehaltenen Richterwahl von ganzem Magistrat und auch von der ganzen Gemeinde einhellig consentirt und beschlossen worden, dass ins künftigt allezeit wegen das hier so über das Jahr bey Gericht auf unterschieden Personen auffgeth, nicht mehr alls nur 20 fl. sollen aufgesetzt und acceptirt werden“.

²⁾ §. 85: Wer do in den 24 Steten erkoren wirth zu einem Richter, de soll ein unversprochen Man seyn.

³⁾ Ben. Carpzovii Pract. nova rer. crim. Quaest. CIX. 42. „Es haben dieses Jahr über, die Geldbussen, Gott sei Dank! ein Ehrliches getragen“.

Nézzünk meg néhány ítélet tartalmát: 1616-ik évi június 18-án Haaz János bírósága idejében Mauritz Gábor sörmérésében Krompecher Zsigmond, Feix Jakab és ennek hasonnevű fia által annyira megveretett, hogy ágyban kellett feküdnie. A tanács ezen esetben következő ítéletet hozott: A verekedők kötelesek a sértett féltől és egész rokonságától bocsánatot kérni és a betegnek 28 frtot fizetni. Ha pedig az utóbbi a szenvedett bántalom következtében ki mulnék, akkor a gonosztevő tíz frtnyi büntetés lefizetése mellett le is tartóztatandó; a pénzbírságból 5 frt jár a birónak és esküdteinek és 5 frt annak, kinek szemrehányás tételik.

1554-ben Ambrosch, a késmárki hóhér fia a város előtt elkövetett gyilkosság, lopás és más kihágásokért Preyt Gáspár bíró alatt halálra ítéltetett. A lőcsei hóhér, Sztaschko mester, hívatott a kivégezés végrehajtására, ki azonban nem úgy teljesítette a hatóság parancsát, amint az kiadatott, hanem a vétkes iránti barátságból az akasztófa alatt fejét vágta le¹⁾.

1663. márczius 7-én Lomnitzer Mihály Podolinban börtönbe vettetvén, következő vallomásokat tett: Febr. 22-én 8 csomó fonalat lopott; kalászokat levágott és zsákban haza vitte; ipájától Steigauß Györgytől 2 mérő rozst elidegenített; Wittkos Mihálytól zabot lopott; Scholtz Valentin kocsisától finom boroszlói posztóból való rokkot tulajdonított el magának; Weinkernek két juhát elczipelte; így még három más esetben hol Holló-Lomniczon, hol Podolinban juhokat lopott, melyeket, a városi falon keresztül mászva, egy zsákban a szabadba hozott. A vizsgálat bebizonyította, hogy a tolvaj felesége, anyja és testvére ártatlanok voltak, mire a tömlöczből

¹⁾ Protocoll. Kesmark. Ab anno 1554.

szabad lábra bocsáttattak. Az elítélt tettesre azonban következő büntetés várt: a pellengérnél az egyik keze levágassék, lovak által hurczoltassék és teste azután 4 részre hasíttassék. A lelkészek kérései következtében a büntetés annyira módosított, hogy az elítélt szabad ég alatt felakasztatott.

Az idők folytával a szász városok igazságszolgáltatása némi módosulást szenvedett. Ugyanis az első fokú birói ítélet után a felebbzés a városok grófjához és 1412, az elzálogosítás óta a III-ik fokú felebbzésnek a lengyel helytartóhoz, a Lublóí várban, lett helye. 1670. február 19. óta a megyének is jutott befolyás az igazság szolgáltatásába a városok területén. Ugyanis Olmiczer János, a XIII. városok grófja a megye küldötteivel Szent-Miklós György, Budaházy István, Berzeviczy Pál, Székely András és János tagokkal a felebbezést illetőleg következő pontozatokat dolgozott ki, melyek mind a városok, mind a megye részéről ekkép fogadtattak el: a régi szokás szerint a igazságszolgáltatás első foruma a városi bíró marad, ha a panaszló fél az ítélettel nem elégszik meg, akkor felebbezhet a XIII. város grófjához; még akkor sem elégedvén meg az ítélettel a panaszló fél, ügye egy küldöttség elé vitetik, melybe Szepesmegye főispánja, a városok grófja és a lublóí vár kapitánya neveznek ki tagokat, melyek végképen döntenek és az ítéletet kihirdetik mind a megyénél, mind a városok székénél. A delegatusok költségeit az elítélt fél fizeti¹⁾.

Lényeges fordulópontot találunk a szepesi városok igazságszolgáltatásában azon 28 pontban, melyet

¹⁾ Actum in Monte S. Georgii die 19. Febr. 1670. Ex scriptis Mich. Husz Popradini.

a városok visszakebelezése után Pozsonyban a helytartó-tanács 1774. évi szeptember 9-én kiadott és melyeket a városok közgyűlése Iglón ugyan azon évi október 8-án el is fogadott. Ezen pontokban, melyekben a városok régi kiváltságainak tekintetbe vételével az új idő viszonyai és szükségletei is számításba jöttek, az újabb időkig érvényben maradtak és ekkép hangzanak:

1. Ő felsége kamara-kormányzót nevez ki, ki ez idő szerint a grófot is helyettesíti (Kammer-Administrator).

2. Ezen kormányzón és a grófon kívül választatnak: 2 ülnök, 1 jegyző és 1 pénztárnok.

3. Mint eddig, úgy jövőben is a bírák a kormányzó elnöklete alatt minden 3-ik évben grófot választanak.

4. A két ülnök, jegyző és pénztárnok állandóan maradnak hivatalukban.

5. Minden városban levéltár állítandó fel és az a kerületi — Provincia — jegyző által rendezendő.

6. A pénztárnok a 6 téli hónap alatt az adónak 3, a más hónapokban 1 negyedét szedi be és szolgáltatja át.

7. Az 1715. évi 77. t. cz. értelmében a hatóság és a nemesség tagjai földadót nem fizetnek.

8. A városok pazarlását meg kell gátolni.

9. A pénzek a városokban nem a bíró, hanem a megválasztandó pénztárnok által szedendők be.

10. A városokban a belső tanács a bírón és jegyzőn kívül 4—15 főből és a tribunusból — Vormund — áll. A bírót, a gróf kijelölése után, és a belső tanácsot a 30 tagból álló külső tanács választja¹⁾. A hatósági

¹⁾ Ezen pontozatok kiegészítéséül 1775. február 15-én a bíró választásról szóló alapszabályát adta ki a városok kerülete 10 pontban. Ezen alapszabály itt nem idéztetik, mert lényeges határozatai feltalálhatók: a Lőcséi m. királyi állami főreáliskola értesítőjében az 1880—81-ki tanévről, hol dr. Demkó Kálmán a titulatúsról Lőcsén a 16—17. században értekezik.

személyek fizetésüket a helyi pénztárból húzzák; a mellék-jövedelmek — Sporteln — elmaradnak.

11. A kerületi gróf, a jegyző, a pénztárnok, szintén a városi pénztárakból díjaztatnak.

12. A katonák elszállásolásánál csak gyalogság vétetik tekintetbe és kimérendők a városok.

13. Árvaszékek is állíttatnak fel.

14. A kerületi kormányzó jelentést tegyen a helytartóságnak.

15. A bíró a városi tanácscsal képezik az első forumot és ítélnék minden ügyekben, halálbüntetéseket kivéve.

16. A bírók ítélnék a 96. cikk¹⁾ és a magyar törvények szerint; bányaugyek a bányabírósághoz tartoznak.

17. A második forum a városok kerülete, melyet a gróf, a bírók és a küldöttek képeznek, kik évenként 3—4 gyűlést tartanak.

18. A harmadik forumot, mint azelőtt a lengyel sztarosza, most a királyi szék képezi.

19. Ha nem is minden város, legalább a nagyobbak ügyvéd alkalmazásáról gondoskodjanak.

20. A XIII város együttesen halálítéletekre is illetékes lévén, székhelyén a gonosztevők számára börtönöket rendezzen és mind arról gondoskodják, mi a kivégeztetésekhez szükséges.

21. A városok a «Sigillum Wladislai Regis Poloniae XIII civitatum terrae scep» feliratú lengyel pecsét helyett új pecsétet kapnak vörös viasz használatával.

22. A kormányzó és gróf lehetőleg ott lakjanak, hol a levéltár felállíttatik.

¹⁾ Mely általunk jus tentoricum név alatt jellemeztetett.

23. A városok, mint eddig, a királyadót (Königszins) 3075 és a kilenczedet (nona) 875 arannyal fizetik. A közönséges adó tesz 17.000 frtot.

24. A városok az erdő, vadászat, malmok, bányászat, bormérés, húsjog, sörfőzés és vásárok tekintetében kiváltságaik élvezetében maradnak.

25. A gyermekek nélkül elhaló polgárok után a városok örökölnek.

26. A „jus presentae“, melyet emberi emlékezet óta a sztarosztja gyakorolt, a földes uraságra szálljon. (A király a kegyúr).

27. A czéhszabadalmak a jelen körülmények szerint módosítandók.

28. Majerka Leibitz városához mint külváros tartozik.

Ezen jogviszony kevés változással az 1876. évi október 1-ig volt érvényben, mikor a városok Szepesmegyéhez csatoltatván kiváltságos és különleges állásuk mellőzésével Magyarország honpolgárainak közös törvényei alá helyeztettek.

Weber Samu.

6. Szepesmegye műemlékeinek érdekében.

Megyénknek természeti szépségekben gazdag földjét évenként hazánk minden vidékéről több száz ember keresi fel, sőt a külföldiek is mindinkább tömegesen kezdik azt látogatni. Ezen föld több száz éven át egyik biztos menedéke volt Magyarországon a művészeteknek és a műiparnak. Számos régi temploma építészeti műremek, melynek falain és oltárképein maradandó műbecsű festmények hirdetik a Szepesség egykori polgárainak a művészetek iránt táplált előszeretetét.

A XVII-ik század nemzeti és vallási küzdelmei sok rombolást okoztak a műemlékeken, a múlt század és — valljuk meg az igazat — századunknak közönyössége a még megmaradtakat a lassú enyészetnek engedte át.

Tudjuk, hogy a megyénk területén lévő műemlékeknek megmentése és helyreállítása hosszabb időt és tetemes költséget igényel, de hogy csekély áldozattal sokat vihetünk ki, ha mindenki csak pár krajczárt áldoz is, mutatja nt. Gmitter Alfons csötörtökhelyi minorita házfőnök, tagtársunk példája, ki a csötörtökhelyi remekművű kápolna helyreállítására gyűjtést kezdett és f. évi junius hó elejéig már 1707 frt 49 krt kapott a nevezett célra.

Olvasóink jelen évkönyvünkben veszik a lőcsei szent Jakab templom szentély-falfestményeink Forberger Vilmos lőcsei rajztanár által készített szép kivitelű rajzait. Látják a rongálást, melyet a XIV-ik századból eredő falképeken a bemeszelés által barbár kezek okoztak. Ezen képek helyre állítva méltó büszkeségét képeznék Szepesmegyének és Lőcsének fő-templomát egy impozáns műemlékkel gazdagítanak. A lőcsei templom szentély falfestményeinek helyreállítására nagymélt. és főt. Császka György szepesi püspök úr 1885. évi sept. hó 17-én, 500 frtot ajánlott fel. Kövessük nemes példáját, járuljunk hozzá bárminő csekély adománnyal a műemlékek fentartásához és helyreállításához.

Társulatunk pénztárnoka, Binder Samu úr Lőcsén, szíves lesz a lőcsei falfestmények helyreállítására bejövő adományokat elfogadni és időről-időre nyilvánosan nyugtázni.

Evkönyvünkhöz mellékelve szétküldünk a csőtörtökhelyi kápolna helyreállítására gyűjtő íveket. Ajánljuk azokat közönségünk becses figyelmébe és pártfogásába.

A választmány.

7. A „szepesmegyei történelmi társulat“ tagjainak kimutatása.

I. Tiszteletbeli tagok:

1. Császka György szepesi püspök, cs. kir. valóságos belső titkos tanácsos stb. stb.
2. Szilágyi Sándor akadémiai rendes tag, a budapesti egyetemi könyvtár igazgatója

II. A társulat tisztviselői:

Elnök: Gr. Csáky Albin, Szepesmegye főispánja.

Alelnökök: 1. Szőnyei Kálmán, Lőcse polgármestere.

1. Dr. Vajdovszky János, címz. kanonok, szepes-olaszii r. k. lelkész.

Titkár: Dr. Demkó Kálmán, lőcsei áll. főreálisk. tanár.

Pénztárnok: Binder Samu, takarékpénztári hivatalnok

Múzeum őr: Szobisek József, áll. fels. leányisk. tanár.

Az igazgató-választmány tagjai:

1. Babura László, r. k. lelkész
2. Dr. Beerwaldszky János, r. k. lelkész.
3. Dianiska András, ev. lelkész.
4. Gresch Ágost, ügyvéd.
5. Halász László, főgymn. igazgató.
6. Hradszky József r. k. lelkész.
7. Hradszky Antal, ügyvéd.
8. Korponay Ágoston, Szepesm. alispánja.
9. Lányi Mihály, magánzó.

10. Liptay Ferenc, nagyprépost.
11. Mortenson Ede, főgymn. tanár.
12. Münnich Sándor, ev. tanító.
13. Still Pál, prépost-plébános.
14. Sváby Frigyes, megyei levéltárnok.
15. Weber Samu, ev. lelkész.
16. Zimann János, főgymn. igazgató.

A szerkesztő-bizottság tagjai:

Dr. Vajdovszky János második alelnök.
Sváby Frigyes, választmányi tag.
Mortenson Ede, választmányi tag.
Dr. Demkó Kálmán, társulati titkár.

III. *Az 1885. évi július hó 1-je óta belépett új rendes tagok.*

1. Dr. Alexy János, orvos. Lőcse.
2. Bartsch Aurel, vasgyári tiszt. Svabolka. Gömörm.
p. Vereskő.
3. Begala Sándor, r. k. lelkész. Nedecz.
4. Dr. Daits Ede, orvos. Felka.
5. Fertsek Nándor kanonok. Szepeshely.
6. Fischer Miklós, tanár. Igló.
7. Fleischhacker Lajos, városi főjegyző. Lőcse.
8. Forberger László, tanár. Bonyhád. Tolnam.
9. Géresi Kálmán, tanár. Debreczen.
10. Gmitter Alfons, min. házfőnök. Csötörtökhely.
11. Groch János, r. k. lelkész. Pálmafalu, p. Igló.
12. Hoepfner Gusztáv, bankigazgató. Lőcse.
13. Hutyra József, r. k. lelkész. Igló.
14. Janecsko János, kanonok. Szepeshely.
15. Jendrichovszky János, r. k. lelkész. Igló.
16. Kárpáti Endre, f. leányisk. igazgató. Lőcse.
17. Klein József, r. k. lelkész. Szepes-Sümeg, p. Igló.

18. Kostialik István, apát-plebános. Igló.
19. Kövi Imre, tanár. Igló.
20. Dr. Kreichel András, orvos. Merény.
21. Landiger Antal, kanonok. Szepeshely.
22. Machay József, » »
23. Mattyasovszky István, földbirtokos. Tótfalu.
24. Máriássy Ferencz, földbirtokos. Markusfalu.
25. Mártvony János, r. k. lelkész. Kluknó.
26. Mednyánszky Miri, bárónő. Nagy-Eőr.
27. Mihalik János, r. k. lelkész. Schavnik.
28. Mindszenti Mihály, r. k. lelkész. Velbach.
29. Dr. Neogrády Lajos, árvaszéki jegyző. Lőcse.
30. Dr. Osterlamm Szil., orvos. Budapest, Borz utca, 7. sz.
31. Pataky János, r. k. lelkész. Lőcse.
32. Scholcz Frigyes, tanár. Kézsmárk.
33. Strobl Alajos, szobrász. Budapest, vár-bazár.
34. Dr. Szlivkó András, vár. kapitány. Szepes-Váralja.
35. iglói Szontagh Hugó, ügyvéd. Nagy-Marton. Sopronm.
36. Tóth Gy. Elek, papnöveldei tanár. Eperjes.
37. Trogmayer Károly, kir. tanfelügyelő. Lőcse.
38. Valkovszky Antal, gk. lelkész. Porács.
39. Vojticsek József, r. k. lelkész. Markusfalu.
40. Werdonits Sándor, városi tanácsnok. Kézsmárk.
41. Záborszky Imre, megyei pénztárnok. Lőcse.
42. Zemantsik István, püspöki titkár. Szepeshely.
43. Krocska Szilárd, min. atya. Csötörtökhely. — p. tag.

Van társulatunknak, a 2 tiszteletbeli tagon kívül, alapító tagja: 9. — rendes tagja: 190. — pártoló tagja: 5. — összesen: 204.

Halálozás következtében az 1885-iki tagsági év folyamán elvesztettük: Lentényi Márk és Szépréthy Ottó tagtársainkat. — Nyugodjanak békével!

8. Kérelem tagtársainkhoz és a közönséghez.

Midőn társulatunk második évkönyvével a nyilvánosság elé lépünk, azon öntudattal tesszük azt, hogy a «szepesmegyei történelmi társulat»-nak életrevalóságát igazolnunk sikerült. Rövid idő óta fennálló társulatunk kivívta a szakkörök elismerését, munkánkat méltányolják s ez kezdetnek elég siker. — Az 1885. évi szeptember hó 17-én Lőcsén tartott közgyűlés megmutatta, hogy Szepesmegye értelmisége magáénak vallja társulatunk céljait és azóta 43 taggal szaporodott társulatunk tagjainak száma. Vidéki társulatnál szép eredmény, de arra, hogy egész terjedelmében teljesíthessük feladatunkat, még mindég igen kevesen vagyunk. A megyében levő társaskörök közül csak 1, a pénzintézetek közül 2, a rendezett tanácsu városok közül szintén csak 2 tagja van társulatunknak, a nagy községek közül egyetlen-egy sincsen.

Megyénk őstörténelmét teljes homály fedi, műemlékei, történelmi emlékei pusztúlnak, ezeknek feltárását, megmentését, kijavítását és helyreállítását nem csak hazai közművelődésünk érdeke kívánja, hanem különösen kívánatos az évenként több száz idegen által látogatott megyénk érdekében is. — Szepesmegye monographiájának tervezete elkészült. Magyarország ezredéves fennállásának emlékezetére a megye múltjához, jó hírnevéhez méltó művet akarunk létrehozni. Hogy a várakozásnak megfelelhessünk, kérjük tagtársainkat: igyekezzenek ügyünknek újabb barátokat szerezni. — A tagajánlásokat, a könyvtár vagy muzeum részére szánt adományokat (l. 26—27. old.) Lőcsére a társulat titkárához kérjük küldeni. Az alapító összegek, évi díjak, és más pénzbeli adományok Binder Samu úrhoz, a társulat pénztárnokához Lőcsére küldendők.

